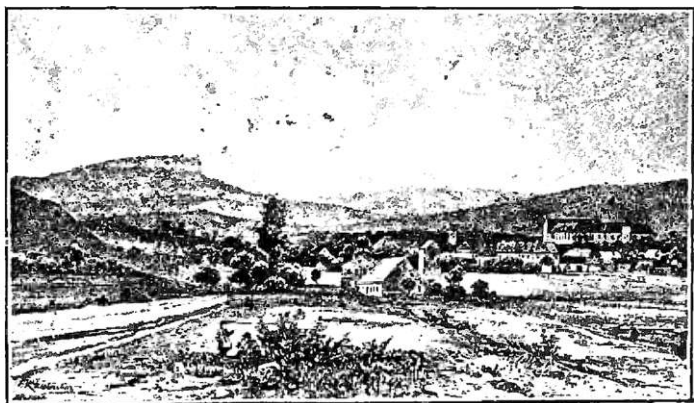

SOUSEDÉ.

Psáno roku 1882.

Police nad Medhují

I.

Kdykoliv nějaký povoz zajížděl ku klášteru Polickému (a nebývalo to tuze často), věděli ve městě hned, kdo to. Uhodli po voze, po koních i po kočáru. Seděl-li na kozlíku Hanes, starý Němec, řídě dvě vysokých, těžkých vranců, to někdo z velebných pánů Broumovského kláštera přijel návštěvou. Když úhlednější pár lehkých vranů spravoval Božanovského šolce syn, jenž proto ve klášteře sloužil, aby vojně se vyhnul, to přijížděl sám převor Broumovský.

Obecné však pohnutí nastalo, když na kozlíku cestovního kočáru za čas jednou zahlédli mladého myslivce v premovaném klobouku a vedle něho starého Martina, Polického perníkáře Chudošila bratrance, jenž do čtyř krásných, vykrmených hnědáků bičem pošvihoval, až se mu cop na limcovatém plášti pod třírohým kloboukem notně rozhoupal. To přijížděl sám „milostpán“ — opat, či prelát, jak mu obecně říkali.

Jednou však, bylo záhy z jara r. 1740, prvním pohledem poznali: ani žádný velebný pán, ani Broumovský převor, ani opat! Koně, kočí, všecko cizi. A kočár! Ze všech stran uzavřen, jako zabeďněn. Kdo v něm sedí, tomu se zajisté nedýchá volně. A přece nefoukal ani studený vítr, aniž pršelo. Naopak, byl právě krásný, slunečný den, veliká to a milá vzácnost toho času, kdy jaro bylo více v kalendáři, zvláště v této pohorské, odlehlé krajině, kde zima tak zvolna povoluje.

Proč jiného se tedy tak ubednili, uzavřeli, než aby nebylo do kočáru viděti, aby nikdo se nedověděl, kdo v něm jede!

Komu na tom však záleželo, a těch bylo dost a dost v tichém městečku, kde je nouze o noviny, ten se aspoň něčeho dověděl, byl-li ve styku s klášterskou čeledí. A tak, sotva že ti, co přijeli, v klášteře se rozhlédli, již leckdos ve městě věděl, že jsou tři a všichni duchovní řádu sv. Benedikta jako Poliští, že však z Broumova nejsou, ani od sv. Markety, vůbec, že jich tu nikdo nikdy neviděl, a že dva z nich jsou letní, třetí pak ještě mlád. Snad ze Slezska, z kláštera Valstatského přijeli a cestují dále do mateřského kláštera, ku sv. Marketě v Břevnově.

Hm, toť by ovšem nebylo nic zvláštního a neobyčejného: ale nač tedy se tak zadělávali, nač tak ukrývali? —

Druhého dne ráno, než na mši zazvonili, stála již Markyta Březinová u sakristie a kynula bližícimu se kostelníkovi. Přišel ochotně a pozdravil uctivě váženou sousedku. Než se ptala, sdílně pověděl, že velební páni, kteří včera přijeli, již zase dnes záhy z rána odjeli, ale ne všichni, toliko oba starší. Ten třetí, mladičký, tu zůstal. Více kostelník nevěděl.

„A bude mít mši svatou.“ ptala se sousedka okrouhlých, pěkně červených tváří.

„Nevím, ale sotva, nebylo mně nic ohlášeno —“
A věru, nový velebníček do kostela nepřišel.

Nepřišel toho dne, ani druhého, ani třetího. Meškal už několik dní v klášteře Polickém, a ještě ho nikdo, kromě kněží, jak se patří neviděl. Sotva že někdo z čeládky, a to ještě jen tak jako letmo. Teď se uzel teprve zadrhoval. Každý četl, že tu něco zvláštního, neobyčejného. Mladý mnich mše nesloužil, kázání neměl, aniž svátostmi přisluhoval, a před lidmi se tajil!

Vypravovali, že se pilně v zahradě prochází, ač ne sám. Buď je s ním pater Filip, nebo pater Bonaventura, praeses bratrstva bolestné Matky boží. Ti, co neznámého mnicha přece a třeba jen po očku zahlédli, tvrdili, že to tuze krásný mladý muž, přibledlé, zasmušilé tváře. Neobyčejný jeho příjezd do kláštera budil hned zvědavost všech; teď teprve všechny zajímal, zvláště pak děvčata. O jiném teď nějaký čas nemluvili, po jiném nepátrali, než po mladém, hezkém pateru, o němž, jak přirozeno, počaly se pojednou šířiti divné povídky. Ale všecko to stálo na vratkém základě. Ať se o pateru Aemilianu povídalo cokoli, nic nebylo podstatného a spolehlivého. Kdež by ty určité podrobnosti byli vzali, když ani Markyta Brezinová ničeho nemohla se dopátrati. A to byla vážená starší bratrstva bolestné Matky boží, sousedka, na níž v klášteře něco dali! Bylo právě začátkem měsíce, kdy bratrstvo odbývalo svou měsíční schůzi. Praeses, P. Bonaventura, napsal na tabuli zřetelnou literou „sv. Isidor“, a to bylo všem členům ohlášením, že pro tento měsíc jejich patronem jest sv. Isidor, kterého mají po tu dobu ctíti a ve zvláštních ctnostech jeho se cvičiti. P. praeses vykládal pak, jako vždy, dojemně,

a vroucně o bolestech panny Marie a umučení Páně — ale Markyta Březinová neposlouchala tentokráte tak zbožně a pozorně jako jindy. Nemohouc se konce dočkat, leccos i přeslechla, když na konec P. Bonaventura dával naučení o velikonočních pobožnostech a obřadech, které již pomaloučku nastávaly. Konečně přece vlastní pobožnost ukončena, a tu se již Březinové naskytla příležitost, že přitočivši se k P. Bonaventurovi, zavedla řeč na nového velebníčka, jenž zajisté také k jejich bratrstvu přistoupí. a dále pak, že ho ani vidati není a že z toho až divné povídky městečkem kolují.

Praeses klidně naslouchal, několikráte pokývl hlavou, až pak jemně se usmál a pravil:

„Nedivím se, ctná sestro, že divné ty řeči povstaly. Lid miluje báchory a pravda mu nevoni, protože jest jednoducha, bez pentlí a šperku. Já vám to povím upřímně: Pater Aemilian je poněkud churav, a musí se šetřiti. To je to —“

Co bylo říci? Nic. Březinová neodmlouvala, protože nemohla, ale přese všechnu úctu, již k učenému praesesovi chovala, nevěřila. Byla sklamána a s ní nejedna „sestra“, která doufala, že Březinka něco kloudného a spolehlivého vyzví. —

Téhož nedělního odpoledne, kdy schůze bratrstva se odbývala, rozhodl se mladý Martin Jelipivo, že zahadě té přijde na kloub.

Martin Jelipivo byl jediný dvacítiletý syn zámožného souseda Melichara Jelipiva, jonák sice dosti slušně urostlý, bílé pleti, ale ve tváři něco pihovatý, v pěkném, soukenném kabátě s lesklými knoflíky. Sněhobílé kadrličky u rukávů a na prsou byly jako okruží a ztuha naškrobeny — ty a velkou mašli u copánku Martinek měl rád i střevíce s červenými podpatky a s ohromnými stříbrnými přeskami, jež zajisté dědek

jeho nosival. To všecko by snad děvčata ještě pochválila, ale to nechválila, že měl vlasy tuze tmavozluté a řasy skoro jako šafrán, a smála se, že ve dvaceti letech pořád ještě jako hošík místo „král“ „trál“ říkal. Celkem všichni také v tom se shodovali, že nemá nazbyt toho, co v apatyce koupiti nemožno.

Dnes měl nemalé mrzení, že Lenorka, dcera sousedky Peškové, jak ji také „Beranka“ říkali, si ani nepovšimla, že má nový, pěkně zelený kabát s lesklými knoflíky; a to všecko pro něj, pro toho pana patera! Zas o něm s holkami před domem stojíc mluvila, a když si konečně Martínka povšimla, an sebevědomě, maje prsa vypjatá, si vykračoval, uštěpačně se ho tázala, aby jim něco o pateru Aemilianovi pověděl. Ta sojka to tak udělala, že její družky daly se do hlasitého smíchu.

Martínek uražen pohodil hlavou, našpulil ústa a pak tak určitě, jako by vše věděl, ji odbyl:

„Na večer ti, Lenoro, všecko povím. Do té doby to budu vědět.“

A šel pryč, ruce na záda skříživ a hlavu vypjav. To bylo dopoledne: odpoledne pak, když bylo shromáždění bratrstva, zašel si tajně ku klášternímu zahradníkovi, vlastně k jeho mladému pomocníkovi, s nímž začal vyjednávat.

Zahradník konečně povolil jeho dvacetniku a zavedl jej tajně do zahrady, do altánku, a tam ho mimo nadání zavřel. Před tím, cestou, mu ještě připomenul, že musí chvíli čekat, ať se ani nehýbe. — Altánek byl malý, prkenný domek, v létě sice příjemný, nyní však studený a tmavý. Nad to březový stolek i lavička podél stěn byly plny prachu a květináčů, tak že Martin nemohl se ani posadit. Postavil se k malému okénku, jehož zaprášeným, zašlým sklem padal jen zásvit na stěny všelikými rytinami a malovanými obrázky pole-

pené. Viděl pod okénkem suché proutí malinové, za ním pak křížily se dvě stezky, uvadlým listím hojně pokryté. Podél stezek přistřižené křoviny, táhnoucí se jako dvě šustící zdi, nad něž tu a tam vynikaly do křoviny ostříhané houštiny vyšší, nebo koruny stromků v pyramidy přeměněné. Nic se tu ještě nezelenalo.

Martin stál a číhal na toho podivného, záhadného velebníčka. Již netrpělivého mladíka nohy brněly; počal přešlapávati, v tom přiběhl šelma zahradník oznámit, že pater Aemilian dnes nepřijde na procházku.

„Tak mne aspoň pusť!“ volal Martin, vzpamatovav se ze svého sklamáni. Ale než pomocník vytáhl klič, který jaksi dlouho hledal, ozvaly se kroky. Zahradník se ulekl, neboť ohlédnuv se, zmizel za křovím. nedbaje Martina, jemůž se pod kůži smál. Mladý Jelipivo, všecek už zkřehlý, krčil se k okénku, ven hledě a naslouchaje. Docházeli sem dva mniši, živě vespolek hovořící. Poznal je: byl to převor, pater Filip Ehrenschild, Němec, a praeses bratrstva, pater Bonaventura Pitr, muž nejlepšího věku, větší než prostřední postavy, Čech. Martínek se zlobil a čekal. Tak dlouho, dobrou hodinu tu již civi, a nadarmo! Ten šelma zahradník lhal a ošidil ho! Teď ještě aby ho tak přísný převor nějak zpozoroval! Té ostudy, že ho chytili ve klášterské zahradě! Martin na Lenorku vzpomínal, jak ta by se mu vysmála!

„Jak živo to nebylo!“ ozval se venku hluboký převorův hlas.

„Nebylo, pravda, ale tak to bude lépe. Kdo tomu z lidu dosud rozuměl? Takhle, když to bude všechno po česku, jinak budou naslouchati, a věřte, že pobožněji.“ jasným hlasem P. Bonaventura mluvil.

„Ale posvátná kongregace ritu,“ vpadl mu převor do řeči. „nařizuje, aby všechno bylo zpíváno po latinsku!“

„Ano, u oltáře —“

Dále nebylo slyšeti. Kněží zacházeli; hlasy jejich zanikaly. Martin vzdychnuv, směleji vyhlédl ven. Kněží zašli, ale ten nešťastný zahradník přece nikde! Chvilu za chvíli ubíhala, v altánku se již hezky stmívalo. Hrdinu začalo napadat divné myšlení. Připomínal si, co lidé vypravují o divných zjevech soumraku a tohoto místa osamělého. Slunce již zapadlo, stínové uložili se do křovin i na stezky. Kroky se ozvaly; Martin nahnul se do okénka. Ah, to není zahradník, to se vrací ze druhého konce převor s praesesem. Rozmlouvali velmi živě, ba více než živě, nebo převor hovořil už rychle a německy, a to bylo všem, kdož ho znali, ohlášením, že je velice podrážděn. V tom stavu vždycky německé hromy sháněl i na čeládku, třeba jim nerozuměla. Patrně se s P. Bonaventurou přeli. Nebylo to poprvé a také zajisté ne naposled. Všecky ty bouřky mezi nimi pocházely z jednoho mraku, všecky ty potyčky bývaly podobného rázu jako tato nynější.

„Vy byste nejraději všechno počestil!“ hučel převor.

„Snad aby i ten Pán Bůh byl jenom Čechem!“

„Ó to by byl tuze dobrý Bůh,“ odvětil P. Bonaventura méně rozvášněný; a na jemných rtech jeho zjevil se úsměv.

„Ale jak povídám — jak živo nikde nebývalo; a nebude to tak důstojno. Česká řeč —“

„Je řeč sv. Václava! — Či kdyby to německy bylo, znělo by to důstojněji?“ dodal praeses ostřeji.

Převor sebou škubl, a chtěl odvětit; v tom, jak ku brance přicházeli, přiběhl proti nim frater Ondřej, oznamuje, že pater Aemilian není ve své cele, že asi teď zrovna odešel.

„A kam?“ tázal se kvapně převor.

„Nevím, snad je tu v zahradě.“

Zpráva ta ukončila spor obou kněží, a vzbudila v nich jednu myšlenku; najiti patera Aemiliana.

Ihned se rozešli zahradou. Frater krácel za převorem. Za chvílku po té přiběhl pomocník zahradníkův všecek udýchaný a vrazil klíč, který tentokráte hned našel, do zámku, otevřel a volal na ustrnulého Martinka:

„Ale teď utikej! Je tu!“ A vytáhnuv ho za ruku, dvěře kvapně zavřel a již zmizel. Mladý Jelipivo stál na okamžik rozhlížeje se pln udivení. Do soumraku večerního černě trčely ostráhané křoviny, jejich pyramidy a kostky. Kolem divné, smutné ticho — ale teď slyš — tam z konce ozvaly se hlasy, a teď — to rychlé kroky — Martinek trhl sebou jako zajíc a dal se na útěk, nerozváživ ani, kam utiká. Myslil, že dojde branky, než ocítíl se v jiné uličce zahradní, pak opět zahnul, a zase byl v nějaké; snad v té, snad v jiné, to už strachy nerozeznal. A v tom: „Tu je! tu je!“ stranou se ozvalo. Utikal dále — než ne tuze daleko. Postavil se mu v cestu mohutná, břichatá postava v černém talaru, jež spatřivši ho rozpráhla ruce, aby ho zadržela. On však hbitě sehnuv se proklouzl a dále utikal, jako by mu hlava hořela. Černá postava se za ním nedala, jen mohutný její hlas ho stíhal jako hromu rachocení. Jak branku našel, Martinek nevěděl. Také to ne, jak na ulici se dostal. Jen to mu na mysli tanulo, že tam někde, jak ta postava se mu zjevila, klopytí přes kolečko nebo nějakou bednu. Vzpamatovav se pozoroval, že se zamazal, ač do jaké míry, nebylo možno dobře rozeznati. Tušil, že hodně a že z toho nebude žádná chvála. V tom, jak k domu zacházel, zastavil ho zvučný Lenorčin hlas.

„No jak, Martinku, víš-li pak všechno?“ ptala se uštěpačně dívka před domem stojící.

„Vím všechno —“ vyhrkl ze sebe udýchaný ještě Martin. „Já ho viděl.“

„Ty?! Kde?“

„Teď, v zahradě. Strašný člověk. Veliký, břichatý a Němec. — Nadával jako převor a honil mne —“

Jasný, zvučný Lenorčín smích přerušil jeho ne-souvislé vypravování. To měl odměnu!

Zatím co otcové Bonaventura a Filip s fraterem Ondřejem v zahradě pilně hledali, stál v odlehlém jejím koutku vysoký, mladý kněz. Večerní vítr zachvíval jeho černými vlasy ničím nekrytými. Bledá zasmušilá tvář mladého mnicha byla obrácena v tu stranu, kde za volným svahem za klášterem černaly se lesy. Táhly se tmavým pruhem na boku a temeni Stěn, jejichž vysoké, ohromné skály zastřelo temno hebounkým závojem.

„Bratře Aemiliane!“ ozvalo se opodál mírně a laskavě.

Neslyšel.

„Bratře Aemiliane!“ zavznělo blíže, ještě vlídněji a na cestičku vystoupil pater Bonaventura. Mladý mnich se zasmušil a schmuřiv obočí se obrátil. Pater praeses stál proti němu. Zrak jeho jako by čaroval. Jakmile mladý druh se mu do tváře podíval, vyjasňoval své líce.

„Je tu chladno. Snad abych vám plášť přinesl,“ mínil praeses.

„Ne, ne, je tu pěkně.“

„Jak myslíte. Také mně se tu líbí. Chcete-li, pohovoríme si tu.“

Mnich neodpovídal. Bonaventura však vydržel.

„Mohli bychom se tu déle zdržeti. Přijde také převor.“

Mladý mnich se kvapně obrátil. V tom bylo slyšeti temný hlas stranou za houštinou.

„Však tu již přichází. Hledá nás. Aj, vy již odcházíte? Chcete, abych vás doprovodil?“

P. Aemilian nepromluviv, zastavil se. P. Bonaventura přikročil mu k boku, podal mu rámě a brzo zanikl v hloubi přistřižené aleje. V tom převor, vystoupiv na to místo, kde prve stáli, ještě v čas je zahlédl, že míří ku klášteru.

„To mne opat hůře nemohl vytrestati, nežli těmito dvěma!“ pomyslíl si převor. „Ten je blázen a ten druhý ještě větší, buřič, furibundus Čechus!“

II.

S Lenorkou Peškovou smálo se druhého dne celé městečko. Všecko to propuklo, jak Martin Jelipivův byl v altánku zavřen, jak utíkal a s jakou se navrátil. Nejvíce však každého rozesmálo, když Martínek se dušoval, že ten nový pater je silný a brichatý, že bručí a nadává jako převor. Až do kláštera to proniklo a všichni tam z toho měli pěknou regraci, kromě převora, jenž dav si pomocníka zahradníkovu zavolati, kopu německých hromů na jeho hlavu spustil. —

Tak obecně a živě rokovali o novém mnichu na-
posled. Ponenáhlu přestal býti novým a tak zajímavým, a to také proto, poněvadž ho nikdo nevidal, poněvadž ani do kostela nepřicházel, poněvadž teď o něm nic nebylo slyšati. Suma všeho o něm povídání, domyslů a různých zpráv byla, že zajisté jest pravda, co o jeho rozumu mluveno, ale že je to tichý, dobrý šílenec. Pak už přestali o něm mluvit, a jen když někdo ho jednou za čas potkal venku v polích s paterem Bonaventurou, jenž prý s ním uměl nejlépe, pověděl to doma nebo ve společnosti, jako cosi důležitějšího. Ovšem, že leckomu v hlavě leželo, co se nebohému, mladému knězi stalo. Klíč toho tajemství

byl však v klášteře, a tím jako by na dně mořském. — —

Na květnou neděli sešlo se do farního kostela neobyčejné množství lidí. V konšelské lavici nedaleko hlavního oltáře zasedlo celé právo: primas, purkmistr a konšelé, všichni ve slavnostním obleku, t. j. ve pláštích. Vedle purkmistra seděl nejváženější konšel, Tomáš Březina, obchodník plátnem, dobrý padesátník, jadrný, statný, výrazných, moudrých očí. Vypadal ze všeho „práva“ nejváženěji a nejrozsáhleji, a bylo vůbec známo, že již dvakráte mohl býti primatorem, kdyby si toho na vrchnosti, t. j. opatovi, nebyl vyprosil, aby úřadem tím na něj nevzpomínali.

Mše již počala. Všichni pilně se modlili, buď z paměti, buď na růžencích nebo z knížek.

Pojednou varhany umlkly. Kněz stanul na straně evangelia a četl tiše pašije. V tom ozval se s kůru jasný tenor mladšího kantora a nad shromážděným lidem zavznělo vážně a dojemně:

„Utrpení Pána našeho Ježíše Krista podle sepsání sv. Matouše: Za onoho času řekl Pán Ježíš učenníkům svým: Vite, že po dvou dnech velikonoc bude a Syn člověka zrazen bude, aby byl ukřižován.“

Toť bylo něco neslýchaného! Všechny hlavy zvedaly se, přecetní ke kůru se ohlíželi. Jiní na souseda tázavě se podívali, je-li tomu tak, slyší-li také on. Bylo tomu tak žádný se nemýlil. Po česku to bylo! Po česku pašije zavzněly, poprvé, co klášter klášterem! Jak to pěkně zní, jak všecko jadrněji a srozumitelněji! A ti zpěváci jako by lépe, dojemněji než jiná léta zpívali. Z toho obecného překvapení na počátku až šum a šepot zavzněly. To však bylo jen na okamžik; pak nastalo hrobové ticho, a všichni naslouchali, sotva se pohnouti odvažující. Konšel Březina, jak první slova zavzněla, rychle pozvedl sklopenou hlavu a pozorně

naslouchal. Pak obrátil oči, v nichž mu zasvitlo, ke kůru mnišskému u oltáře. Odtud pokývl naň pater Bonaventura, spokojeně se usmívaje. Již tomu Březina rozuměl. Tedy pater praeses! Však si to hned mohl pomyslit!

Dnes slavnému městskému právu polévka vychladla. Ač bylo po hrubé, stáli páni starší dosud před kostelem, a pak se ještě nerozešli, nýbrž ubírali se pospolu celou ulicí. O ničem se neradili, ale do jednoho si libovali, jako všichni, kdož byli v kostele, jak ty pašije byly dnes krásny. Březina pověděl sousedům své mínění, kdo toho příčinou, a domněnka jeho potvrzena kantorem, jenž nad to dodal, jak pater praeses jemu a zpěvákům včera o zkoušce uložil, aby mlčeli a žádnému o tom, co se chystá, ani slovička nepovídali.

Tomáš Březina doprovodil své druhy v úřadě konšelském až ku staré radnici, která toho času stála uprostřed náměstí, pak zamířil ku svému domu. Ten sousedil s nárožním, zánovním domem pěkné výstavnosti, jež obec nedávno zakoupivši právě na radnici proměňovala. Stavení Březinovo bylo stáří mnohem ctihodnějšího a leccos už pamatovalo. Nemělo podšíňky jako nastávající, nová radnice. Jsouc od kamene, až na vysokou lomenici, vynikalo nad četné dřevěné domky a domy v městečku svou výstavností. Dřevěná lomenice, ač věkem značně již pohnědlá, pořád byla pěkná, a sotva která ve městě vyrovnala se jí ozdobností. Nade dvířkami, uprostřed lomenice, vznášela se ozdoba na způsob splývajícího fáboru, v pravo, v levo pak ode dvířek vypínaly se ploché sloupy, na jejichž hlavicích římsa, blíže již přístřešku běžící, spočívala. V pravo, v levo ode sloupů vybíhala jakási krátká a nízká zídka, na jejichž koncích stály na vyšších podstavcích vásy divného tvaru. K nim od hlavic sloupových splývala ozdoba pentli podobná, mírně prohnutá

a kde, jmenovitě nad římsou, prázdné pole bylo, tam umístěno tabuloví pěkného tvaru. Lomenice plná jsou ozdob, nebyla nicméně přeplněna, nebo všecko tu své patřičné a souměrné mistečko mělo. Ozdoby ty netvořila sice ruka umělého řezbáře, ale ten, kdo je dělal uměl řemeslnou a čistou práci.

Konšel Březina docházejí svého domu, zahlédl sousedčinu Lenorku, svou kmotřenku, stojící u přízemního okna. Vlídne na její pozdravení poděkoval. Ji vždycky rád viděl; byloť to hezké, čiperné děvčátko a nad to dcera nejlepšího kamaráda jeho z mladých let. Březina byl Lenorce nejen kmotrem, ale také jako poručíkem, ano otcem, ač tento dosud žil, ale bůh ví kde! Lenorka se na něho nepamatovala; odešla, když byla nedospělým děckem. Památku však jeho zachovala, a to bylo zásluhou hlavně Březinovou.

Vešel do domu.

Manželka Markyta již na něho čekala s obědem. Svléknuv plášť i kabát, stanul ve vyšíváné kamizole u prostřeného stolu a jal se nahlas modlit. Za ním manželka i děvečka s čeledínem modlitbu po tichu opakovali, a když „pantáta“ ukončil a zasedl, sedli také ke stolu. Teď teprve začal povídati, proč se opozdil. Nikde by zajisté nenašel pozornější a horlivější posluchačky nad svou ženu, již všecko, co kostela nebo kláštera se týkalo, velice zajímalo. Hlavně pater praeses byl na mlýnku. Jindy si ho, jako všichni, chválil, že je to muž sprostný, že sám jsa z lidu, dobře lidu rozumí, dnes pak hlavně jen o českých pašijích mluvil a velice mu byl za to vděčen.

Ale také Markyta měla pro muže novinku. Překvapila ho zprávou, že včera v noci přijel Lokvenc (forman to, jenž jezdil do Prahy) a že přivezl ty nové korouhve, již jak se patří stříbrem vyšité a pěknými obrazy opatřené. O korouhvích těch proto vypravo-

vala, že na ně dala těžké hedvábi z bábiných svatebních šatů a také zaplatila stříbrné krumplovaní. Obrazy pořídila sousedka Pešková, Lenorčina matka. Z té noviny měla Březinová velikou radost, poněvadž se již lekala, že nedojdou v čas, na výroční slavnost bratrstva, na kterou je chystala.

Konšel Březina všemu tomu ochotně a s patrným zalíbením naslouchal i pln účastenství otázky kladl, ač praděd jeho, Jakub, byl horlivým evangelikem, a když po Bělohorské bitvě nastalo prudké stíhání všech nekatolíků, také pro náboženství z obce zběhl. Bylo mu však rodiny líto a rodinného majetku, a proto vrátiv se, zapřel viru svých otců. Zapřel, ale v srdci svém zůstal věrným, ač pro uvarování všeho také vstoupil do bratrstva bolestné Matky boží, tehdy nově založeného. Zůstal věrným, tajným evangelikem on i syn jeho; ale vnuk již, ten zapomínal. Byl jiný čas, jiní lidé — všecko se v Čechách měnilo. A pravnuček Tomáš, ten byl už dobrým katolíkem, ač ne tak horlivým a zaníceným jako jeho manželka, již by každý velmi citelně se dotekl, kdyby jí připomenul, že muž její jest z „beraní“ krve. Hnětlo ji to velmi. Však doufala, že syn její všecko to vyváží. Zaslíbilať jej Pánu Bohu, když ještě byl chlapcem, a vymohla to na něm, jak vystudoval, že vstoupil do semináře. Syn povolil, ač neměl chuti ani nechuti. Kdyby po tatíkově bylo, jistě by nenosil teď kleriky, ale matka to vymohla na pantátovi, že synovi nebránil. — Teď, když bylo se stolu sklizeno a čeládka odešla, přišli manželé Březinovi jak obyčejně do hovoru o panu majstrovi, o svém Jiříčkovi, jenž co nevidět domů na svátky zavítá. Otec srdečně se na synka samého těšil, matka pak hlavně na to myslila, jak bude o hrubé v daimatice panu převorovi přisluhovati, jak bude do společnosti velebných pánů chodit a jak s nimi o velko-

noční boží hod při velké tabuli si posedí. Vážný zvonů hlas ukončil rozprávku a Brezinová šla se strojit na nešpory.

III.

Pater Bonaventura toho odpoledne usmíval se jako jaro. Ta květná neděla byla mu opravdu květnou, protože mu mnoho radosti dnes vypučelo. Mnoho. Pořád jen myslel na ty české, ranní pašije. Tak se mu povedlo, že se ani nenadál. Tuhého převora přece přiměl a vymohl na něm, že mu dal na ně povolení, a již to bylo nemalé vítězství. Pak osvědčilo se, co předpovídal, jak to bude pěkné. A ještě by převor něco o prosté mluvě povídal! Však asi teď něco takového nepronese! Věru, ani sám pater praeses nemyslel, jak ho to dojde. Ale nejvíce ho těšilo, že lid měl takové srdečné z toho potěšení.

Hned v kostele pozoroval živý, nelíčený dojem milého překvapení a po skončené pak pobožnosti z úst nejedněch slyšel chválu toho nového způsobu. — Teď za soumraku z procházky se vrací, potkal u fontny patera Řehoře. Ten byl s ním stejného smýšlení a nejednou broukal s ním na patera převora, vydatně pomáhaje svým přímým, někdy i drsným způsobem. Teď pateru Bonaventurovi povídal:

„Bratře, ještě není tak zle. Nemocný nejen že dýchá, ale také ještě trochu o sobě ví. Pozoroval's dnes ráno?“

„Ano, ano, dobré to znamení,“ odvětil praeses. „Ale více paměti kdyby měl! Více paměti!“

Po té vstoupiv do své cely, kde již soumrak se rozložil, ihned rozsvítil svíci, aby se ještě před večerí dal do práce. Na psacím stole leželo i stálo mnoho knih, jejichž nejedna ohromná družka ve vepřové

vazbě ležela vedle na zemi. Na stole na knihách spočívaly závitky zažloutlých, místem zahnědlých pergamenů s kapsulami i pečeti holými různých barev. Hedvábné šňůrky jejich valně sešly, jak bílá barva sežloutla a červená vyrudla. Uprostřed pak stolu ležela rozložená velká papírová listina starého klikatého písma. Nad tou učený mistr se naklonil. Však dlouho nečetl. Jak, myšlénkou jinou odvrácen, hlavy své pozvedl, utkvěl jeho zrak na starých kronikách a foliantech i listinách.

„Z těchto se dá připravit lék na občerstvení paměti! Lék ten příjemně připravený osvěží ducha a síly dodá!“ pomyslí. „Ano, kdyby jim tak někdo vyložil, jak u nás v Čechách bývalo, čím jsme byli a co je — až by se otrásl, kdyby prohlédl! Však jaká to práce tou divočinou a ouhorem! Kdy se najde kdo? Co přípravy dříve! — Aspoň cestičku jednu mu vyšlapu, aspoň světélko rozžehnu do te pusté tmy, v níž žádného světla, ale hojně bludiček!“

A nakloniv se, dal se opět chutě do práce, do badání dávné minulosti českého národa, jehož nynější smutný stav a ponížení tak těžce nesl. —

Divili se a začasť s úsměskem, že všecken svůj volný čas tomu starému haraburdí, kronikám a zamoťaným listinám věnuje a pilně z nich zprávy vypisuje a rovná. Na takové řeči jen se usmíval, a jen když do tuha dotírali, postěžoval si příteli Řehořovi.

„Nediv se,“ těšil se tento. „Dál než za misu a korbel nevidí a jiného neznají.“

„A nic z toho nemám, jen trochu klopoty.“

„Kdyby ti to něco neslo, ještě více by ti záviděli.“

„Nepřekážím jim a nikomu tím neubližuji.“

„Překážíš. Nejsi jako oni, a toho ti neprominou. A mnohým, jako převorovi, to proto nevoní, že pátráš v české historii.“

„Ano, ano. Tam je všelicos a divné myšlení z té rozvaliny pučí.“

IV.

Pašijovi dnové, plní vážného klidu a ticha, dumavé nálady, nepůsobili letos tak jako jindy v myslí panimány Březinové. Jeji zdravá, pěkně kulatá tvář, jindy stále jasná a vlídná, ještě více se vyjasnila; oči jí spokojeností a vnitřním potěšením jen zářily. Přes všechnu svou plnost otáčela se čiperně jako mladice. Syn Jiří, „pan majstr“, byl tu návštěvou ze semináře a ten byl veškeré té změny příčinou. V celém městě byli jen dva majstři, jeji Jiřík a Raimanův Vojtěch. Ten byl sice starší a blízek vysvěcení, než z Jiříka bude jinší, důstojnější velebný pán! Slýchala, že ve stavu kněžském mnoho se dává na zevnějšek a postavu — a tím daleko Jiřík nad Raimana vynikal. Hle tam přes náměstí s „pantátou“ přichází. O hlavu je větší a jak všečen souměrný! Šaty jako by naň ulil a kolárek mu výborně sluší. Již se docela smířil, již je zajisté spokojen; hle, jak živě rozmlouvá, jak se usmívá a teď tomu sousedu, s nímž se zastavili, jistě něco šelmovského řekl, nebo kmotr Muzika se směje až až — Je pravda, trochu by ten hoch mohl býti vážnější, teď už to nejde takové kousky vyvádět, jako když byl studentem! A když také pantata ho nikdy nepřipamatuje! Již se odtrhli, již jdou. „Panímáma“ Březinová odešla od okna, kde muškát pěkně voněl, a zamířila ven. Již na siní zaslechla veselý hlas Jiříkův:

„Tak si přivstaň, já přijdu časně binovat*), bino-vačku budu mít vlácnou, jen se bude čepejrit.“

Březinovou to zamrzelo. Na koho to volá? Jistě na Peškovu Lenorku. To ještě, ale přece se to na pana majstra nehodí. Neřekla mu nic, když vešel, protože se ji přece nezdálo. Jak pak to bude dlouho trvat a bude mu říkati „pane synu“.

Druhého dne, bylo na Velký pátek, Březinovou na syna ještě něco více zamrzelo. Dopoledne šli všichni do kostela „na průvod“. Nesčetný zástup čekal již na něj v kostele i před kostelem. Bylo to množství lidu z vesnic i z odlehlých, kde kostel měli. Každý přišel hlavně proto, ne aby se pomodlil, ale podíval na „umučení“, na „průvod“. A hle, již zástupové se počali hýbati, rozestupovati, lidé se strkali, na špičky vystupovali, krky natahovali. Od klášterské brány slyšeti křik, pusté lání a skřek. Vyšlo z ní několik mužů divně oblečených. Na hlavách mají helmice, na sobě divné sukně křiklavých barev, na nohách vysoké boty. A jak vypadají! Ten má nepravé vousy ze žiní, ten uhlem namalované. V levici třímá každý píku a po boku řinčí mu na celý řemen spuštěná stará šavle husarská nebo palaš kyrysnický. To jsou žoldnéři. Jdou po dvou, zvolna, očima koulejí a strašlivě se tváří. — A za nimi — hle! dva pacholci, jim podobně ustrojení, smýkli provazem uvázaným kolem pasu člověka v dlouhé modré sukni, jenž veliký kříž nesa klopýtl a se zapotácel. — Jak vypadá! Trnová koruna sedí mu na dlouhých falešných vlasech z koudele a na čele, na tváři uměle blede jest namalována hojně řinoucí se krev. Pacholci jím znovu smýkají, klnou, zlořečí mu, až Bůh brání — a jini dva ozbrojenci důtkami a častým kopáním ztýraného do kroku po-

*) na pomlázku.

bízeji. Teď klesl — nemůže dál. Nejedna žena, nejedna babička na blízku stojící utírá plachetkou oči. Tu tam vzlykot se ozval, ale již udusen pustým řevem žoldnéřův a pacholkův, kteří umučenému Kristu na nohy surově pomáhají.

Sotva že něco dále zašli, v tom ze brány vyrojilo se dvanácte mužů v divných sukních, nařikajících a žalostné skřeky vyražejících. A jak křičeli, tak dopadaly na jejich tělo sem i tam rány uzlových, několika-praménkových důtek, jimiž se mužové ti sami bičovali.

„Mrskači! Flagellanti!“ ozývalo se mezi diváky a každý tlačil se, aby je z blízka spatřil. Žoldnéřové a pacholci s Kristem kříž nesoucím ku dveřím kostelním se zatáčeli a za nimi také ubírali se flagellanti, kteří nepřestávali se mrskati. Tam také zástupové lidu se hrnuli a tlačili, tak že za nedlouho průvod úplně sevřeli a ten jako by v nich zmizel. Jen klení a řev žoldnéřů. A flagellantův úpění ze zástupu vyraželo, označujíc, že „umučení“ došlo až ku dveřím chrámovým, za nimiž hned na to zmizelo a jimiž pak valit se u hrozně mačkanici proud „pobožných“, aby spatřili konec umučení.

Když pak o tom všem u Březinů po kostele rozmlouvali, mínil rozvázný konšel, že takové divadlo skoro se na Velký pátek a jmenovitě do kostela nehodí, protože jen pravou pobožnost ruší a k všelikým neslušnostem svádí. Manželka „umučení“ hájíc, jemu odporovala a čekala pomoc od nastávajícího velebného pána. Však jak se podivila, když Jiřík nejen s pantátou souhlasil, ale všechno to ještě na smích obracel. Smál se srdečně Vinckovi hrobařovu, jak dělal žoldnéře a strašlivě očima koulel a zuby cenil, smál se, jak starý ponocný Lecjaks, trochu křivý, šavli ploužil; a tak probíral jednoho po druhém a na každém něco našel, co ho srdečně rozesmálo a co také vážnému konšelu smích na rty vyluzovalo. A čím více se smál,

tim více se matka mrzela, až pak nemohouc to bezbožné mluvení slyšeti, odešla. —

Hod boží velikonoční ji zas usmířil. O hrubé majic na sobě hedvábné svatební šaty granátové barvy, kabátek a na hlavě zlatý čepec, seděla blízko velkého oltáře, kde převor za četné assistance sloužil hrubou mši. Březinová málo se modlila. Plná rozkoše i hrlosti hleděla na statného syna, jemuž bělostná rochetta s drahými krajkami a krásnou pentlí tak výborně slušela.

Jen jeden tu ještě jako on, z celého města jediný, jen dvě matky v celém kostele mají tu syny u oltáře, bohu sloužící, Raimanka a ona!

Za to druhého dne ráno o velikonočním pondělí! Ještě den jak náleží neprohlédl, ještě nechodili ani binováci,*) kteří přece nezaspí a hodně sobě přivstanou, a již zaslechla Březinová jdouc přes dvůr vedle u sousedky veselý křik a divčí smích. Zastaví se, naslouchá. Matko boží, toť není možná!

Chvátá domů podívat se na sedničku; tam lože prázdno a velebniček ten tam! Když sestoupila na siň, vracel se již a vesele jí ukazoval tři krásně malovaná vejíčka, která si na Lenorce vybínoval.

A ještě jako by nic vypravuje, že chtěl sousedčinu dcerku překvapit, ale že se mu nepovedlo, že mu jako kolčava proklouzla, až teprve na dvorku ji dohonil a tam binovačkou ji trochu pohladil, aby ji mouchy neštípaly.

Nemoudrý! Jako by ani nevěděl, čím je! Kdyby se to tak ve městě nebo docela v klášteře dověděli, že Březinů majstr časně z rána chodí děvčata flákat a binovat!

— —
*) koledníci.

„Ale mlčte, maminko, nebroukejte, vždyť já jinam už nepůjdu!“ To ještě! Šelma chlácholil, až otec, jenž k tomu se hodil, úsměvu se neubráníl. Ale pak hlavou zakroutil.

Tou dobou vrátila se Lenorka všecka ještě zardělá ze dvorku do kuchyně, aby ostatní vajíčka „binováčům“ chystaná uvařila a pěkně zbarvila. Venku na síni ozval se první koledník a jasným hlasem zanoval:

„Ó srdce jediné
probuď mně čas!
Dejte mně vajíčko,
já půjdu zas!“

Za ním přišel druhý, třetí, pak se začali už troubiti, že síň nepřestala zvučeti různými jejich koledami. Ti, co byli ze zámožnějších a známějších rodin, vstupovali do vnitř, aby domácí dcerku posílákali a vajíčko od ní obdrželi. Slunko již hezky svítilo, když také Jelipivův Martinek v zeleném, vyčištěném kabátě se přihnál. Prve však, nežli vstoupil, přetřel si šátkem veliké, stříbrné přesky svých střevíců.

Když mu Lenorka tři žlutá vajíčka podávala, usmál se, podíval se milostně na ni a pak zubě se, pravil:

„Já bych raději srdíčko, Lenoro — —“

Děvče se zasmálo, jako by zazvonil.

„Panečku, já už žádné nemám,“ a odkvapila.

Martin vyvalil za ni oči, nevěda, na čem je. Pak strčil vejce do šosu a šoural se ven, ještě ve dveřích po tom šotku se ohlížeje.

V.

Zrovna vedle stavení Březinova stál dům Lenorčiny matky, Apoliny Peškové, již také přezdívkou „Beranka“ říkali. To jméno však velmi nerada slyšela a kdo ji chtěl rozhněvati, ať ji jenom touto přezdívkou oslovil.

Nade dveřmi jejího domu trčely kolmo do vzduchu tři železné tyče vedle sebe a každá měla podobu obráceného S, hojně kovaným lupením jsouc ozdobena. Na vrcholku každého toho mohutného ornamentu stál kovaný kohout živými barvami natřený. — Všecko to řemeslné dílo hlásilo hospodu „u tři kohoutů“ a bylo mistrovským kusem nebožtíka děda nynější hospodské, když se tu v Polici za mistra zámečnického usazoval.

Hospoda „u tři kohoutů“ stávala tu ode dávna a byla široko daleko v okolí známa. O trhu nejvíce venkovanů se tam hrnulo, jinak to bylo zalíbené místočko přednějších sousedů, kdykoliv opustili krb domácí, aby při sklenici barveného rozprávku nebo hrou chvíli sobě ukrátili. Světnice mající dřevěný strop, jež prostředkem ohromný trám podporoval, byla značně prostranná a světlá. V pravo ode dveří stála veliká tmavozelená kamna, v levo pak v koutě dřevěný „šenkiš“, nad nímž na zdi visela černá tabule plná čárek a zkrácených jmen. — Pod tabulí ve zdi byla otevřená polička na džbány smoláčky, pinty a sklenice vinné. Vedle té poličky stranou černala se ve zdi malinká dvířka, zavírající nevelký výklenek, v němž zavřena bývala veliká, skleněná pinta, do které se nalévalo jenom — městskému katovi — Kdykoliv přišel, a to bylo jen za zvláštních příležitostí, vyňali ji, nalili do ní a když vypil a odešel, zavřeli ji zase do té schránky.

Vedle velké světnice byla ještě menší, úpravnější, do které toliko páni, jako vrchnostenský purkrabí, primas, klášterský doktor, městský písař a j. na vino chodivali. To o „třech kohoutech“ bylo známo, že v žádné hospodě není lepšího vína nežli u nich.

Byl již třetí týden po velikonocích prve uvedených. Máj nastal a s jarem to šlo do opravdy. — Teplé paprsky sluneční zářily do prostranné šenkovny „u tří kohoutů“, kdež tou dobou — bylo odpoledne — nikdo neseděl, vyjma samu hospodskou, čtoucí v nějaké postille.

Apolina Pešková byla sic letitá, vypadala však na svůj věk dosti mladě. Zevnějšku jejímu také prospíval oděv, obyčejný sic, ale úpravný a čistotný. Slulaf hospodská od „tří kohoutů“ svou až zbytečnou, ano přemrštěnou čistotností. Říkali ji také někdy žertem „cukrová“. A tou byla. Jsouc jedinou dcerou, zvykla na přílišné mazlení a rodiče s ní jednali opravdu jako s cukrovou. To se ji pamatovalo až do těchto jejích let. Lidé pořád o ní ještě tvrdili, že je tuze choulostiva, vyběračna, paškrtna a rozmazlenost jakousi bylo též pozorovati i na její řeči.

„Kdyby byla jiného vychování měla, nebylo by to s ní a mužem jejím tak daleko došlo!“ říkali moudřejší. Jiní pak dodávali:

„Ani si ho neměla brát. Ta měla mítí nějakého pána z kanceláře a ne řemeslníka.“

„Oh, je to jadérko! ‚Cukrová‘, ale povedená. — Jak to mělo dělati dobrotu, když pořád chtěla mítí tři hlasy a muži ponechávala jenom jeden, ba někdy ani toho.“

„A pak — no, už se stalo. Co nám do toho. Ale on, chudák, Pešek, kde ten se potlouká a klopotí — Myslím, že se tuze nermoutila, když tenkrát to vyvedl.“

„Ba trápí ji to již jen proto, že ji z toho ta ‚Beranka‘ zůstala.“

Tak bývalo slýchati, když tu tam hovorem o ni zavádili.

Teď už chvíli si říkala. Přestavši vstala a vyšeďši na siň, pak na zadka, volala svou dceru, všude však bez ohlasu. I vystoupila na dřevěné schody na půdu vedoucí a když na vrchu jich stanula, ohlížela se. Ah tam — pro Boha věčného, co ta splašená holka zase tropí! Tam stojí pode střechou, a průlinou v šindelech sklem pokrytou vrhá na ni májové slunéčko jasné světlo, na ni, na knížku, kterou v rukou drží a čte, na bedny kolem a roztažené po nich bílé prádlo jakési a divné haraburdí.

To je větrice, to děvče! Už takovou dobu odešla ze světnice a co dělá?! Pešková nehlesnuvši vystoupila na půdu, zvolna se k Lenorce blížíc. Ta teprve se ohlédla, když matka až u ní samé stanula.

„Co to čteš?“

„I našla jsem tu starou knížku, ležela tu na dně veliké bedny.“

„Co se ti tak zalíbila? Ukaž“ — a sáhala po knížce.

„Snad bych si jí ani nebyla všimla, ale tu na listu u desky, podívejte se.“

A ukázala na dvě jména, vybledlým inkoustem napsaná. Matka vzala nevelkou knížku prostě v černé kůži vázanou. Uprostřed přední desky byl pérem vykreslen obrys maličké housky, kterouž písař zajisté in originali na desku položil a pak pérem kolem jeda, velikost její naznačil. Uvnitř toho náčrtu pak stálo: „Roku 1711 byla za 4 kr. taková žemlička.“ Výše nad tím: „Adam Pešek 1724“ a ještě výše v samém rohu: „Václav Pešek 1689 dne — —“

Ostatní nebylo lze přečísti.

„To je tatinkův a dědečkův podpis,“ pravila Lenorka zrak na matčinu tvář upírajíc. Matka však byla málo objevem tímto potěšena. Přehlédnuvši jména, podívala se na titulní list a dále do knížky, pak prudce ji zavřevši měla se k odchodu.

„Kdybys raději něčeho jiného si všimala nežli takových ničemných škvárů. Což už dost hříchů z nich nepošlo? — Ještě abys ty — Kdes ji našla?“ náhle se otázala, obrátivši se, jako by zapomněla, co jí dcera prve oznámila. Lenorka pověděla. Pešková přistoupila k bednám a jednu po druhé bedlivě prohlédla. Ale hledala marně.

„Co ti je do lejster — holce.“

„Ale já tu knížku nehledala, já ji náhodou našla. A je po tatínkovi.“

Pešková, která již stanula u schodů, na ta slova se zastavila.

„Po tatínkovi! Po čistém tatínkovi! Má z toho a my všichni, že se takových neznabožských a kacířských knížek držel, že mu byli milejší nežli já, nežli ty. Máš nač vzpomínat! — Kdyby byl co zač, nebylo by jméno naše v lenkovážnosti a nevěšly by na ně hanebné přezdívký.“

„Ale každý říká, že byl hodný.“

„Hodný, snad k jiným, ale ne ke mně. To mám za to, že jsem mu — Ale dost. Hořko vzpomínati. To ti však povídám, ať ani nehlesneš, žes tu knížku zde našla, ani kmotrovi ne, sic by Březinka toho pěkně užila.“

Matčiny kroky na schodech dávno již zanikly a dosud stála Lenorka tam, kde prve. Hleděla před se, všecka zaražená. Dnešní prudká matčina slova, její přísná, rozhněvaná tvář, to vše jen proto, že byla řeč o otci; nad tím Lenorka žasla. Matka nikdy ji o otci nevypravovala. Zmínila se sice někdy, arci ne velmi

laskavě, ale tak prudce a vášnivě jako dnes, to nikdy! Lenorku více než slova zarážel matčin hněv a neobyčejná prudkost. Z očí jí jen sršelo, hlas se jí trásl a ze všeho bylo viděti takovou nechůť, ano zášť proti otci, jako by ji na smrt byl ublížil, jako by byl špatným, nehodným člověkem.

A přece od lidí nikdy nic zlého o něm neslyšela; ovšem s ní o něm mnoho nemluvili, jen kmotr Brezina někdy se o něm zmínil a kdykoliv slovem naň vzpomenu, bylo laskavé a litostné.

„Byla ti dvě léta, když odešel,“ řekl jí jednou kmotříček, když se na otce sama tázala. „Smutně se s tebou loučil. Měl tě tuze rád. Šel jsem tu noc kus s ním a pořád jen o tobě mluvil, na tebe myslil a se staral, jak s tebou bude. Nezapomeň na to, Lenorko!“ Tenkrát, když to slyšela a doma v osamělém koutěčku o tom přemýšlela, dala se litostí do pláče. Teď na ta slova zase vzpomněla a bylo jí toho třeba, nebo matka, vlastní matka památku otcovu kali a zneuctívá! Ubohý, kdyby tak slyšel, že po patnácti letech žena jeho dosud nezapomněla, dosud mu neodpustila.

Byla toho zvláštní příčina, že Pešková tak s ostrou vyjela. Na příští neděli totiž připadala hlavní či titulární slavnost bratrstva bolestné Matky Boží, o kteréž slavnosti volili se vždycky nejen mistorektor, dva asessorové, dva kustodové, dva kantoré, prokurátor čili sekretář a sakristan bratrstva, ale také dvě starší sestry. Hodnosti této dostávalo se jen nejprřednějším městkám nebo manželkám panských úředníků a byla ve městě velikou ctí a zvláštním vyznamenáním. — A vyznamenání to, býti na rok „starší sestrou“, bylo nejživějším přáním, tužbou, ano nemocí Apoliny Peškové. —

Již jednou tomu byla blízká, a to ve čtvrtém roce svého manželství. — Tenkrát ji to, jak na jisto byla přesvědčena a pevně věřila, vlastní její muž zkazil.

Jak by to rád viděl, ten tajný evangelik a zarytý heran!

Ó že toho dříve nevěděla! A pak když ji tu hanbu způsobil, že obořiv se prudce na kněze, jenž v domě jejich po knihách pátral, tajně do Saska uprchl, tu bylo již na dobro veta. Jak ji měli voliti? Tenkrát pátrali po knihách a sneseno z několika vesnic okolních *čtyřicet* pytlů knih zapovězených. To jen ve vsích, ale ve městě málo. — Jen u Pešků jich sebrali celý pytel! „Jen u Pešků,“ tak si povídali všude. — Oh jak se tenkrát Apolina hanbila! — Její matka byla třikrát starší sestrou, její otec dvakrát kustos, dvakrát assessorem bratrstva, a její muž — takový! Kdyby aspoň byl se dal obrátit a vyznání víry učinil, aby přijal rozhřešení z kacířství jako i ti paličáci vesničtí udělali! Ale on se ještě vzepřel a dal všechno v šanc. Ba chtěl na ni, aby s ním přehla, a když toho nedokázal, nechal ji raději i dítě a vše, jen aby nemusil se pokořit a odvolat. Čistý muž a otec! — Co se nastarala, co zkusila, když první čas každý od ní se odvracel, až pak přece poznali, jaká ona je, a zapomněli.

Než na „starší sestru“ nebylo pomyšlení. Byla sice snad nejhorlivější sestrou, ale jak ji mohli voliti?

Teď po patnácti letech, kdy myslila, že všechno již zapomenuto, oživilo staré přání a budila se naděje. Teď pořád na to myslila. — Proto se dnes tak rozvažnila, když zapomenutá knížka po muži živě ji na mysl uvedla, co všechno bylo a co jediné by i tenkrát mohlo býti závadou.

Když Lenorka na večer osaměvši, matka někam do sousedství odešla, zabavenou knížku hledala, nikde

se ji nemohla dopátrati. Zašla ven do kuchyně, kde se do velikých kamen přikládalo, odtáhla voziček od branky, na kterém velké hrnce do nístěje spouštěli, vidlicí prohrabala popel a uhlí, nikde však po knížce ani památky.

Byla by ji tak ráda měla!

VI.

Druhého dne záhy z rána pater Bonaventura jda kostelem zastavil se u zpovědnice v šerém koutě stojící. Stanul z úmyslu, neboť spatřil dole, na stupínku, kde zpovídající se klekali, něco ležeti. Sehnuv se, nahmátl knížku, ne velkou, prostě v černé kůži vázanou. Otevřel ji. List u desky byl utržen a s ním větší část titulu. Postoupiv o něco dále na místo, kde paprsek ranního slunce se chvěl, jal se on, knihomol, nález přehlížeti. Nebyly to modlitby, jak se nadál. A jak list za listem letmo prohlížel, stahoval obočí, až zrak jeho utkvěl na jednom místě:

„— Na tebe, národe český a moravský! vlasti milá! zapomenouti také nemohu při mém již dokonalém s tebou se loučení, nýbrž k tobě se nejpředněji obracejíc, tebe pokladň svých nápadníkem činím.“

Četl pater Pitr a pak níže:

„Napřed lásku k pravdě boží čisté, kterouž nám před jinými národy prve službou mistra Jana Husa našeho ukazovati začal Pán a kterouž on s pomocníkem svým i jinými mnohými věrnými Čechy krví svou zapečetil.“

Pater Bonaventura chmuře tvář kvapně list obrátil, až pak zrak jeho utkvěl na konci druhé strany, kdež stálo:

„Páté, odevzdávám tobě také a synům tvým možnost v pulerování, vyčišťování a vzdělání milého na-

šeho a milostného otcovského jazyka; v čemž synů mých bedlivost známa byla časů předešlých, když od rozumnějších říkávano, že češtiny lepší není jako mezi Bratřími v knihách jejich. — Cokoli tedy toho se najde knih starých neb nových, to od synů mých přejmouc za své vlastní měj, k užiti toho, jak nejlépe viděti budeš.“

Tu zmizela chmura s tváře horlivého kněze, národu svému oddaného. Nad tím místem plným vroucí lásky k mateřskému jazyku se zamyslí. Teprve za chvíli jal se dále přehlížeti.

„Šesté, odkazují tobě mládeže lepší, pilnější a zdárnější cvičení, nežli bývalo. — Přehlídala jsem já tuto, *svěřujíc se cizím, kteříž mi syny mé povášnili a pokazili.*“

Pater praeses lehounce zakroutil hlavou jako po-divením. Bylo patrno, že ta knížka ho zajímá, neboť přehlížel dále.

„Ale což více mluvit, přestati mi přijde a rozžehnati se s tebou, vlasti milá! Národe český! Na rozžehnanou požehnání vyhlašuji od Hospodina Boha tvého, abys *ty přece byl* a zůstával ratolestí rostoucí nad zeď. — Požehnání mé silnější při tobě buď nad požehnání předků mých až ku končinám pahrbků věčných. Živ buď, národe posvěcený! — Tvoji zajisté nepřátelé ponížení budou, ale po vyvýšenostech jejich šlapati budeš!“

Tu spisek končil. Mnich spustil ruku, v níž knížku držel a povzdychl. Byl dojat.

Pak znovu jal se přehlížeti a podíval se jmenovitě na titulní list. Na zbytku jeho shledal jen toto:

„— své rozděluje. Leta Páně 1650.“

„J. A. K.“

Ke spisku tomuto byly přivázány ještě nějaké modlitby a když také ty prohlížel, list za listem obra- ceje, uhodil na útržek z titulního listu sem zastrčený. Spojiv oba kusy četl:

„Kšaft umírající matky Jednoty Bratrské, kterýmž svěřené sobě od Boha poklady mezi syny a dědice své rozděluje —“

Ale jak se ta knížka sem dostala?!

Schovav ji, zamířil do sakristie, kde pilně se jal kostelníka vyptávat. Ten však ničeho a nikoho nezpo- zorovav, nevěděl, kdo by tak záhy do kostela byl přišel a knížku sem přinesl. Snad už tam u zpověd- nice od včerejška ležela. Pater praeses poručil mu, aby o tom mlčel a jmenovitě převorovi aby se ani slovem nezmiňoval. — Po té zašel si ku příteli P. Ře- hořovi, kterého v pokojíku jeho nezastal, ale na za- hradě. Procházel se tam mezi zdmi a pyramidami ostrihaných houštin, jež všechny teď skvěly se hebnou- kým listím libezné barvy zelené, jakou jenom má čaro- děj máj.

Pater Bonaventura příteli všecko pověděl, co se mu před chvílí přihodilo. Přítel mu odpověděl:

„Aj, ty jako bys se divil. Ještě před lety, nežlis se k nám dostal, nalezeno několik evangelických kni- žek ve zpovědnici, a před patnácti lety, i když ve vesnicích na hromádu pytlů jich sebráno, přes tu chvíli nalézán ještě nějaký spis a třeba i více na prahu klášterní klausury. — Ten, kdo je měl, šel do sebe, nebo teprve poznal, co má, a nechtěje se pro- zraditi, odevzdal je tajně. Tak i ta dnešní knížka, ač mi to na smrt divno, že ještě teď to bejli by pučelo. Ukaž.“

Bonaventura mu podal knížku a pověděl, co ho překvapilo a co se mu také zalíbilo.

„Věru, takových slov teď už u nás neslychati,“ pravil. „Až je člověku těch tvrdohlavých evangeliků a Bratří vystěhovalců skoro lito, a to proto, jak po vlasti toužili a tesknili, jak o její dobro i v cizině se starali, jak o její budoucnost se strachovali! — Jak povídám, toho mezi námi není! Kdyby tak i naši páni a všichni smýšleli! No čti to, „našeho milého a milostného jazyka,“ slyšíš? Všimni si dobře! A my si ho ani nevážíme, ano ne jeden u nás nad tatškem svým a matkou se zapomíná a za řeč jejich se stydí. Čti si dál, jak tam o mládeži povídá, zrovna na nás. — Vidíš, tu to stojí: „— lepší, pilnější a zdárnější mládeže cvičení“ a „že *cizí* syny naše povášnili a pokazili“. — Zrovna jako teď toho času! V našich školách všecko je na odcizení; Němců ano i Francouzů v nich nadělají.“

Pater Řehoř za horlivé té řeči přítelovy v knížce se probíral, pak polonahlas, jako pro sebe četl: „J. A. K.“

„To je Joannes Amos Comenius-Komenský. — Balbin se o něm zmiňuje —“ vyložil pater praeses a dodal: „Sice haereticus, ale výborná hlava a dobrý Čech!“

A to u patera Pitra mnoho vážilo. — —

Minulo několik dní Nadešia důležitá neděle, kdy slavena titulární či výroční slavnost bratrstva Slavnost stala se ještě onačejší, že sám prelát k ní přijel. Ráno sešli se všichni členové, mužští ve pláštech, ženské v nejlepších šatech na hrubé, kterou sám opat sloužil. Odpoledne pak mělo se konati valné shromáždění, kteréž by také volby všech hodností spolkových vykonalo. Pešková sotva té hodiny se dočkala. Odešla z domu všecka znepokojena, dychtíva. Lenorka zůstala doma samojediná. — Chvilí dívala se oknem na náměstí, kterým lidé neustále přicházeli, a

všichni brali se ku klášteru do shromáždění, jen-ž dnes bude sám prelát předsedati.

Lenorce se doma nestýskalo. V tom po matce nebyla, aby měla zalíbení na dlouhých pobožnostech. Již měsíčné schůze bratrstva nebraly pro mladé děvče živé letory žádného konce — proto byla ráda, že dnes nemusila na titulární slavnost, která trvala do večera! Ovšem, něco by tam byla ráda viděla, a to tu novou spolkovou knihu, kterou dal pan prelát na žádost patera Bonaventury až v Praze zhotoviti, a o které se matka, jednou ji shlednuvši, tolik napovídala, že je skvostně do modrého aksamitu svázána, že má stříbrné kování a zlatou ořízku! Do té zlaté knihy dnes poprvé budou zapsáni nově zvolení. Kéž by tam také matčino jméno se dostalo! Tak přála si Lenorka, ne pro tu čest, ale pro matku, protože pozorovala, jak si toho vášnivě žádá.

Lidé přešli, na náměstí jako by vyplákl. Lenorka se odvrátila od okna. Kolem tak prázdno, ticho. Kdo ví, že „skalský“ strýc nepřišel. Dnes si tak mohli pěkně povídati. Ba dnes by se ho do tuha zeptala a nepolevila, až by ji pověděl. Ten ví jistě tolik o otci jako kmotr Březina, ne-li víc, ale na vypravování je také tak skoupý jako on. — Ne, již mu nepoleví, musí pravdy se dovědět! Teď ji tak trapno. — Tu matka a její ostrá řeč, tam kmotr a jeho slova, co prohodil o nešťastném otci. Co je pravda? Co že skalský strýc nepřišel? Už tak dávno u nich nebyl. Snad stůně? Pak si vzpomněla, že matka ji uložila, aby, když nemůže býti slavnosti přítomna, doma se modlila. Šla pro růženec, ale nad postelí nevisel. — Vzpomněla si, že ho snad nechala v kapse. Sáhla pod květovaný fěrtoch do kapsy své mezulánky a našla jej tam. S ním však vytáhla rudou pentličku, která se na něj zachytila. Bylo po modlení. Vzala ji, hleděla

na ni, pak ji v zamyšlení rovnala a napínala. To byla tenkrát vesela, když ji utrhla. Měl ji Jiřík Březinův na binovačce, když přišel binovat. A jak se mu bránila, zůstala ji ta pentlička v ruce — a pak — ani neví — jak se ji do kapsy dostala. Ale ráda ji viděla. Ráda si na to vzpomínala; jako by Jiříkův hlas slyšela i jeho pěkný smích. Vidi ho statného jonáka. — Jeho oči plny veselosti a lesku se ji teď kmitly, jako by do nich se podívala jako tenkrát; tak živě měla je na paměti. Tenkrát ani nevzpomněla, že za ní přišel „pan majstr“ — ale teď ji to napadlo a pomyslíla: „Škoda ho tam!“

Bylo již pozdě odpoledne, když Pešková u Březinových se sousedkou a s několika „sestrami“ krátce se rozloučivši, do svého domu kvapně odešla. Vracely se ze slavnosti.

Jedna z nich hledíc za Peškovou, která tak zamlkle s nimi kráčela a nyní kvapně zmizela, pravila: „Peškové něco je —“

„A to nevíte? Zmehlo ji,“ odtušila Březinová, radosti jsou rozjařena.

Bylať dnes, to už po třetí, zvolena za „starší“ bratrstva.

„A co jí zmehlo?“

„Zase ji nezvolili. Chtěla být „starší“. Jak si to jen mohla myslet,“ poněkud nepředloženě Březinová odvětila. A jiná „sestra“ dodala:

„Tak jí ani ty obrazy na korouhve nepomohly. Inu, teď „Beranka“!“

Za hovoru bylo několik žen, a tím roznese se pak ta řeč dále, až ku „třem kohoutům“, k samé Peškové. Kdyby ještě tak, jak bylo mluveno! A to i ta poznámka o korouhvích a „Berance“ přisouzena Březinové. Pešková hryzla se do rtů a v očích ji divně zasvitlo. Co pro tu volbu se již nasoužila! Teď ji

bylo ještě hůře, než onoho večera, kdy všecka sklamaná vrátila se ze slavnosti. Tenkrát Březinova děvčka přinesši od „tří kohoutů“ k večeři pivo, vypravovala, že u Pešků je nějaká vada. Pešková že zle tam rozkládá, že Lenorka ji odpovídá, jako by se bránila. —

„To je ta volba,“ minila Březinová.

„Hm,“ divil se konšel, „co by se proto dávala do děvčete?!“

VII.

Za týden, v neděli odpoledne, vypravila se Lenorka z domu, aby svého strýce navštívila. Někdy na jaře nebo v létě k němu chodívala návštěvou, a tu vždy s sebou brávala nějakou kamarádku. Vycházka ta se děvčatům tuze líbila; která byla družkou Lenorčinou, ta se doma navypravovala, jak se cestou nasmály, jak je „skalský“ strýc uvítal a pohostil. Dnes Lenorka nikomu nerikala; šla sama. Nebyloť ji ani do smíchu ani do řeči, a to od oné chvíle, jak ji matka na půdě s tou knížkou zastihla, a pak jak se, všecka od sebe, domů z titulární slavnosti navrátila. S nikým si Lenorka nemohla o tom ani promluvit. Kmotr se jí sice ptal, co se maminka zlobila. Ale to na ni řící, jak zle a nešetrně o svém muži, o jejím otci mluvila, to si přece netroufala, ač tenkrát po té slavnosti sama se na matku rozhněvala a ji odmlouvala. Teď si šla strýcovi postesknout.

Minula klášter, přešla kolem hřbitova a již byla v poli. Stezka vedla do táhlého kopce, vinouc se polem, na němž jarní vítr bujným osením povíval. Oddechla si. Ale již bystřeji v před pohleděla. Kdo to tam v cestě stojí? Že snad? Ano, to on — Martin

Jelipivův. Tedy ani tu jí není pokojná cesta souzena? Však se dnes přepočítal!

Lenorka se Martinovi tuze líbila a číhal jen, kde by ji mohl zahlédnouti, nebo slovičko s ní promluvit. Nic ho nezaráželo, že čiperné děvče se mu jenom smálo. Dobře mu také dělalo, že všemu nerozuměl a že slova její nebral na zlatou váhu. Než tentokráte ho to přece zamrzelo a zabořelo. Dal si tolik záležitosti, až šťastně vypátral, kam dnes Lenorka půjde. Šel napřed, čeká tu takovou dobu s pěknou kyticí v ruce, těší se, že sousedčinu dceru kus vyprovodí — a hle, když konečně přišla, odbyla ho, ostře mu za dobrou vůli děkujíc. Tam odchází! Švižně jako laňka. Ani se neohlédla! Již mizí mezi obilím. Martin se za ni litostně díval. Co pak by se musila za něj stydět? Oblékl se tak svátečně jako o boží hod, vzal nový třírohý klobouk — přezky se na sluničku jen svítí. Ah vida! Kytice mu zůstala v rukou! Kdyby aspoň tu byla přijala! Ale vždyť jí ani neřekl! — Zamilovaný Martin ještě stál a před se hleděl tam, kde z nejmilejších zmizela, jako by doufal, že se Lenorka vrátí a jemu zakývá. Ale darmo stál a darmo čekal!

Zatím Lenorka statně si vykračovala. Když už byla hodný kus, zastavila se a zpět se ohlédla. Tam někdo dolů k městu schází — toť Martin. Bloud! Co pořád se jí věší na paty, proč ji pronásleduje, když vidí, že ho ráda nemá. Hned však na něj zapomněla. Byloť kolem pěkně. V pravo, v levo vlnící se husté osení, nad nímž pod jasnými nebesy vznášel se skřivan hlasně zpívaje. Tu tam na táhlých stráních háj nebo les, pak opět čerstvě zelený lán — na dole město a klášter, kolem do kola návrší a lesnaté hory, z nichž osamělý Ostaš veškeré dolině vládne. — Od skalnatého jeho vrchu černal se po táhlém, dlouhém svahu les až dál na rovinku, jako tmavé, vlekoucí se

roucho. Děvčeti se rděly tváře od rychlé chůze i jarního slunce. Také oči vesele ji prosvítily a chmura z duše se tratila.

Nemohlať zůstatí zasmušilou, když všude, po všem hornatém kraji tak pokojno a plno klidného veselí.

Lehounký bělavý šátek, který měla na hlavě, sňala. Proti ní na výši zelenal se nevelký les, od něhož vanul chladivý větřík. Tam na půl cestě si odpočine. Sotva že však padl na ni lesní stín, zastavila se u prvních stromů, hledíc upřeně před se. Zarazila se na první okamžik. — U stezníku na břehu ve vonné trávě, plné mateři doušky, slíček a vrátičky, seděl nějaký mladý muž. Klobouk ležel vedle něho a větřík lesní čechral mu tmavé vlasy. Hleděl do země a zdálo se, že blížící se dívky sobě nevšimnul. Ale ona jeho. Toť kněz! — Lenorka se bezděky udivením ohlédla. Nikdo tu, jen on sám. Je to nějaký Broumovský, jenž jde do Police přes Hvězdu, tuto sobě odpočívá.

To ji dodalo ducha a pokročila v před, chtějí pozdraviti. Kněz v tom pozvedl hlavu a na Lenorku se podívav, povstal. Děvče se až podivilo, jaký to hezký, urostlý muž — tváře však byl bledé a tmavý zrak nějak divně, plaše na ni upírá. Chtěla se mu vyhnouti a dále jíti. On však vztáhnuv ruku, promluvil hlasem zamlženým, a to rychle, s četnými však přestávkami:

„Ah, dobře že jdete — posečkejte trochu. Rád bych vám něco pověděl —“

Lenorka sbírala svou zásobu němčiny, kterou si ze sousedního německého města zachovala, když tam byla na výměnu, a divila se, co by ji ten cizí kněz chtěl povědět. Žasla, když pokračoval:

„Prosím, posaďte se, tu je hebounké křeslo. Čekal jsem dlouho na vás. Ani nevíte, co bych toho měl, abych vám všecko jak náleží a světle vypověděl. Vy

jste šťastně unikla, a já také. Půjdeme pospolu. Já ty cesty tuze dobře znám. Škoda, že nemám kočáru, tady do těch skal bylo by ho potřeba, nebo cesta je tu namáhavá. Ach, víte-li o té cestičce, co se kolem vodometu k terasu zatáčí? A pod terasou je jeskyně. Pst. — Tam ji najdete. — Tam prý na mne dosud čeká, každého večera — zrovna u jezírka. Na břehu tři jilmy a tam lavička. — Víte. — Řekněte jí — pst — je tam houština a třeba míti se na pozoru. — Ale to nic. — Já tam půjdu s Fenelonem. — Tam nás nebude madam hlídati. — Comtesso — prosím, to místo zní tak — haha! — Co si tak myslí? Ale vy jste zahradníková; není liž pravda?“

Lenorka slova slyšela, všemu však nerozuměla. Jen to ji zjištěno, že ten mladý kněz pomínul se s rozumem, a že to je zajisté pater Aemilian z polického kláštera. Lenorka vzpomněla, že zajisté prchl, a že ho asi hledají.

„Ráčíte z polického kláštera?“ zeptala se mírně a uctivě.

„To víš, že tam nepůjdu. — Šarlota by plakala. — Já také plakal a dlouho. — Tady je jako v parku. — Ale jezírko vypustili! — Starý hrabě byl u císaře a pak na honu. — Také jsem si střelil —“

Lenorka hleděla na ubohého lítostně. Ze zmatené té řeči poznávala tolik, že ho stihlo veliké neštěstí. Nechá-li ho, půjde dál a snadno zabloudí. Co počíti? Otázala se ho, co nejmírněji, nepůjde-li do města.

„Aha, tak ty tak?“ rozkřikl se náhle. „Však mne neošidiš. Vím, že tě madame poslala. Jen si jdi, lesklá ještěřice!“

V tom v pravo zaharašily haluze a z nich vystoupil pater praeses všecek zarudlý a udýchaný. Sotva že se zjevil, trhl sebou mladý kněz a chtěl kvapně

odejiti. Ale v tom zjevili se proti němu dva sluhové klášterní, v pravý čas přichvátavše. Pater Aemilian hleděl těkavým zrakem kolem, a něco polonahlas jako do sebe mluvil. Jen slovo „madame“ a „ještěrka“ Lenorka několikrátě zaslechl. Nežli se nadál, vzal ho praeses pod paždi a laskavě mu domlouvaje, přiměl ho k odchodu. Při tom kvapně se Lenorky otázel, kam jde, a požádal ji, aby nikomu nic neříkala. Pak pokynul sluhům, kteří zmizeli za křovím; zůstávali však na blízku, aby pohotově byli v čas potřeby. Pater Aemilian z počátku několikrátě sebou trhl, chtěje se vymaniti, pak se ohlížel a volal. Slova jeho průvodce však tak účinkovala, že se za chvílku utišil a s ním dále kráčel.

Lenorka stojíc u stromu, hleděla za kněžími; když pak zmizeli, dala se zpět zvolna za nimi, až stanula na pokraji lesíka, odkudž bylo dobře viděti po rozlehlém svahu, jímž cestička na dol ku klášteru a do města se stáčela. Viděa služebníky klášterské, před nimi patera Bonaventuru, mladšího druha pod paždí vedoucího. Nešťastný Aemilian několikrátě se náhle zastavil a podobalo se, že by se rád vyprostil. Ale vždy patrně účinkovala domluva jeho průvodce, jenž ač o hlavu menší a slabší, silou slova svého rozhodoval.

Když kněží Lenorčiným zrakům zmizeli, dala se opět v před, ale v myšlénkách kráčela za nešťastným, mladým mnichem, kterého jí bylo srdečně lito. Tak mladý a hezký. — Ze zmatené řeči jeho tušila a hádala, proč mysl se mu tak pomátla, a litovala ho tím srdečněji. Ale také vzbudila se v ni živější žádost, aby se zevrubnějšiho dověděla. Teď také vyrozumívala, proč P. Aemiliana v klášteře tak obzvláště hlídají, každé hnutí jeho střeží a pečují, aby s nikým se nesetkával. —

Brzo prošla lesíkem a kráčela pak s návrší na dol, kdež bělela se roztroušená vesnice. Za ní vypíná se k severovýchodu pohoří Stěny, dělicí tuto českou krajinu od sousední německé, broumovské. Ode vsi možná táhlým, ale značné stoupajícím svahem dojiti hřebene horského. Vedeť zrovna nade vsi polem a lesíky stezka na skalnatý hřbet, zarostlý v těch stranách tmavým lesem. Nad něj třpytí se zlatá hvězda osamělé kaple, pod níž pak chodník na druhém svahu již srázně a příkře v sousední kraj svádí. Toť Hvězda. Od ní k východu ještě něco lesa, pak přestává rázem a viděti pohoří v plné jeho nahotě, samou holou, neplodnou skálu: balvan vedle balvanu, balvan na balvanu, balvan za balvanem, jeden větší druhého, každý divnější souseda, jako nerozborná obrovská zeď. Tu ohromné hladké skály, zrovna přitesané, srážno k nebi jako hašty, hradba i věže se pnou; tu balvany, krčící se k sobě, za nimi terasovitě vystupují jako řady domů dalekého východu, plochostřeché, nemající na ulici žádných oken, a nad nimi tu onde vznáší se divné podoby skála. Žádného života na nich; jen tu a tam na temeni jejich osamělý stromek tichý a nehnutý, nad svou opuštěností trudno zamyšlený.

Světle šedá barva skal odráží se od tmavé zeleni blízkých lesů a fantastické tvary balvanů rýsují se určitě na pozadí tmavomodrého nebe.

Kolkolem hluboké, nerušené ticho.

Dole ve vsi umkl za nedělního odpoledne všechen ruch, a krajina kolem také světí. Lesy podporují v záři jasného slunce, jehož paprsky odrážejí se od šedých štítů skalného města. Nad nim jako nad zakleným uložilo se ještě hlubší ticho.

Lenorka neviděla ho poprvé. Nicméně na okamžik na výšině zastavila se jako vždy, aby užila té pěkné podívané. Sestoupivši, nedala se vesnicí ku Hvězdě,

k osamělé ve skalách lesní kapli. Sotva o ves zavadivši, pustila se v pravo, jako by mířila do skalného města. Za nedlouho ocitla se v tichém, osamělém úvalu, na jehož bocích hustě stromů rostlo a jehož paloučkem bublal potůček ve stínu košatých olší. Zde milý chlad panoval. Stromy víc a více houstly, až pak paprsky sluneční jenom kradi hustou klenbou jejich pronikaly. Lenorka se tu dobře vyzнала. V pravo od cesty ještě les seiský, bohatého svobodníka ze vsi v sousedním dolu, v levo panský na samém úpatí skalního města.

Pojednou se lomenice mezi stromy kmitla, a již bylo pozorovati osamělé stavení. Teď psi štěkot odtud zavzněl tichým hvozdem. Lenorka stanula před chalupou „skalského“ strýce.

Před ní rozkládal se nevelký palouček pěkně zelený; dopolou nyní ve stínu lesních starých stromů kolem vysoko se vznášejících, dopolou v záplavě zlaté záře sluneční, chaloupka neveliká šindelové střechy, podobná dřevěným stavením okolních pohorských vesnic. Ode dveří, jimiž vcházelo se na síň, až ke druhým, vedoucím k nevelkému chlévu, neslo se prkenné přístřeší, zřízené na ochranu záspi zimního času, když metelice zanášá závěje až ku samým dveřím. Za stavením poněkud stranou bylo viděti narovnanou zásobu suchého dříví: pěkného kmenového i zarudlých klikatých pařezů. V tu stranu, kam lomenice hleděla, rozkládal starý košatý javor hustou korunu; mezi jeho vyčnívajícími kořeny sluncem ozářenými popelilo se několik kropenatých slepic.

Štěkot umkl; přes palouček, nedbaje ušlapané cestičky, ohromnými skoky hnal se krásný pes, jenž poznáv blížíci se Lenorku, radostně ji obškakoval. Přišla ku stavení. Branka na síň byla jen na petlici zamčena. Otevřela, vešla na síň a z té do nevelké,

ale světlé světnice. V koutě nad stolem divně vyřezávaných trnožů nebylo žádných obrázků jako jinde. Za to na stěně visely dvě pušky a tesák. V koutě prostínká postel, ve druhém tmavá kamna s pecí. Vedle světnice nevelký přístěnek s postelí a nad ní na stěně několik vycpaných ptáků. Také na almaře divnými květy a ještě divnějšími ptáky pomalované bylo jich několik. nad něž nade všechny vynikal orel s mohutnými rozepjatými křídly. Všude slušně poklizené, po obyvatelích však ani památky. Lenorka provázena přítulným Pozorem, prohlédla prostý, příjemný byt, pak vešedši na síň, zastavila se pode schody na půdu vedoucími, a tu nahoru zavolala. Nikdo se neozval. Vešla opět do světnice a postavivši malý košík, který nesla na ruce, na polici, usedla na tvrdé javorové židli, v jejímž lenochu pěkné srdíčko bylo vyřiznuto. Čekala. Pes ulehl jí u nohou a položiv hlavu na přední nohy, jal se podřimovati. Kolem panovalo ticho. Jen chvílemi ozval se temný šumot z hlubin lesních. Nevelkými okny padala zlatá zář sluneční, malující na temné hliněné podlaze světlé, mihotavé stíny. Někdy slepice zakdákala, pak jenom chvílkami bzukot mouchy porušil milé ticho lesního zákoutí. Z Lenorky jako by to všechno padalo. Nic jí to čekání nemrzelo. Seděla tak hezkou chvíli ven na palouk a do lesa hledíc, až pak vyšla ven. Zastavila se u chléva otevřeného, pohladila strýcovu „malenku“, jež po ní velké své oči zatáčela.

Děvče zamířilo dále do lesa, nechavši všechno otevřeno, jak to byla shledala, neukryvši ani košík, v němž strýcovi přinesla dvě láhve dobrého, červeného vína. Tenkrátě ještě neměli lidé tolik zámků, protože jich nebylo potřeba. To bylo tenkrátě, kdy ještě platilo slovo s rukou dáním tolik, jako úpis s podpisy svědků.

Z Kovářovy rokle.

VIII.

Až sem Lenorka cestu dobře znala. Teď však častěji se zastavovala, aby se rozhlédla, rozmyslila. Cestička hustým lesem do výše stoupala. Dole u strýcovy chalupy, kde jen samý les zrakům se namítal, nebylo po skalném městě, na které prve s návrší se dívala, ani památky. Teď však jednotlivé skály a balvany, pokryté sametem zelenavého mechu, zjevovaly se v houštinách i mezi stromy; z počátku zdálo se, jako by sem zabloudily, dále však jich přibývalo víc a více — lesa však ubývalo. Pozor dobře Lenorce sloužil. Pobíhal sem tam s hlavou sklopenou, hledaje svého pána, a záhy uhodil na pravou stopu. Lenorka, ač cesta stávala se namáhavější a okolí divější, neza-

stavila se, nevracela. Vážila takový kus cesty, aby se strýcem si promluvila, a teď by se s nepořízenou měla navrátiti?

Doma je, toť jisto, a do lesa si zašel jen tak, toť poznala na jeho domácnosti. Dole v chalupě čekati nechtěla — takhle aspoň podívá se kus do skal, které beztoho prohlédnouti si již dávno sobě přála. Chvillemi volala, však zaslýchala jenom hluchou ozvěnu svého hlasu. Pak už volati zapomněla. Les valně prořídil, ba zmizel úplně, nebo tu tam houštiny a osamělých několik stromků nebyly ani hájkem.

To byla podívaná!

Uzounká, sotva znatelná stezka vinula se a kroutila, stoupala a padala podél srázných, vysokých skal, a začasť úplně zdánlivě přestávala, zanikajíc mezi svalenými balvany. Pod stezkou pak zela hluboká strž, ohromná průrva, stoupající se svažem ku hřebenu horskému. — Na dně jejím rozseto husto skal různě ležících, různotvárných. Tu tam ostružina je ovíjela, tu onde houština mezi nimi se prodírala, všude pak hojně vysokého kapradi, a na volnějších místech vedle něho chumáče sítiny a jiné trávy. V pravo od této průrvy strměly opět do výše ohromné, rovné skály tu jako netvárné obelisky monolithy, tam z několika kusů složené, zde přímo k nebesům se nesoucí, onde o jiné širší a mohutnější nakloněné. Průrva mezi nimi a vysokou stezkou podobala se obrovskému řečišti, jímž proud ohromné síly se bouřlivě řítíl a valíl, trháje skály, jež s sebou nesl a tu na dně ukládal.

Lenorka velkolepou scenerií se rozhlížeje, zapomněla volati. Patřila v pravo na strmé skály, na nichž tu tam tenká březina nebo zakrnělá borovička se chvěla. Klikatý stín stromku padal přes boky skal, jejichž obrovité stíny ukládaly se na průrvu. Patřila nad

sebe na hladké stěny a na hluboké v nich trhliny, patřila na mnohé skalní obry, jež na slabším balvanu se uloživše, visely nad stezkou, jako by hrozily, že každým okamžikem dolů se sřítí a vše, co v cestu se jim namane, rozdrťí na prášek.

Noha Lenorčina citila tvrdou skálu, často však zabořovala se do sypkého písku, jenž s těla těch skal se udrobil, aby vysvědčil, že ani ony tu nebudou na věky, že i tu všechno do času, že i tito obrové podléhají ač zvolna, ponenáhlu, neúprosnému vladari — času.

Lenorka bezděky usedla na skálu. pod ní plazil se kvetoucí keř ostružinový. To jistě ocitla se v „Kovářově rokli“, o níž už, malým jsouc děvčetem, často slyšala. Nebyly to veselé věci a proto si ji děsnou představovala. Teď se přesvědčila, že místu tomu krivdila. Útulno, veselo tu nebylo. Po šumotu stromův a zpěvu ptáčím ani památky. Hluboké, vážné ticho ustavičně mezi těmi velikány přebývá a dobře jim svědčí.

Kde asi ty jeskyně, loupežníků útočiště, o kterých tolik slyšela? Ty zajisté jsou ještě výše mezi skalami. Ale tam již konec. Hle jak strmě stojící, velké skaly průrvu lám zavírají — dále již nelze proniknouti. Náhle sebou Lenorka živě pohnula, a Pozor vypjav hlavu, naslouchal; pak zaštěkal a umklk teprve, když ho děvče k tomu donutilo.

Nutila ho proto, poněvadž ze skal ozval se jiný příjemný a překvapující hlas. Byli to zvukové housli, jež ze vzdálenosti vanouce, soslábli a tu v lůně těch obrovitých skal, kde jen bouře hlasy budila, jemnějšími a dojemnějšími býti se zdáli. Tišinou nesl se nápěv písně:

„Tvůrce mocný nebe, země
a co svět se jinenuje —“

Zvuky ty samy sebou mile ji dojaly, pak také tím, že je poznala. To strýc hraje! Proto se ani nehnula, pobožně naslouchajíc, až poslední ton zavanul tise, bez ozvěny mezi skalami. Pak teprve zavolala z plna hrdla a pustila trhajícího se Pozora. A již tam někde odpověděly mu dva hlasy psí, jasnější, pronikavější jeho; hned pak zjevil se výše mezi skalami, jako by z nich náhle vyrostl, nějaký muž, provázený dvěma jezevčíky. Zdálo se, že není možná, aby sešel; než stezka zakrytá vedla jej níže a blížil se očividně děvce naň čekající. Byl to muž asi padesátiletý ve prostém černém klobouku třírohém, mající na sobě krátký, tmavošedý kabát, černé spodky po kolena, modré punčochy a veliké, těžké střevíce bez přasek. Na levé ruce visela mu zahnutá, při spodu bodcem opatřená hůl, pod pravým paždím držel housličky. Jak bystré oči jeho děvce zahlédly a poznaly, rozveselily se, a klátivý poněkud krok strýcův nápadně se zrychlil.

Došed, vítal Lenorku velmi srdečně. Na osmahlé, vráskovité tváři bylo pozorovati upřímné potěšení. Zval ji do chalupy, děvče však že by tu raději zůstalo, že se ji tu líbí.

„Jak chceš, jak chceš,“ svolil přeochootně strýc, pořád se usmívaje. Usedl vedle Lenorky na skálu, a položiv stranou housle a hůl, sňal klobouk, aby se třel pot s čela, do něhož padaly vlasy silně již prošedivělé.

„To je Kovářova rokle?“ tázala se Lenorka.

„To je ona —“

„A tam nahoře, co ty veliké skály jsou, tam ji konec —“

„Zdá se, ale mezi nimi je díra a tou možná prolézt do jeskyně a z jeskyně té otvírá se jiná, hlubší ještě rokle, s vyššími ještě skalami, a není na dně tak skalnatá.“

„Ah, tam je ta jeskyně, jak ti loupežníci —“

„Jeskyní tu několik, a lidé v nich často hledali ochranu. Však nebyli to vždycky loupežníci —“ A strýc se usmál.

„Je tu pěkně, ale ostávání tu by bylo tuze smutné — je tu tak mrtvo, ani živé duše —“

„Ale živo dost. Takhle se zdá. Jen kdybys tu byla déle a všechno pozorovala. Je tu obyvatelů dost — ve dne i v noci. Lišky, jezevci, srnčí, někdy jelen sem zabloudí; to je dole, a tam nahore luňáci, kánata, sovy a výři a všeliká jiná drobotina. Pane, to by se ti jistě zalíbilo, kdybys takhle v létě v noci stála tamhle ve druhé rokli. Vidiš jen hvězdy nad sebou a je takové ticho, leda že sova zahouká — a pak najednou uslyšíš, cupy, cupy a před tebou stojí pět, šest i osm srnek, div že si pastýře s sebou nepřivedou.“

„A nebojíte se?“

Strýc se dobrácky usmál.

„Tady? Koho pak? Sem nikdo nepříjde.“

„Ale za bouřky.“

„To je pravda. Tady jedna bouřka jako v kraji pět nejsilnějších. Je tu muzika, až člověku uši zaléhají. Vítr ve skalách bouří dost a dost, a když se dá ještě do hřmání, to se skály třesou. A ještě líp je tím božím dopuštěním domů se hnát, nežli schovat se v jeskyni. Tu jako by se všechny skály kácely a na tebe padaly a tmou skulinami šlehá blesk za bleskem.“

„V zimě je asi nejhůř.“

Strýc mávl rukou.

„Ba že — to je zle i těm, co tu pořád ostávají, zvíři. — A přece prý tu i lidé v jeskyních vydrželi.“

„To bylo za těch vojen —“

Strýc kývl hlavou, však nedolíčil nic slovy.

„Že vy, strýčku, chodíte s houslemi až sem?“

„Holečku, to jsou mé nešpory. To já vždycky v neděli odpoledne, je-li pěkně. — Člověku se dole v chalupě, když tam je pořád sám, přece zasteskne a zvláště v neděli. Tak jdu do kostela. Tomuhle já říkám kostel —“ a ukázal kolem rukou. „Tu mně je veseleji a když si na housličky zahraju, je mně, jako bych se pomodlil. Myslím si, že to Pán Bůh taky tak ode mne přijme. A nic mne tu nevytrhuje; jsem tu s Pánem Bohem sám, a to se nejlíp modlí.“

Lenorce v ten okamžik připadlo, jak matka, mluvívajíc o strýci, zhusta mu vytýkala, že by mohl častěji do kostela, přes to že má daleko, a jmenovitě že se bratrstvu vyhýbá. A to jí také živě připomenulo, proč ke strýci přišla. Ten v tom chtěje mlčení nějak přerušiti, pravil:

„Podívej se, tou roklí nahoru přišla bys na vrch, a pak po hřebenu na levo a přišla bys zrovna ku kapli na Hvězdě.“

Dívka sledovala zamýšleným zrakem směr, který ji ukazoval.

„A kdybys se dala na pravo, přišla bys dále ve skalách na ‚pánovu cestu‘?“

„A proč se jmenuje ‚pánova‘ cesta?“

„Protože tou tajnou cestou více než před sto lety utíkal přes hory do Police pán obou panství, broumovský prelát,*) ten, co dal v Broumově evangelikům kostel zavřít. Pak když přišli k moci, zbouřili se proti němu a oblehli ho v klášteře. Ale on jini v noci utekl a tu v nosidlech dostal se tou tajnou cestou do Police. Tam ho dobře přijali a na památku toho dal postavit sloup, ten co stojí po

*) Wolfgang Selender z Prošovic.

dnes na rynku. — Snad jsi sobě všimla, že na jedné straně vytesaná je ruka s metlou. To bylo na Broumovské.“

„Což tenkrát nebylo v Polici žádných evangelíků?“

„Bylo dost.“

„A zůstali tam dlouho?“

„Ano, ale — ale —“ a strýc sáhal po klobouku.

„Ne, strýče, nepustím vás. Nevyhýbejte se tomu, proto jsem vlastně přišla.“

Strýc překvapen k ní vzhledl.

„To já o těch evangelicích vím a také to, že náš rod zůstal nejdéle. Tatínek je dosud,“ mluvilo děvče. —

„Proč zavádíš o tom řeč?“ ptal se strýc Kořínek, jehož to patrně netěšilo.

„Protože k vůli tomu zkouším. Maminka pořád o tom mluví, vyčítá, a mne to trápí, když slyším takové nehodné řeči o vlastním otci.“ Tvář dívčina se zasmušila.

„Bože, což ještě nezapomněla?“ zvolal strýc jako pro sebe. Pak obrátiv se k Lenorce pravil:

„Což *tebe* tak trápí, že otec je evangelíkem?“

„Což to, ale maminka také tak mluví, jako by byl zlým člověkem.“

„Ne, brachu milá, jsem tvé matky bratranec, ale tolik ti řeknu, že tvému otci křivdí, že byl hodný a pořádný muž.“

„Vidíte, že ano! Vždycky jsem se ho zastávala, nedalo mně to, bylo mně chudáka lito; a pak kmotr vždycky o něm mluvil pěkně. Ale když maminka teď tak dorážela, nevěděla jsem —“

„Tatík tvůj chybil v tom, že, než si svou matku vzal, ji všechno nepovčděl, jakého je smýšlení. Ale že ji měl tak rád, mlčel, aby si to nepokazil, protože

věděl, jakého smýšlení jsou její rodiče a jaká sama je katolička. Myslil také, že všechno utají, až to konečně přece propuklo, hlavně skrze ty knihy, však bez toho viš —“

Lenorka pokývla hlavou. Strýc se odmítl a nepověděl, co mu otec její prchaje svěřil, že manželka jeho sama vyzradila a ohlásila ty jeho skrývané knihy, netušíc, co z toho pojde. Také strýc nedodal, co si ještě myslel, že nebyla jenom vira základem a příčinou všech těch sporů, ale že také vinu neslo matčino vychování a její povaha. Pešek se jí tuze zalíbil; když pak byli svoji, prudká náklonnost její utuchla. Muž se jí přestával líbiti, a to hlavně proto, že se nersrovnávali a že ji v žádostech jejích nechtěl povolovati. Ona ráda by všechno po panskou vedla, ráda veselost a spolky měla; muž pak byl sprostný, nerad viděl zbytečných novot v domácnosti. Žádal na ženě, aby přede vším byla hospodyní, neměl slechu pro její marnivá přání, nechválil ji kamarádky a netrpěl žádné parády. —

Tato různost mínění teprve po svatbě vyšla na světlo, a byla také hrobem jejich náklonnosti a rodinného míru. Pešková zehrala jenom na muže, jej toliko obviňujíc. Nadarmo byla všecka mírná, dobrotivá jeho slova, kterými ji chtěl odvrátiti od jejích náhledů a marnivých tužeb.

Pak když musil uprchnouti a jí tolik řečí, tolik hanby, jak se domnívala, tolik starosti a její osamocení a trud bezděky vdovského života způsobil, tu teprve zanevřela na něho, uvalujíc všechnu vinu na bludného emigranta. To všechno si skalský strýc pomýšlel, než toto jen dodal:

„Lenorko, jsi hodná, že se tak nešťastného otce ujímáš a dobře máš, ale neber každé matčino slovo na váhy, nebo to se jí holečku nediv. Má také sta-

rovní, zkažený věk, a když se tak na jiné ženy, třeba své kamarádky podívá — jak povídám, před tebou však by se měla pamatovat. Co jí to platno? Co bylo, toho řečí nenavráti, a tebe jenom souží.“

„Také je teď mrzuta, že jí nezvolili za starší v bratrstvu. A zase jen otci vinu dává. Tuhle po volbě jsem jí již odmluvila.“

Skalský strýc se usmál.

„Věřim, věřim, ctižádost je v ní od malička.“

„A strýčku,“ ozvalo se děvče, „proč pak vy k nám nejedete? Už jste tak dlouho u nás nebyl.“

„Hm, byla ta titulární slavnost — matka tvá by mně zas byla domlouvala, nabádala, a já, co bych to neřek’, mnoho na to nedržim. Však podívej se,“ a pozdvihnuv ruku svou, ukázal do vzduchu, kde ve výši jasně ozářené kroužil a snášel se na roztažených perutích nějaký dravec, jako by plovál.

„To je káně. — Ale podívejme se, slunko již na západě.“

V skutku ležely průrva a rozmetané po ní balvany již ve stínu, kdežto na bocích a temenech strmých skal a v jasném kolem vzduchu chvěla se zlatá zář chýlicího se slunce, jež výš a výše stoupala.

„Ah, to je tu krásně!“ zvolalo děvče, vyjasněnými očima rozhlížeje se skalným městem ve zlaté záplavě tonoucím.

„Krásně, ale na chalupu nesmíme také zapomenout. Což se u mne nestavíš?“

„I stavim, strýčku — ale nechte mne tu ještě chvílku. Nebo počkejte, když tu již jsem, ukažte mně tu jeskyni.“

„Hm, když se ti jí tak chce — tedy pojd. Ale tam do té druhé nepůjdeme. — To bys pak domů nedošla.“

I šel kus cesty směrem tím, kterým byl přišel. Lenorka za ním. Pak pojednou zahrnul se v levo mezi skály a tlačil se uzounkou uličkou pravým ramenem v před. Když tak mezi přirozenými těmi stěnami se protlačili, stanuli na volnějším něco místě, odkudž nebe již viděti nebylo. V levo pak zela před nimi tmavá jeskyně, ne valně prostorná, do níž jen shora vnikalo slabé žlutavé světlo nevelkou skulinou mezi balvány.

„A tu ještě nějaká!“ zvolala Lenorka, opatrně v před se nachylujíc tam, kde od velké jeskyně jiná, menší úplně tmavá se odbočovala.

„To je kuchyně,“ strýc se usmál.

„To by se tu Martin Jelipivův bál,“ vzpomnělo děvče. —

Kolem panovalo přítmi, hluboké ticho, že bylo slyšeti pád každého pískového zrníčka. Chlad vanul ze skal.

„Tady že lidé ostávali?!“ volala Lenorka za strýcem, jenž vstoupil do menší jeskyně.

„Ano,“ ozval se hlas ze tmy. „A také tvůj tatík jednu noc tu přespal, než odešel do světa.“

Lenorku jako by někdo z nenadání bodl. Strýcův hlas ze tmy tak divně ji dojal. Tady se ubohý otec musil skrývat! Teď beze všeho vstoupila za strýcem do černé jeskyně.

„Dej pozor,“ mluvil strýc, „ať nevraziš do skály. Je tu málo místa, sotva pro jednoho. — Smutný to kouteček.“

Když vyšli z jeskyně, rozkládal se kolem stín, jen na temenech skal planula dosud záře. Lenorka hleděla za chvílku před se zamyšleně, pak obrátivši se pojednou ke Kořínkovi, řekla:

„Strýčku, prosím vás, opravdu nevíte, kde teď tatínek je?“

Ptala se ho tak už dříve, ptávala se tak matky i kmotra. Matka i kmotr ji neuspokojili, že nevědi; jen strýc jí svěřil, že otec její prchl do Saska, někam do Žitavy, odkud že mu dvakráte vzkázal; poslední však čtyři léta nedal Pešek o sobě ani slyšeti.

„Opravdu, děvče, víc nevím, než co jsem ti řekl. Proč bych ti to tajil?“

„Ó, kdybych alespoň věděla, že je živ a kde!“

Když se pak do chaloupky navrátili, bylo tam vše jako prve. Strýc Lenorku dříve nepustil, dokud neužila jeho pohostinství. Přinesl jí, co měl: chléb, máslo a dobré mléko. — Teprve pak, když pojedla, a když víno, jež rád přijal, do sklipka uklidil, nebránil děvčeti Sám nacpav si dýmku a zapáliv, vydal se s děvčetem na cestu, aby ji kus vyprovodil. Pozor je vesele obskakoval. — U vsi se skalský strýc rozloučil, slíbil, že je co nevidět v Polici navštíví.

Lenorka minula ještě za světla lesík, kde prve se s paterem Aemilianem setkala. Pak už soumrak nastával a tomu byla ráda. Sama se ho nebála, ale jiného zažene. Dobře Martina znala a věděla, že nedav se odpoledne odbýti, bude na večer zase čekat. Však tím se těšila, že soumrak a hřbitov u cesty zamilovaného hrdinu zaženou. Věru, nemýlila se. Na stezníku nebylo nikoho viděti.

Když však kolem hřbitova šla, potkala hrobníka, jenž ji pozdraviv, pravil:

„Škoda, panno Lenorko, že jste se tak opozdila. Někdo tu obcházel a vás čekal.“

„Nevím, komu by se chtělo —“

„No, panno Lenorko, však vy vite. Martínek Jeli-pivův —“

Veselý, zvučný smích dívčin byl mu odpovědí. Lenorka zanikla v šeru pod lipami řadou tu rostoucími; tam na rohu se zastavila, hledíc k rozsáhlé

klášterní tiché budově. Několik oken bylo osvětleno. To prostřední je patera Aemiliana. — Co asi teď ubohý dělá?

IX.

Klas v polích dozrával, v kraji nastaly žně, v pohorském městečku a v okolí již o nich mluvili a na ně se chystali.

V ten čas nastalo s úsedce Březinové potěšení. Čekal syna, „pana majstra“ ze semináře na vagaci. Také se na něj chystala, jako by tam v Hradci jen samou zapraženou pojídali a bábovky ani neznali. — Všechny babníky, hliněné i měděné, naplnila sladkým těstem s mákem. a když je pak z pece vytáhla, vyklopila celou řadu buchel pěkně do červena upečených, libě páchnoucích. V domě bylo plné ruce práce, a panímáma Březinová v bílém čepečku, v červeném živůtku a modré, široké zástěře přes boky sáhající čiperně se v kuchyni oháněla, jako by traktací chystala; sotva že si na chvílku sedla. Jen tak učinila, a již jako mladice se vzchopivši kvapila ven kde zahrčela bryčka. Vystoupil z ní pantáta se synem, jemuž naproti vyjel. Z okolních domů k Březinovým vyhlíželi, tu tam i před dům vyšli. Martínek Jelipivův vyběhl ještě dále, až k samé bryčce, a hlásil se upřímně, trochu sice nemístně a dotěrně, k bývalému spolužáku v kamarádu, s nímž v jedné škamně sedával, od něhož nejednou býval bit a přátelsky ošizen, aby se teď jím pochlubil a sebe poněkud povznesl.

U „tří kohoutů“ se také dívali. U jednoho okna stála Lenorka, těšíc se z příchodu mladého muže, Jindy, dokud na latinských býval, těšivala se ještě více, protože celé vagaci byla jedna kratochvile, jeden žert a smích. Teď to již ovšem tak nemohlo býti, než

přece kus změny jednotvárného života nastane a leckdy se obveselí.

U druhého okna stála její matka, ne tak vesele ven vyhlížející. Stála tu oděná jako vždy, čisťounce, s pěkně přičisnutými přes čelo vlasy, všecka jako z bavlnky. V chladných očích divný svit prokmitoval, odlesk tajené nepřízně. Proč *ona* nemá syna majstra, proč Březinové je *všecko* přáno? Nevolný, trapný ten cit častěji teď se ozýval v duši zasmušile Peškové, jejíž mysl nestěštim skutečným i samovolným a mučivým hloubáním byla roztrpčena, častěji se budil, kdykoliv zaslechla o Březinových, jakou mají radost i čest ze svého syna, jak pana majstra do kláštera zvou, jak se s ním páni častují. —

Lenorka byla teď opět veselejší, čiperná jako laštovička. Strýc ji upokojil, a matka teď jako by zapomenuvši, také nevedla tak ostrých řečí o svém muži. Lenorka měla jenom jedno soužení, a to byl Martin Jelipivův. Ten jonák byl milovník nejvytrvalejší. Co se ho naškádľila, kolikráte ho již dosti srozumitelně odbyla! — Ale buď že nerozuměl, což bylo pravdě podobnější, nebo nechtěl. Všude ji pronásledoval, všude byl za ní; jen když ji uviděl, byl spokojenější. A když naň promluvila nebo dokonce se usmála, div že si neposkočil. Až se mu smáli, až ho škádľili a šidili. Hoši mu začasťe buď divných věcí o Lenorce namluvili, nebo mu na duši a víru od ní něco pěkného lživě vyřizovali. On věřil všemu.

Za ty všechny řeči, všechno škádľení a mrzutost měla teď náhradu, když tak někdy kmotr Březina se synem majstrem přišel dopoledne na víno. Sedali ve vedlejším pokoji u dlouhého stolu, kam také vrchnostenský purkrabí, primas, vážní sousedé a někdy také P. Bonaventura přicházeli. Co tu s nimi mladý majstr sedal, smáli se víc než kdy jindy; měltě takové ná-

pady a přinesl vždy s sebou divných průpovídek, že se jim nasměli až do alleluja.

Ale letos, jak přijel, často mluvivali tak vážně, a to o věci, která veškerým městečkem hnula, pro kterou mnozí se lekali, a která i vážné sousedy, většinou opatrné otce města, přiměla k mnohým úvahám a rozhovorům. Jen ten šelmovský pan majstr usmívati se nepřestal, a zdálo se, že i tato věc jest mu žertem. A bylo to přece — strašidlo.

Opravdové, skutečné strašidlo, které neviděl jen toliko někdo, ale mnoho lidí, a ti všichni vypovídali jedno, jako by se byli umluvili. Martinek Jelipivův dušuje se, vypravoval každému o něm, kdo to chtěl slyšeti, a pokaždé div že se mu nezatrásla kolena a zuby nezacvakaly.

On první to strašidlo uhlídal. Stál na jejich dvořečku u plotu a díval se do Peškovy zahrádky. Ovšem se neprozradil, proč se tam díval, nebo že snad tam dokonce chtěl vkročit, aby promluvil s Lenorkou meškající vždycky podvečer na zahrádce. A jak tu stojí, vlastně se tam do zahrádky chystá, zabělá se tam něco u altánku v houštině. Bylo již dávno po klekání a přitmě. To bílé začne růst a se zvedati; roste a roste, výš a výše, až tu stojí jakási bílá, veliká postava vzpřímená, mnohem větší nežli největší člověk, chvíli stojí, pak vztáhne ruce, pak jimi zalomí (dle jiných zahrozi), a jde volným vážným krokem zahrádkou dál, až u stavení ve tmě zmizí.

Někteří i tajený nářek slyšeli.

Martinek na poprvé toto vše neviděl, nebo zočiv tajemné zjevení, dal se na útěk. Pak to také jiní viděli, zrovna tak. Strašidlo bylo vždy, kdykoliv se zjevilo, totéž. Ve městě to nadělalo mnoho řeči, a nebylo pak ani jediného, jenž by tomu nevěřil. Kdo tomu jen nevěřil, byl P. Bonaventura a teď Březinů majstr.

Proto si to také s maminkou na celý den pokazil. Hrozila se nad jeho nevěrou; aby jej přesvědčila, uváděla nejeden příklad, jak jej od matky, od báby nebo děda byla slyšela, ujišťujíc jej, že to svatosvatá pravda. Rozhorlila se však, když i tyto případy ji chtěl syn vymluvití nebo vysvětliti.

„Co pak jsi to nikdy nečetl v knihách? Co pak jsi nečetl psaní dušiček z očistce, nebo o tom, co vypravovali lidé, kteří byli na chvíli v pekle, a co pak živi po nich napsali? Však tu knížku mám ze svatě missie. Což jsi ji někdy neviděl a ty obrázky v ní? No, a nemůže-li býti, že taková trápená duše z milosti na svět je puštěna, aby tu své přání projevila a pomoc neb aspoň ulehčení si vyprosila?— Synu bohoslovci nechtělo se nicméně věřit, ač dále již se nebrnil, poněvadž viděl, že každé slovičko tu hrách je na stěnu.

Divil se a smál, že lidé jsou tak zpozdlí, že takovým báchorám věří a takovými lichými věcmi pouhé vymyšlenosti sebe děsí. — Ještě divnější mu bylo, že také ta smělá Lenorka se s ním nezasmála, když žertovně ducha trápeného odbýval, ale prostoduše se vyznala, že ji to také leká, a že by po klekání nevyšla za stavení ani za celý svět.

Jiríkovi to nedalo. Pátral dále, a tu se dověděl, že to strašidlo se neukazuje vždycky stejně, na stopu však nemohl přijíti ničemu. Dával si dost pozor, ale nepodařilo se mu nikdy je zahlédnouti. Už delší čas se nezjevovalo, a Pešková, již ten hluk i strašidlo nemálo lekaly a mrzely, těšila se, že je po všem. — Martinek Jelipivův, jenž od té doby, co tu bílou postavu u Pešků zahlédl, sousedčině zahrádce se vyhýbal, nabýval znovu ducha. Blížil se opět opatrně ke plotu, aby zahlédl Lenorku a s ní milostně pohovořil.

Odvážil se již zase na zahrádku i když soumrak nastával a klekání odzvonili.

Jednoho krásného večera — bylo koncem srpna měsíce — šoural se Martin k sousedčině zahrádce. Pudilať jej tam horoucí touha. Nebe bylo zachmuřeno, sotva tu tam hvězdička prokmitovala. Bylo však vlažno a příjemno. Večerní větřík, jenž chvillemi ve tmavých korunách stromů zaševalil, roznášel libou vůni květin. Mladý Jelipivo již zvedal nohu, aby vylezl na plot a přes plot do Peškovy zahrady. V tom však mu sklesla, a zůstal jako přimražen drže se tyček. Hle tam jako tenkrát, zvedlo se cos bílého, vztyčuje se zvolna, roste a roste, teď vztáhla ta hrozná postava ruce jako by zahrozila.

Martinek sebou trhl, a odskočil od plotu. Chtěl vykřiknouti, ale hlas uvázl strachem v hrdle. Dal se na útěk.

Tajemná bílá postava kráčela však zahradou dále, míříc ku stavení. Již se přiblížila ku vratům, u nichž v houšti malinovém stála košatá jabloň. Tu se strašidlo rázem zastavilo a — vykřiklo.

Z černého stínu jabloně a houštiny vztyčila se rázem tmavá postava jakási, jež bílé postavy pevně se chopila. Jako by temný duch objal bílého. Okamžik se oba ani nehnu, až pak bílé zjevení sebou trhlo, aby se pevnému náruči vyvinulo.

„Čeho žádáš, duše trápená?“ ozvala se postava temná.

Hlas ten jako by kouzlem dotkl se strašidla, nebo ihned se utišilo. A než se nadálo, cítilo, že sáhnuto po jeho temeni, jež jako ufato rázem se snížilo. Vysoký trychtýř sletěl do trávníka, za ním spadla bílá roucha a ze strašidla nezbyla tu kostra ducha umučeného a lice zbědované, ale kyprá, svěží postava Peškovy Lenorky. Teď jako by s duchovým šatem všecku

smělost ztratila; šklubla sebou, chtě přchnouti. Ale smělec, „pan majstr“ Březinův, jenž ruku kolem ní ovinul, byl jako kleště. Ruka jeho ucítila rychlý tepot jejího srdce, újeji přivinul k sobě pružné dívčino tělo a teď nahnul se vtiskl několik vroucích políbení na její tvář a ústa.

Lenorka přivřela oči, a byla za okamžik jako bez ducha; pak jako laň, vymknuvši se mu, skokem zmizela za vrátky.

Temná postava chvilku stála, hledíc za dívkou. Pak obrátivši se ku plotu, obratně se na něj vyšvihla, a skokem ocitla se v zahrádce Březinově. V tom již na druhé straně ozvaly se hlasy a několik lidí blížilo se ze dvorečka Jelipivova ku plotu.

„Už zmizelo!“ ozval se hlas.

„Na mou milou, že tu bylo, viděl jsem je,“ vynikal Martínkův hlas.

Ale Jiřík Březinův jich nedbal. Stojí ve stínu, hleděl plotem na Peškovu zahrádku, nepřijde-li si „duch“ pro svou piechovou hlavu a plachtu. Nikoho se však nedočkal.

Jiříkovi zmešlo. Vlastně vyšel si pro smích, aby ducha odkryv stropil pěknou švandu. Dobře, že nikomu nic neřekl. Co chtěl, sice vyvedl, dobře se mu vydařilo, ale ani trochu se nezasmál. Kdož by se byl nadál, že to Lenorka! — Ani se mu domů nechtělo. Šel zahradou dál pod stromy. Pořád se mu zdálo, jako by měl v náruči to mladé, kypré tělo, jako by mu pode dlani tepalo srdce, jako když drží lapeného, ustrašeného ptáčka. Krev živě, prudce se mu rozproudí, dosud se neskonejšila. V každé žilce mu hrálo. A teď jako by večerním vlažným vzduchem zavanulo:

„Pusťte mne, prosím vás.“ To ho tichým rozechvělým hlasem Lenorka tak žádala, když ji pevně v náruči držel. Ale jeho odpovědí byla políbení, a

tu se mu prudce vytrhla. Jistě se rozhněvala. Poznala ho.

Kdyby ho tak panimáma byla viděla, jak nastávající velebný pán, pan farář, třeba pan kanovník, lezl přes plot, jak horoucně umí děvčata objímati! — Pak jak opět přes plot přešel, nyní tichou nocí po zahradě chodí, a — nelituje, nýbrž na tu pěknou chvilku všecken vzrušený vzpomíná a v nebezpečné bludiště divných myšlenek zachází.

X.

Tou chvílí Lenorka vlétnuvši jako pronásledovaný pták do své světničky, sklesla všechna vzrušená na své lůžko pod nebesy. Srdce jí hlasitě bilo, mladá nádra prudce se zvedala. Div že dechu popadala. Cítila, že jí všechno horko vstoupilo do tváře, jež tím okamžikem byla jako růže do temna zbarvená. Cítila na ni dosud vášnivá políbení toho smělce. Tentokráte však nevztáhla prudce ruky své, aby ono místo si na lici utřela, jako učinila, když Martínek jednou zapomenuv se, chtěl ji políbit, a jen tváří se jejího líc dotekl.

Tam pod jabloní libezný žár každou žilkou jí zachvěl, a smysly až opojil. A ještě teď se Lenorka chvěla, jak prudký, blaživý ten pocit vyzníval. Ale jak ponenáhlu vzrušení to ochabovalo, pocítovalo děvče nepokoj. Myslilo si, že to hněv na toho odvážlivce.

Co si to o ni myslí, zač ji má? Je to pěkný majstr, který na děvčata číhá, aby je objímal! — Však proč se mu sama jak náleži neozvala, proč se nebránila? A v tom jí v duchu zavznělo, jak tiše a vroucně zavolal: „Má Lenorko!“

V tom nebylo nic, že by si šašky tropil, to znělo upřímně, do opravdy. — Ale on, majstr!

V mladé hlavě bylo myšlének jako svatojanských mušek. Brzo ta, zas ona zamihla se třpytem. Zapudila ji, zase ji volala, budila. Hlavně se sama sebe tázala: Bylo to náhodou, číhal jen na strašidlo, či dobře věda tak učinil?

Ještě nikdy tak Lenorka všecka znepokojena neuléhala jako dnes, ještě nikdy tak pozdě neusinala.

Druhého dne rozneslo se městem, že u Pešků v zahradě opět strašilo. Martin Jelipivův nadělal hrozných řečí a znovu zařekl se, že by vícekrát tou dobou nešel ani na krok v tu stranu. Panimáma Březinová vyvalovala zrovna chléb, když „pan majstr“, zaspav na sedniče, přišel dolů do velké světnice.

„No tak, ty posměváčku! Strašidlo tu bylo zas!“

Jiřík se usmál a vyptával, kdy a jak to bylo. Když matka dopověděla, řekl:

„Uvidíte, že se víc neukáže!“

Později pak zastavil se pro něj Raimanův majstr, a ten ho vyzval na víno. Nebylo vyhnuti. Dnes Březinův bohoslovec jinak krácel přes Peškův práh, než jindy. Napjetí ovládlo mu duši.

Vstoupili do pokojíčka, zasedli ku stolu květovaným ubrusem pokrytému. Již ve velké světnici se darmo po Lenorce ohlížel. Zasedli. Místo drobných, rychlých krůčků zaslechl pak volné kroky, místo usměvavé, čerstvé tváře Lenorčiny zjevila se přibledlá, chladná tvář její matky. Lenorka nepřišla ani později, a když se po ni zeptali, stará jim odvětila, že někam odběhla.

O strašidle začít Jiřík si netroufal.

Vrátil se nespátřiv té, po které dychtil. Ani pak po celý den se mu nepostěstilo, aby s Lenorkou promluvil, ba ani okem ji nespátřil. Odpoledne si kromě svého obyčeje daleko do pole zašel, na večer, sotva doma se ukázav, již opět na zahradu se ztratil. Chodil

tam pode stromy, díval se na Peškův dvoreček, díval se za jabloň, tam, kde se blýštělo Lenorčino okno. Jí však nespátril. Snad se hněvá, snad se ho schválně straní. — Jitík byl tu, jako prve v polích, velmi vážný. Pořád myslel na včerejšek, na Lenorku. Jako když blesk zakmitne se rázem a ozáří utěšenou krajinu, již závoj šera zahaloval. v duši se mu rozsvítilo; co zakryto bylo dosud šerem, jasně teď vyniklo. Lenorka se mladému bohoslovcí v jiném světle zjevila, jina, než mu někdy připadala. Jak dávno tomu, co v těchto místech s ní hrával, co ji tu, jsa veselým studentem, škádlil? Jak býval tu šťastný a přece tak klidný. Kde se mu teď myšleni jeho běže? A přece! — Jíž tenkrát — ano — Lenorku vždycky rád vidal, vždycky se, na svátky nebo na vagací jedá, na ni těšil. A potom, když ty volné hry a zábavy přestaly, kdy již mu určeno povolání, jak i potom sousedčinu dcerku bezděky vyhledával, rád na ni hleděl, ji pozoroval. Každé hnutí její se mu líbilo, a jasný její hlas nad jiné rád slýchal, ať klidně mluvila, ať zvonivě se zasmála.

Když i do semináře odešel, často si na ni vzpomněl, a někdy neznámá tesknota se mu do duše vkrádala. Teď ji porozuměl. teď všecko poznal a věděl, ale v hlubinách své duše se zalekl. —

Druhého dne krom obyčeje a pořádku zašel si Březinův bohoslovec časněji „ke třem kohoutům“. Byl rád, že tu nikoho z cizích nezastal a že Pešková uvítavši jej a víno mu přinesši, zas odešla. Však ta, k vůli které přišel, se neukazovala. Postavil se k oknu, hleděl do náměstí. V tom se ozvaly vedle rychlé, drobné kroky, a jak se ohlédl, Lenorka vběhla do pokojíku. Bylo viděti, že o něm nevěděla, že se ho nenadála. Zarazilať se, a líce se jí do temna zbarvilo. Zpět už nemohla. Čekala, až Jitík promluví, a čekala, jak. Už

včera si umínala, že kdyby začal o strašidle žertem, posměšně, že by se panu majstrovi ozvala; teď však cítila, že by se rázem obrátila, uprchla. Jiřík však začal mimo svůj obyčej tuze vážně; ale v tom se mu patrně nedařilo. Než ani Lenorka hbitě a čiperně jako jindy neodpovídala. Oba na něco jiného mysliili.

A pojednou bohoslovec umkl, a v tom mu také živěji zazářily jasné, hnědé jeho oči, a jako by se rázem byl rozhodl, vztáhl k děvčeti své ruce a pravil: „Budme upřímní, Lenorko! Nač to zamlouvání. Povím, co si pořád myslím: Prosím tě, nehněvej se na mne. Viš — tam pod jabloni. Nechtěl jsem ti ublížit.“

Lenorka sklopila oči.

„Viď, že se nehněváš, že mně odpustíš, vždyť jsem už dost potrestán,“ a na rtech zjevil se mu trpký úsměv.

Lenorka zvedla kvapně hlavu. —

„A jak? Viděl vás někdo?“ ptala se uleknutá.

„Ne, neboj se, nikdo o tom neví. Ale,“ a tu drže její ruku ve své, přistoupil k ní blíže. Líce jeho se zardívalo, zářící oči viděly jen milou Lenorku, pro niž teď zapomínal na všechno kolem sebe, i na svůj stav. V tu chvíli ozval se venku před domem Peškové hlas děvečku volající. Lenorka sebou trhnuvši, ustoupila; ale až se lekla vidouc, jak Jiřík se ve tváři změnil.

„Pro boha, Jiříčku, co je vám?“

„Jdi, Lenorko, prosím tě, jdi a nech mne,“ pravil přeravaně, prosebně, s namáháním. Poslechla, vyšla, nevěděla sama jak, ač by tu, cítila to, teď tak ráda zůstala. On pak obrátil se k oknu. Na bílém čele leskly se mu drobounké krůpěje potu jako perličky.

Hleděl oknem ven, nic však neviděl. — Zvítězil, opanoval se, ale bylo mu smutno, úzko po tom vítězství. Teď teprve cítil, jakou oběť matce přinesl!

Ach, ona ani neví — nikdo neví! — Nechtěje se hosti dočkati, brzo odešel. Lenorku však nepotkal.

Tak se s ní rozešel, přesvědčen, že se na něj nehněvá. Nicméně pak dobře pozoroval, že kamarádka jeho z dětských let od oné chvíle se změnila, že není tak upřímná, důvěrná, že je jaksi placha; ano zdálo se mu, že se ho ostýchá. Než větší změna s ním se udála; dal si však záležeti, aby nikdo nepozoroval, ani netušil té změny v jeho duši. Nejvíce se před matkou střehl. — Tak prázdniny mýjely. Ač nebyly tak vesely a plny žertů jako jindy, ač mnohou chvíli Jiřík v zamyšlení o samotě a v duševním rozporu a zápase trapně prožil, přece mu příliš kvapně konce svého dobíhaly. Teskně počítal, jak brzo již mu bude odejeti, a že pak Lenorku dlouho, dlouho neuvidí. S nastávajícím podzimkem také panímámě Březinové zármutek nadcházel, nebo její pan majstr, její poklad a pýcha, chystal se na cestu. Těšila se však tím, že zase je cíli svému blíž; počítala, že po tomto roku ještě za jeden Jiřík se jako velebný pán navrátí a že mu bude strojit primicie.

A ještě někdo byl, jenž čas smutně počítal. Lenorka často vyhlížela z okénka své světničky ven na zahradu, na starou jabloň. To její listí ještě bujně se zelenalo, když ve slastné chvíli nad *její* a nad *jeho* hlavou ševalilo. Teď sežloutlo, a studený vítr je rve, roznáší a zavívá. Ale upomínku na onen slastný okamžik nevyhladí ji nikdo, nikdo.

A když pak ta chvíle nastala, rozcházel se Jiřík s Lenorkou jako jindy u přítomnosti matky její a jeho rodičů. Jiřík se zas usmíval, „na shledanou“ děl, ale tak bledý nebyl nikdy. Cítil, že ruka sousedčiny dcerky v jeho se zachvěla, a když jí pohlédl do očí, clonou zármutku zastřených, div že nezvolal:

„Ne, není možná! Nepůjdu!“ Ale matčin hlas ho probudil a síly mu dodal. Vstoupil do bryčky, kdež už na něj otec čekal.

XI.

Pak chodilo všecko zas po starém. Jen jedna novina pohnula poněkud myslmi, především všech členů bratrstva bolestné matky boží. Oznamoval jim P. Bonaventura, že počal vyjednávat s řádem františkánským, aby tento povolil bratrstvu pobožnost křížové cesty, na kteroužto tehdy zánovní pobožnost měl rád papežské privilegium. Dlouho o té novině mluvili, až pak obecná záležitost zajala mysl všech.

Dostavěnať a připravena nová radnice; ctní a opatrní otcové chystali se, že se tam přestěhují. Na to se těšilo všecko město. Stalo se v měsíci říjnu, za krásného, jasného dne. Březinová záhy přivstavši, snesla pantátův slavnostní plášť i nový třírohý klobouk. Pak uvázala manželův bělostný šátek a podvázala copánek pěknou, novou mašlí.

Kvapila velmi, neboť venku již ozval se hláhol zvonů, jenž na chvíli přehlušil temný hluk a šum zastupů na náměstí kolem staré radnice shromážděných. Byli to městští, však také mnoho z vesnic, kteří se přišli na tu slavnost podívat. Chvillemi se tu zastavovali, tam rozestupovali a to vždy, když nějaký konšel nebo soused v slavnostním plášti se ubíral.

Což teprve se všichni shlukovali, když primas s konšely a sousedy u průvodu do kostela se brali, což pak teprve se tlačili, aby co nejbližší ku staré radnici se dostali, když tam týž průvod po slavných službách božích se navrátil. Teď to stěhování vlastně nastane. Hlele, panský purkrabí Hruška odevzdal

s pěkným vinšem již primátorovi ve jménu vrchnosti klášterské klíče k nové radnici.

A teď už půjdou! — Slyš! jak tam intráda zazvučela! To za ty klíče, nebo naposled zabubnovali a zatroubili starému radnímu domu, po jehož slávě již dnes veta.

Již ho slavný úřad opouští, již z něho vycházejí: první pan primas, za ním purkmistr, za nimi konšelé a sousedé dva a dva. Mezi prvními Tomáš Březina v bělostném šátku nese „právo“, za ním městský písař nese na polštáři privilegium císaře a krále Leopolda, vedle konšel Turek nese privilegium panujícího císaře Karla VI.

Teď už městská rada bude ta privilegia ročně v nové radnici „vysušovati“, aby pak prohlédnuvši je a provětravši pochutnala si po práci při chutném snídání na obecné útraty. Jak se lid tlačí, aby vzácné listiny, nyní z krabic vyňaté a na odiv rozložené, uviděl, jak ohlížejí se po těžké purkrechtní knize, po svazcích starých i nových akt na dnešní slavnost červenými pentličkami přepásaných, jak prohlížejí si městskou pokladnici, již dva sousedé nesou, a jak o ní vtipkují!

Břeskné trouby teď ječivě zahlaholily, a kotle z hluboka, vířivěji jim přizvukují. Proud se zastavil. To od nové již radnice intráda zazvučela.

Jak to nové, pěkné stavení čistě přichystali! Samý věnec, samá zeleň, sloup z choje vedle sloupu, nad oblouky podsíně, nad okny všude zelené půlvěnce, a s oken, se střechy vlají červenobílé, dlouhé praporce. Jak intráda přestala, muzika začala, a v tom zahřměly rány ze hmoždířů, div že okna nezařinčela. V ten okamžik rozevřela se vrata nové radnice, a všecken průvod valil se do vnitř.

Hudba hrála, hmoždíře bouchaly, lid výskal.

Všecko město dnes svítlo a se radovalo. Kuchařky a hospodyně jako by pouť nebo posvícení bylo, tak strojily, ale ne tak mnoho jako v ty dny, nebo všichni hospodáři byli v nové radnici, kdež zasedli k „sousedskému obědu“. Byla tabule, že sotva kdy v klášteře takovou vypraví, ne sice tak skvostná, ale přecetně obsazená. Vzápětí nejeden soused s sebou svého synka, „pro památku“, aby o tom dnu mohl budoucím vyprávěti. Dnes žádný z tatíků synka neokřikoval:

„Pozor! Nepij tolik!“ Dnes každý mu ještě sklenici nebo korbel podával pobízejce:

„Pij víc, pij, ať se „pro památku“ opiješ! Budeš na to pamatovat, jak otcové rathouz zasvěcovali!“

A jedlo se a pilo! Muzika hrála bez oddechu, sotva že si hudebníci hrdla navlažili.

Když pak veselost sálem jen šuměla, pozvedl primas plnou sklenici a zardělý, usmívaje se, nadšeně provolal:

„Vivat naše milostivá vrchnost! Opat Benno ať žije!“

„Vivat“ zahřmělo sálem a hlučný tuš přehlušil cvakot a cinkot sklenic, pohárů a konvic, jimiž jmenovitě bujná mládež vesele nad hlavou točila.

Jásání a hudba z nové radnice ven náměstím zaléhaly a zvučely po celé odpoledne.

„Járku, Lenorko!“ zvolala panímáma Březinová, která vyšedši před slavení sousedčinu dcerku na prahu zahlédla. Děvče přiběhlo.

„Járku, to je dnes mela! Intráda za intrádou, vivat za vivatem, pane, ti se rozveselili. Nevím, jak ten náš pantáta. Myslím, že dnes trochu zmokne. No, dnes je malá opička dovolena,“ dodala usmívajíc se

vesele. „A co ty? To si dnes dáte; půjdeš přece k muzice.“

„Ba, kmotřinko, skoro se rozmyšlím, ale jen se podívejte!“

Ukázala na Martina Jelipivova, jenž právě z nové radnice vyšel zrovna k nim mířil. Však ne dost jistě, neboť měl podpatky kulaty. Strčilo jim cos neuviditelného, až mu třírohý klobouk k týlu se svezl; tváře mu jen hořely, oči se divně blýštely a pootvřená ústa se smála.

„To je všecko — nic,“ začal, u ženských se zastaviv. „To je tak — pro památku — ale večer — pro regraci. Vid', Lenorko, to si skočíme.“ Mluvil nejistě, ne dosti hbitým jazykem.

„Vrtáka,“ odbyla ho Lenorka, až se kmotra Březinová hlasitě zasmála. Tu však obě odvrátily oči své od podnapilého galána, sledující kočár, jenž od Bezděkova přijížděl.

„To je pan farář!“ zvolala Lenorka.

„A je! Co pak se stalo, že se tak opozdil!“

Čekaliť jej v klášteře i ve městě již včera na tu slavnost. Byl v Břevnovském klášteře návštěvou a nyní se vrací. Však co to? Kočár nejede dál ulicí ku klášteru, ale zarazil před novou radnicí. Farář vystoupiv z vozu zamířil zrovna do domu.

„Poslouchejte, kmotra!“

Z radnice zahlaholila hlučná fanfara.

„To vítají pana faráře.“

„To tam — musím — také,“ ozval se Martin, jenž tu posud stál, skleným, bezduchým okem za kočárem se dívaje.

Kmotra s Lenorkou ještě chvilku postály a naslouchaly. V radnici však ticho, jako by uťal. Ani intrády, ani vivatu, ba ani šumu a směsi hlasů. — Zdálo

se, že všichni umkli jako pěny. Lenorka si také toho všimla.

„To on má pan farář nějaký výklad.“

S takovou se rozešly. Smrákalo se. Panímáma Březinová chystala čeládce večeri dříve než jindy, aby si mohli odejít k muzice. Dnes byla ve třech hospodách. Sotva že chasu vypravila, vešel „pantáta“. Nenadála se tak časného návratu jeho. S jakou to přichází? Viděla ho jen jednou podnapilého a to o Jiříkových křtinách. Tu se smál jako jaro, a povídal pořád, povídal a hned se tomu dal do smichu. Dnes ho také tak čekala, a medle! Vážný, tichý, až se nad tím zarazila. Snad měl nějakou mrzutost.

Ptala se ho starostlivě.

„Nic takového, Markytko. — Nesu však vážnou novinu.“

„Snad ne o Jiříkovi?“

„Ne. Císař umřel.“

Březinová byla překvapena, ale nezarazila se tak jako její muž.

„A kdo to přinesl?“

„Farář. Byl v Praze a tam se toho dověděl; před chvílí přišel s tím na radnici. Císař umřel v úterý. Kdo by se byl nadál, právě v tuto chvíli! Z toho nám nepojde nic pěkného.“

„A co by pošlo?“

„Vojna, a jaká k tomu! Kdyby tu byl nějaký dědic nějaký princ. Ale princezna! Co pak si budou potentáti dělati ze ženské! — Přijdou jako straky, vrány a budou chtít všechno ulovit a roznést. A my to odneseme.“

Tu se kmotře počalo také něco jiného zdát.

„Pán Bůh nedopouštěj!“ povzdechla a pak hned dodala:

„Ale k nám to nepřijde?“

„Také jsme o tom mluvili. To zrovna ne, proto že bude-li co, bude to s Bavorákem a Francouzem. Ale to je jedno. Přírázek a platů bude až běda, a což ubohého lidu padne — ať je to s Petrem nebo Pavlem!“

U „zeleného stromu“ o těch novinách dosud nic nevěděli, a kdo by s takovou přišel do toho veselí, sotva by mu uvěřili.

V dolejší veliké světnici hrála hudba; tanečníků bylo nabitě kolo, většinou sami z městských rodin. Také Lenorka sem si odskočila, a jak to tenkrát chodilo, ovšem sama. Jeden synek po druhém pro ni chodil a vodil ji do kola. Ale v to veselí přece jí pelyňku přimícháno. To Martínkem. Pořád se kolem ní točil, pořád se na ni smál a mluvil; jindy sobě z něho šaška ztropila, dnes ji to již mrzelo, až pak si sama řekla: „Co tu?“ — a vytrativši se, kvapila domů. — Nic ji tam netěšilo.

Nebylo tuze pozdě, a nic se nedivila, že u nich ještě svítili. Však překvapilo ji, že zastala hosta a jakého!

Soused Jelipivo tu seděl, jenž málo kdy u nich se zastavil. To jistě, že ta slavnost. Na Lenorku se usmál, hlavou pokýval, vlídně promluvil. co že tak brzo, a viděla-li Martínka. Pak ještě chvílku posedév, vstal. Pešková jej sprovedila ven až před dům a ještě minutku se tam zdržela. Lenorka v nejistotě dlouho nebyla, odkud ty matčiny ohledy a její zdvořilost. Pešková, navrátivši se do světnice, stanula před dcerou a řekla:

„Viš-li, proč tu starý Jelipivo byl?“

Nedočkavši odpovědi, dodala:

„K vůli tobě. Skoro jako na námluvy. Byl by rád, kdybys si Martínka vzala. Byl tu na zvědách, co bych tomu říkala.“

Lenorka se dívala na matku jako u vidění. Nezdálo se jí, by pravdou bylo, a žertovati matka neuměla. —

„Opravdu?“ zvolalo děvče. „Ne, maminko, toho si nevezmu.“

„Zvolna, zvolna, dceruško!“ zarazila ji chladně matka. „Vím, co mám dělati. Ještě tu na námluvách nebyl, ale z dnešní řeči už souseď vyrozuměl, že kdyby přišel, že by syn jeho pytleš nedostal.“

„A co já?!“ ozvala se Lenorka živě. Tváře jí až zahorely při tom pomýšlení, že matka jen tak beze všeho jí někomu napřed slíbila.

„Co ty?“ odtušila klidně Pešková. „Ty poslechněš, protože to bude tvé štěstí. Byla jsem také tak blázniva jako ty a myslila, že jenom já mám oči. Rodiče mně bránili, když jsem si tvého otce vyvolila. Ale já nepovolila, a Pán Bůh mne potrestal. To, co se člověku líbí, brzo ho přejde.“

„Mně se Martin nelíbí, ani ho ráda nemám.“

„Ale on tebe, a proto budeš *paní* ty. To je chyba, když má žena muže tuze ráda, to jen poslouchá.“

„Ale ráda, když to je z lásky.“

„Nech si moudrost, prostofeká. Hádat se nebudu. Však uvidíme. Zatím si to rozmysli.“

Lenorka neodpověděla. — V duchu však se jí ozvalo :

„Už jsem si rozmyslila! Martinovou nebudu!“

S takovou do komory odešla. Pešková světlo zhasivši ulehla, však nespala. Přemýšlela o sousedově návrhu, a čím dále tím více utvrzovala se v tom, co byla Lenorce řekla. Počítala jmění Jelipivovo, dům, polnosti, peníze na hotovosti, a všecko to se jí tuze dobře do počtů hodilo.

XII.

Jakmile druhého dne obecně rozšířena zpráva o smrti císaře Karla VI., všichni počali se lekatí toho, co konšel Březina své manželce pověděl.

A nežli počaly smutečné služby boží za zesnulého panovníka, strach nových válek mysllemi všech silněji pozachvěl, zvláště když se neutajilo, co opat Benno psal z Prahy konventu polickému: aby totiž peníze, kde jakých bylo požadovati, převor sehnal, aby se nic nevydávalo zbytečně, poněvadž jest se nadíti berní a platů mimořádných.

„To je vojna!“ povzdechl každý, když tuto novinu uslyšel.

Konšel Březina na prstech vypočítával:

„Snad Francouz — Bavor. — A s tím to začne nejdříve. Ještě štěstí, že jsme při kladských hranicích, a ne při bavorských.“

„Tak jako my bychom tu měli pokoj?“ ptal se soused Muzika.

„A kdo by na nás přišel, Prus? Ani pomyslení!“

„Příležitost dělá zloděje. Jak pak, kdyby se mu zachtělo —“

„Což o chtění. Ale je tu napřed Slezsko, ale ani na Slezsko nemysli. Vždyť, jak jsem dnes na radnici zaslechl, přijde k nám ze Slezska vojsko.“

„To by ho odtud nevyváděli, kdyby Branibor něco strojil.“

„Hm, ale nač vojsko k nám —“

„Snad je poženou na Bavora a pak — ale jen tak mezi námi, kmotře — povídal mně to purkrabí a ten to má od krajského hejtmana, jak tu předešlým obědval. Je to k vůli sedlákům, aby se nezdvihli, když teď nemáme žádného krále.“

„Nebylo by divu, někde zkusi více než psi.“

„Snad to bude lepší teď. Mladá královna je pryč tuze hodna.“

„Jen aby sama teď obstála.“ — —

Země utuhla, začal padati sníh. Za dlouhých večerů při kolovratech a sousedských toulkách nebylo tak živo a veselo jako jiných let. Vypravovalo se sice jako jindy o divných zjeveních osamělých, smutných míst, o strašidlech a plivnicích, o vodníku i lesních pannách, o duších ubohých; i písně zanotovali, však pokaždé teď pěkná báchorka i veselá píseň jako by se dariti nechtěly. Vždycky do těch útulných, teplých koutků přástevných jako by chlad rázem zavanul, a družný rozhovor trhal se jako niť.

To všecko ten strach před wojnou, to všecko ty neveselé zprávy z kraje, ze světa sem do pohorského zákoutí zanašené. Ten se bál platů, dodávek a jiných trampot, tam chvělo se srdce o syna, bratra, ženicha. Mladí mužové se již chystali, aby mohli prchnout a se ukrýt, až by přišli na wojnu brát a honit.

Martin Jelipivův dělal hrdinu. Kdykoli teď ke „třem kohoutům“ přišel, roztahoval řeč o wojně, poněvadž byl přesvědčen, že ho tatík nedá, a že hrst dvacetníků všecko spravi. U Pešků bývaly veselé a hlučné přástvy, neboť děvčata u čiperné Lenorky ráda se scházela. Letos nějak ochably, poněvadž Lenorka sama družek svých nezvala. To pro Martina. Kdykoliv teď po otcově návštěvě za ní přišel, už se mu nějak vyhnula nebo vymluvila, a tak za časté zůstal sám se starou Peškovou, která za to hleděla, aby nahradila svou laskavostí nelásku dceřinu. Když však Lenorka přástvu strojila, tu se mu nemohla vyhnouti. Nejvíce ji mrzelo, že si již teď nějak směleji vedl, jako by k tomu právo měl a byl jejím vyhlášeným milovníkem. Nejprve se tomu smála, když děvčata ji Martinem škádlili, pak už ji to dráždilo. Co proto

doma s matkou mívala, co se jí nadomlouvala, ano nahrozila! Nic naplat! Srdce si nedalo ani namlouvati, ani poroučeti.

Vánoce nastávaly. Prástevnice toho času slavivaly před štědrým večerem všude, po vsích i městečkách „dlouhou noc“, poslední to adventní, hlučnou přástvu. Letos však zavládlo všude ticho.

A jak se veseliti, jak žertovati, když se mračno, které dosud jen zdaleka a to tuze zdaleka hrozilo, valilo náhle a z nenadání ku hranicím, ku pohorské krajině?

Každý strnul, když několik málo dnů před vánoce přišla děsivá novina, že pruský král z nenadání vtrhl s velikou armádou do Slezska a již Hlohovsko a kraj Lehnický opanoval. Panno svatá! To bylo nadělení štědrovečerní! Ani ve snu žádný by se toho byl nenadál, že ten králík na něco takového pomýšlí, neťku-li na to se odváží. Panímáma Březinová vzpomněla na to, jak její pantáta tentokráte se mýlil, když tvrdil, že k nim nic neprijde. A již to jde! Březina mlčel, když se mu o tom zmínila, a neodvážil se ji ani tím těšiti, co s novinou zároveň přinesli. že pruský král všude po Slezsku posílá listiny a hlásá, aby ho neměli za nepřitele, ale za přítele, jenž přišel v porozumění s jejich královnou Marií Terezií, kteréž chce pomoci proti jejím protivníkům. Bylať to patrná, oči-vidná šalba.

Strach má veliké oči. Každý se nadál, že přes noc bude všude Prušáků, jako když z nenadání se nachumelí. Minul však den, týden, i několik týdnů, a po nepříteli ani vidu. Pořád že ještě ve Slezsku stojí. Tu počali všichni dostávat duchy, leckdos už pohrdlivě se usmál a starý Kuchař jednoruký nabýval nyní viry, když s posměškem o pruské armádě a jejích vůdcích mluvil, a brzkou, strašlivou porážku i hanebný

útěk jí věstil. A starý Kuchař tomu rozuměl. S Evženem Savojským Turka i Francouze porážel, bojoval u Turina a Malplaquetu, u Temešváru a Petrovaradina, a všude, všude, kam přišel, tam zvítězil. Císařské armády utíkatí neviděl, a že by utíkatí dovedla, že by poražena býti mohla, a zvláště teď, tomu nevěřil, a kdo mu to tvrdil, tomu oslů a peciválů přezděl.

„Co, my poráželi takové nekřesťanské roty, kterých se celý svět bál — my poráželi Francouze — a pane, to bylo nějaké vojsko, jako kati — a my teď před tím králikem, o kterém svět sotva ví — před jeho necvičenou chasou, která jak živa prach nečichala — ha — Co, my ustoupit? Pošlou na ně jen houf pandurů, ani ne jak se patří vojsko, a budou divým klusem utíkat tam, odkud přišli!“

Tak této věštbě věřiti počínali. Ale den se dloužil, jaro ponenáhlu nastávalo a ten „králik“ stál dosud na půdě české koruny. Ba nestál, on v před pokračoval, blížil se k českým hranicím.

Starý Kuchař počal víry pozbývati. — On sám však pořád jen se smál.

„*Teď* ho vyženou! V zimě to nešlo!“ vysvětloval. „Hm, to by bylo zle, aby toho strážníka nezmohli.“

Ale poslali do Slezska proti Prusům nejeden houf pandurů, pak prošlo městečkem i pravidelné vojsko, nejeden prapor, nejedna škadrona, a přece nepřítel neutekl divým klusem tam, odkud přišel. Ano — pak přikvačila novina, a tu starému Kuchařovi bylo, jako by ho někdo rázem za prsa chytl a jím zalomcoval, až oči vyvalil a dechu pozbyl. Na poprvé svou poslední ruku na to dával, že to v hrdlo lže, ale pak musil uvěřiti, musil!

Semleli se tam ve „Slizsku“, strhla se tam bitva, ve které „Češi“ zle byli bití. Tak šlo od zděšených úst k ústům, městem i po veškerém okolí, dále, dál.

Starý Kuchař znal dosud jen Temešvár, Petrovaradin, Turín a Malplaquet, teď také věděl o Molvicích Slezských! Už ruku neházel, už se neposmíval, ale zlobil se a klel. Však co naplat. Dvě třetiny Slezska octly se v ruku pruského krále. Teď už se ho báli a lekali se, že co nevidět vtrhne do samého království.

Panímáma Březinová trnula o toho svého „hocha“. Na velikonoce nepřijel, proto že všechny silnice byly plny vojska, jak psal, a že nemožná ani jeti; pak že jim rektor také oznámil, aby raději zůstali, že beztoho bude letní běh dříve ukončen nežli jindy.

A ještě někomu svým psáním radost pokazil.

Lenorka se tolik na velikonoce těšila, a zarmoutila se nemálo, když ji kmotra Březinová oznámila, že Jiřík nepřijede. Ach, jak loni tou dobou bylo veselo, a jak je nyní! Tu červenou pentličku, co se jí do kapsy nějak „přípletla“, dosud měla. Však kdyby jí také byla ztratila, paměť veselých oněch chvíli by s ní nezmizela. Ale častěji, častěji utíkala jí mysl tam pod starou jabloň, jež opět se počala zelenati, utíkala jí tam na to osudné místo, kde jako strašidlo ocítila se v objetí Jiříkově, kde pocítila na svém lici vášnivá jeho políbení a s nimi opojení plné slasti dosud nepoznané. A pak opět rozpomínala se na tu chvíli, kdy Jiřík, setkav se s ní poprvé po tom večeru, ji odprošoval, a všecek dojat ji žádal, aby odešla a pak jak se s ní loučil. — Ó jak jí ruku tiskl, a co pohled jeho mluvil!

„Bloudku, nač to myslíš? Kam to vede?“ sama sebe někdy v duchu napomínala, ale za okamžik byla zase daleko, v kraji za Jiříkem, uvažujíc, co asi teď dělá a tázajíc se:

„Vzpomene-li také on někdy?“

Ten nejistý, válečný čas Lenorce něco dobrého způsobil: že matka na ni stran Martina tak nenalé-

hala, proto že sám starý Jelipivo nyní nepomýšlel na svatbu, doufaje, že nadejde brzo jistější, pokojnější čas. — Ale místo veselé noviny o pokoji samé neblahé zprávy, mysl rozčilující.

Brzo se rozneslo, že Prusové ze svých postavení vytrhli, brzo že již se s našimi setkali, a tu že naši zase prohráli, pak opět, že panduři zajali pruského krále s několika generály. Když tyto řeči ještě trvaly, přihnal se do městečka kurýr vojenský, a sotva že vyjel, dva hned za sebou proti němu pádili; to pak už nebylo nic divného, nebo nejednou v noci zbudil prudký koňský dusot rychlé stafety klidně dřímající měšťany. Také několik vozů jelo skrz a to se smutným nákladem: se samými raněnými ze Slezska.

Divné pověsti šířily se, aniž kdo věděl, kde jejich původ. Čeho mladí mužové i svobodní jonáci neustále se lekali, to zdálo se, že nyní se již naplní.

„Bavor, Sas i Francouz vypověděli královně vojnu, a vojska není!“

„Kdo mlád a zdrav, musí na vojnu, každý bez rozdílu!“

V Martinovi to hrklo. Chtěl se pak usmáti, jak na tatínkovy dvacetníky vzpomněl, ale pak všude opakovali, že „každý, bez rozdílu“, a tu se již plaše ohlížel, jako by čekal, kdo ho potěší a jemu řekne:

„Ale ty ne!“

Však každý se jen o sebe staral, zvláště když přiběhli ze sousedních vsí Machova a Lhoty a zvěstovali, že tam jsou již verbíři, a proto že všichni mužští i ženati utíkají do lesů pod Borem a Hejšovinou, aby se tam ve skalách ukryli. — Martin zbledl a chvátal kvapným během domů, aby se také na útěk vydal. Již se loučil a dal se do pláče, když mu otec rozmlouval, aby ještě sečkal, až bude jisto, jsou-li tam opravdu verbíři, není-li to jen planý poplach. Nebylo

zrovna do smíchu, ale tomu se přece jenom smáli, i Lenorka, když slyšeli, jak mladý Jelipivo všecko doma vzhůru kostkou obracel, jen aby ušel vojančině, a jak se plačky loučil. Když pak i Machovští a Lhotští z lesů a ze skal domů se navrátili, proto že na všem tom strachu nebylo nic, Martínek po celé tři dny z domu ani nevylezl, aby jen obecnému smíchu unikl.

XIII.

Co ta nešťastná vojna ve Slezsku nastala, prošlo Polici mnoho a rozmanitého vojska, tak že už na ně přivykli. Ale když brzo po onom obecném postrašení za letního, horkého dopoledne přitrhli serežáni, to bylo všecko město na nohou, a kde kdo byl a kdo jen trochu mohl, chvátal na náměstí, kam právě vojáci z ulice vjížděli. To byla podivaná!

Napřed vůdce toho houfu serežánského, arambaša, v červeném plášti jako krev. Modrý dolman samá zlatá šňůra, samý kmit a třpyt. Však ještě více se mu blýskala agrafta, připínající volavčí krásné péro ku červenému kolpaku. A ten grošovatý bělouš v pěkném řemeni, v nádherné čabrace sedelné jako by věděl, koho nese, jak hlavou bujně pohazuje; a jak bystré, tenké nožky staví, jako do tance! Za arambašou na uherských koních na sto jezdců, na sto hrdinů, osmahlé tváře, orliho nosu, dlouhých knírů a černých vlasů. Každému z jiskrného oka hledí, že by se ani samého raracha nebál! Na hlavách měli červené kolpaky, jako pytlíky, kožešinou lemované, přes ramena červený plášť a pod ním modrý dolman. Přes záda přeložená dlouhá ručnice čouhala jim přes hlavu; za širokým pasem trčely každému dvě kované bam-

bitky, dlouhý, blýsknavý handžár a po boku jim křívá šavle o třemen zvonila.

Vjeli do náměstí ne zrovna v nejslavnějším pořádku, s hlukem, křikem a smíchem, jako zástup svatebníků. Nejedni však, zahlédnuv na náměstí kamenný kříž, pokorně nachýlili bujnou hlavu a horlivě několikrát se pokřížovali. V tom ozval se jako hrom arambašův hlas a serežáni rázem stanuli jako zkameněli. Když pak pohovořil s primátorem a několika konšeli, kteří tu již čekali, aby hosti přijali, promluvil arambaša opět k serežánům. Mluvil horvatsky, živě, prudce, hlasem daleko zvučícím, měře chlapíky v červených pláštích plamenným svým zrakem, tak že se lidé ptali, proč se na ně tak rozkátal; a on jenom tak obyčejně řekl. Jak domluvil, skákali hbitě s koňů, až ostruhy břínčely a šavle řinčely, a rozcházeli se, koně za uzdu vedouce, městem, jak je konšelé a sousedé si rozváděli. — Sotva že v ulicích zmizeli, slyš! Z daleka buben se ozval. Temný rachot jeho mohutní, jasní se, až zavířil na blízku, a již valí se do náměstí prapor uherské pěchoty, vojáci osmahli, zaprášení, ve třírohých kloboucích, bílých kabátech s červeně zahnutými šosy, v rudých, úzkých nohavicích zabíhajících v botky šněrovací, tlusto nyní prachem pokryté. Teď teprve bylo živo, teď teprve nastala chumelice! Po náměstí, v ulicích i uličkách míhala se zbraň, bělaly vojanské kabáty; všude samý voják, tu jednotlivě, tu v houfci, jak do kterého domu na byt byli ustanoveni.

Všude hluk, křik, smích i maďarské láteření. — Každá hospodyně se Uhrů lekala, poněvadž bylo slyšeti, jak tu tam bezohledně si vedli.

Kmotra Březinová byla jako na obrtlíku, a ještě nestačila, ještě se kolem ozývaly hlasy nespokojených, nedočkavých hostů vojanských. Jak by také mohla

vyhověti, když se kolem ní jen hemžilo vojskem, rejthary i pěšimi, serežány i Uhry. Oháněla se dost a dost, děvečka skákala jako čečetka a pořad ničeho neubývalo. Chyba také byla, že vojáci viděli samé ženské a žádného mužského. Byltě pantáta na radnici, aby jakožto konšel primátorovi pomohl v ubytování a zásobení vojska.

Panímámě Březinové také vadilo, že se s vojáky nemohla dorozuměti. S těmi „Kroboty“ to ještě ucházelo, ale těm Maďarům člověk ani za dukát neporozuměl. Když to slovy nešlo, chytila se znamení a ukazovala rukama i tvář, jako by s němými rozprávěla, až se tomu vojáci chechtali. Dost a dost je zdržovala, všelijak pozornost jejich zaváděla, aby je zadržela jenom od kamen; ale na konec přece k nim musila ustoupiti, proto že ten chumel vojáků namířil zrovna na troubu, o kterou měla největší starost. Dráždilať vojáky libá vůně pečeného masa odtud vanoucí, tak že by troubě nespomohla ani kladka, kdyby ji na ni, jak tu tam učinili, zavřela. Marně Březinová vojákům vykládala, že ta pečinka je pro pantátu, jenž od rána za svým úřadem konšelským mešká, ničeho nepoživ. Branka u trouby se rozlítla, a za chvíli zmizela pečeně mezi vojáky. Březinová stála u zdi vedle kamen, hledíc na hltavé Uhry a myslila si:

„No, aspoň dají teď pokoj.“

Ale v tom přihnal se do světnice voják nevelké postavy v červených, úzkých nohavicích, osmahlý jako cikán, tupého malého nosu, vysedlých lícních kostí, jenž očima blýskaje, na panímámu zrovna se obořil, ať mu dá jisti, ukazuje na pekáč obklopený druhy a serežány. Panímáma ukázala na bochnik chleba, vedle na stole ležící. Ale voják upřímněv se, zaťal zuby pod černým vousiskem krásně se bělající a pak spustil nějakou strašlivou kletbu.

To panímámu podráždilo. On uplivnul se před božím darem, jehož každý drobeček pozorně sebrala, jehož každý kousek na zem spadlý uctivě políbila! — I to aby ho Pán Bůh zrovna potrestal! Ale voják vida, že jeho hrůza spuštěná neúčinkovala, ba že ta žena odvážíla se mu přísně ozvati se, rozkatil se a bouchnuv pažbou o zem, zuřivě žádal maso. Děvečka u dveří stojící vykřikla strachem a vyběhla ven, ale panímáma dosud se nelekla. Ostatní vojáci buď si toho ani nevšimli, buď hleděli na kamaráda a smáli se mu. Tim mu dodali.

Skočiv k panímámě, chtěl ji surově za hrdlo chytнути; ona však ještě v čas vyhnuvši se mu, chvátala ven. Slyšela za sebou na siní křik a klení zurivcovo. Ohlédnuvši se plaše, spatřila, že pušky již nemá, ale že se žene za ní s napřaženou šavlí. Tato blesknavá zbraň, zardělá zlostí tvář vojákov a jeho vypoulené, krví podlité zraky ohromily letnou ženu tak, že jí nohy rázem zdřevěněly.

„Pomoc! Pomoc!“ vydralo se jí ze sevřeneho hrdla — v tom, Bůh ví, jak se stalo, zaklopýtla a sklesla nedaleko dveří, jimiž v ten okamžik někdo jako vystřelená šipka vrazil. Slyšela pronikavé vykřiknutí: „Nechte ji!“ pak pustý chechtot vojákův a v tom, vše odbyto okamžikem, jak hlavu pozvedla, zahlédla, vystříknouti proud krve z hlavy nějaké ženské, jež vojáka neobyčejnou silou chtěla zadržeti. Krev panímámě dodala.

Podlaha na siní zaduněla temným pádem; Březinová byla bez sebe.

Všecka byla jako u vyjevení, když pak otevřela oči. Ležela na sedničce, kde vždycky o prázdninách Jiřík léhával. Teď také uctila, že má na hlavě obkladek. U postele seděl pantáta, a ten manželku upo-

kožil, aby se neděsila, že není raněna, ale že si jen, jak omdlela, trochu hlavu narazila. — Pak dodal:

„Voják už je chycen, zavřen a bude přísně potrestán.“

„Ale ta, víš, kdo to byl —?“

„Tys ji nepoznala? To byla Lenorka.“

Březinova žasla, ani věřiti nechtěla.

„Měl by jiný tolik smělosti?“

„Ale děvče! děvče!“ — A není ta rána nebezpečná?“

„Na jisto není, upokoj se.“

„Leží? A kam ji šel?“

„Leží, ale jak felčar řekl, vstane brzo. Ránu má na hlavě.“

„Chudinka, že tak vběhla do rány.“

„Ba nevběhla; bylo to schválně, protože ti chtěla pomoci. Jak Bára ve světnici viděla, že voják tluče puškou, vběhla ven a zrovna k Peškové, křičíc o pomoc, že voják tě chce zabit. U Pešků bylo také plno vojska, a nikdo Báře nerozuměl. V tom vyběhne ze sklepa Lenorka; jak zaslechla, co se děje, bez rozmyšlení letěla k nám a přišla zrovna ve zlou chvíli. Skočila na vojáka, chtěla mu zadržeti ránu, a sama ji chudák odnesla.“

„Ubohé, hodné děvče! Pantáto, poděkoval jste za mne?“

„Ještě ne, Lenorce třeba pokoje.“

„Tak dojděte, prosím vás, k pateru praesesovi a dejte na mše svaté. Jednu na poděkovanou Pánu Bohu, druhou, aby se Lenorka brzo uzdravila.“

* * *

Minulo několik dnů.

Serežáni i také uherská pěchota odtáhli dále přes

hranice do Slezska. Všichni si oddechli, že se jich zbavili. Bůh pomozí nepřátelské zemi, když se svými tak bezohledně nakládají!

Odpolední slunce vnikalo zlatými paprsky do světničky čistě vybělené. Vnikaly tam otevřeným okénkem, na němž stály kvetoucí květiny; paprsky dopadaly přes podlahu až k dubové posteli pod nebesy. Květované záslony jejich byly rozhrnuty. Na bělounkém loži odpočívala Lenorka. Hlavu měla bílou rouškou zavázanu. Kvetoucí jindy tvář pobledla; nebylo však na ni pozorovati útrapy a bolest těžké rány. Léčar měl pravdu. Rána teď už se hojící nebyla smrtelná, nicméně nedovolil mladé dívce, aby vstala, ač by tak již tuze ráda byla učinila.

Na zdi nad ložem visel růženec s červenou pentličkou, která jí zůstala památkou po Jiříkovi.

Teď upírala zamyšlené zraky své před se, ven otevřeným oknem na zahradu.

Na zamyšlené tváři mladé dívky spočíval svět tiché spokojenosti.

Nic si tu v té osamělosti nestýskala. Ba bylo jí milejší, když ji nechali úplně samotnu, když ji nenavštěvovali. Matka jí vytýkala, že byla tak nerozvážlivá, a do takového nebezpečení zbůhdarma se vydala.

„Co bych z toho byla měla, kdyby tě ten voják byl zabil?!“

A v duchu domýšlila:

„I v tom je po tatíkovi: o jiné starostna, cizímu by všecko udělala, třeba sobě na škodu.“

Lenorka však nelitovala. Těšila se tomu, že zachránila hodnou kmotru od těžké rány; a když vzpomněla, že o tom všem Jiřík se doví, že jí bude povděčen, tu tichá blaženost naplňovala ji duši.

Myslívala naň, hledíc na růženec s jeho pentličkou, počítala, kdy již asi přijde. Jindy by se byla

přímou zeptala, teď neměla dosti odvahy. Zrak její často, často zabloudil ven, tam, kde okénkem bylo viděti rozložitý strom a husté křovi malinové.

Sem na to památné místo, kde vytryskla jí slast i pramen trudných myšlének, Lenorka často a dlouho hleděla: i ráno, kdy na trávníku a listí stkvěla se rosa v duhových barvách, i za dne a na večer, kdy zlatorůžovou záplavou hořel každý keř a každý strom, i za tichých, teplých nocí, kdy venku zahradou rozkládal se bílý svit měsíce nebo hebounké šero bezhvězdných, tepkých nocí letních.

Teď hledíc k osudnému onomu místěčku, neuvažovala jako často: „Co z toho, bloudku, pojde? — Kam tě to vede?“ Teď jenom počítala, že Jiřík přijde již za nedlouho. —

Venku se ozvaly hlasy, věšticí návštěvu. Lenorka lekala se některé z mnohomluvných družek.

Do světničky vstoupil kmotr Březina. Nebyl tu poprvé Lenorku navštívit; nyní také přiváděl svou manželku, která z onoho smrtelného leknutí se roz nemohla a teprve dnes poprvé ven vycházela. Za nemoci každého dne několikráte vzkazovala k sousedce Peškové, jak je Lenorce. Dnes, kdy poprvé na nohy se mohla postavit, byla to její první cesta, aby se odvážnému, hodnému děvčeti poděkovala. Pešková stála s Březinou opodál postele, kmotra nad lože se chýlila, všecka jsouc dojata. — Zakalily se jí oči, když spatřila Lenorčinu zavázanou hlavu; děkovala dívce upřímně, ze srdce.

Polootevřenými dveřmi zavzněly z venku hlasy a kroky. Pešková šla nahlédnout, kdo to. Březinova a Lenorka nic nespokořovaly, a teprve když u dveří ozvalo se zvukným hlasem: „Smím, tetko?“ zarazilo se pojednou děvče velice. Panimáma ohlédnuvši se, spatřila muže svého, an už objímá Jiříka, jenž nyní

od otce se odtrhnul, uctivě jí ruku líbal. Tmavý šat, černé punčochy a střevíce měl zaprášeny, a na zardělé tváři bylo viděti, že vykonal kus cesty pěšky. Vitání s matkou dnes dlouho netrvalo, a také nebylo ji ani třeba synu připomenouti, proč tu jsou, aby se také Lenorce poděkoval. Stanulť už u dívčina lože. Již prve, jak ozvalo se jeho: „Smím, tetko?“ Lenorka dříve než vlastní matka poznala, že přišel. Teď stojí u ni, u jejího lože! Nevěděla, co se kolem děje. Jiřík okamžik mlčel. Hned promluvit nemohl, jak jej dívčin nevidaný zjev překvapil. Spatřil Lenorku v bělostném, volném kabátku, bledou, unylou — však téhož okamžiku vzplanul jí na lici živý ruměnec, a zářící oči její pohlédly naň u slastném překvapení. a pak sklopily se v milém zmatku. To vše jako by se jenom kmitlo.

Pronesl několik slov Lenorce na poděkovanou, že mu zachránila matku.

Děvče nebylo s to, aby odpovědělo.

Když po té z Lenorčiny útulné světničky vyšli, vykládal Jiřík rodičům, proč tak z nenadání přišel. Čekaliť ho teprve zítra nebo pozejtří. Naskytlať se mu příležitost, a té uživ, dostal se až do Bezděkova, odkud musil pěšky. Přišed domů, dověděl se od děvečky, kde jsou a proč, a tu že mu nedalo a šel rovnou cestou za nimi, tak jak byl, uprášen.

Jiřík vypravoval dosti roztržitě; míhaloť se mu pořád Lenorčino bledé lice tak libě a živě se zarděví a zářivý pohled její, kterým ho uvítala.

V Lenorčině světničce bylo zase ticho. Dívka hleděla opět ven, neviděla však ani jabloně, ani keřů. Myslílať na chvíli právě minulou. Když Jiřík prve stál u lože, třásla se a dosud se ještě chvěla. Bylo ji však milo a volno; připadlo jí také, kdyby tak v tu chvíli zemřela. —

Ale druhého dne již vstala s lože. Sil jí přibývalo skokem, a za nedlouho byla tak čilá a čiperná jako laštovička. — Její husté, hebké vlasy zakryly na hlavě jízvu, již měla nesmazatelnou památku na svůj čin hrdinný.

XIV.

Zlatý čas prázdnin míjel. Kamarádky Lenorčiny se teď divily, proč družka jejich nechodí jako jindy na hrubou, ale na ranní. Však domýšlely se, že tomu není jen tak, k vůli domácnosti, jak Lenorka udávala, ale že to je k vůli Martinovi Jelipivovu, jenž vždycky na Peškovu dcerku čekal a ji na hrubou i ze hrubé vyprovázel.

Bylo v tom však ještě něco jiného. O hrubé totiž Březinův majstr vždy převorovi neb faráři assistoval, a tu Lenorka nic modliti se nemohla. Pořád aby jen k oltáři hleděla, ale ne sobě pro potěšení a pro radost. Svíraloť se jí srdce, když viděla Jiřika v dalmatice a vracela se pak z kostela ne potěšena, ale zarmoucena. A přece zas, když kmotra plna radosti o nastávajících za rok primiciích mluvila, jako by svatbu chystala, a o krásně vyšíváné rochetě se zmínila, kterou hodlala k tomu dni synu svému darovati, nabídla se jí Lenorka, aby jí ten dar dovolila, že ona sama mu ji vyšije. Sousedka ráda svolila, řkouc:

„Bude mít po kamarádce z mládí památku.“

„Snad si na mne vzpomene, když tu rochetu bude oblékat.“ Děvče pomyslilo.

Hned po té dala se do práce, k níž užívala teď každé volné chvílky. Činila tak potají, aby ani matka nevěděla, ve své světničce. Co divných myšlének se při tom namyslila! Už dobře věděla, že má Jiřika ráda. Však jak jí ta tichá láska vypučela, již aby ji

také oplakala, již také aby se tomu pomýšlení odevzdala, že není naděje. I kdyby snad sám Jiřík rád ji měl, bylo by již pozdě. V tu beznadějnost se již vžila, a tak se těšila jen slabými odlesky štěstí, kterého nedosáhne. Ji někdy tichou spokojeností naplňovalo, když o rochetě pracujíc pomýšlela, že ji bude Jiřík nositi, že mu tím radost způsobí. Pro něj by všecko učinila. Přicházely však chvílky, kdy sama sebe se tázala, proč osud ve všem je proti ní. Tu nesměla se ani okénkem na zahradu ku staré jabloni, na to osudné místo podívat, jaká se ji zmocnila touha a lítost. A když ze světničky své prchajíc do veliké světnice přišla, nic veselého ji tu nečekalo. Matka pořád divná, zhusta mrzutá, a často teď zaváděla řeč na neblahého Martina, domlouvajíc dceři své, aby se nerozmýšlela, nebo dokonce snad nevyváděla, když by teď starý Jelipivo přišel na námluvy. Dle všeho je matka očekávala. V tom však Lenorka již dávno se rozhodla, hned té chvíle, jak o zámyslu sousedově poprvé uslyšela.

Že byl ten zlý a těžký čas plný strachu válečného, kdy přecházelo všechno bujné veselí a všecky kudrlinky, nepovšimnul si toho valně nikdo, že v pokojíčku „u tří kohoutů“ nebývá tak živo jako jindy, že jmenovitě Březinův pan majstr nějak zamkl a studnice jeho vtipů zamrzla. Jen matčino nejbedlivější oko pozorovalo změnu. První čas Březinová se těšila, že Jiřík přichází do rozumu, že ví, čím bude a co se mu tedy sluší. Však když teď častěji zacházel do sedničky, aby užil samoty, kdy několikráte ho stihla, jak opírá hlavu do dlaně a přemýšlí, kdy již patrně znamenala, že se do veselosti nějak nutí, tu povážlivě kroutila hlavou, a jednou večer, kdy myslila, že Jiřík je na sedničce, radila se s pantátou, vyloživši mu všecko, co pozorovala a dodala:

„Také se mně zdá, že teď o klášter mnoho nestojí, že mezi velebné pány nejde, leda když musí a to ještě ne s velikou chutí.“

Březina jí to všecko rozumně vymlouval, ačkoliv ho slova manželčina málo potěšila. Co myslel, neřekl, umínil si však, že si Jiřika všimne. Panímáma řečí muže svého potěšena, spokojeněji se kladla na lože. Netušila, že právě tou pozdní chvílí syn její prochází se stmělou zahradou, že přechází zamýšleně cestičkou v temnu košatých stromů, a že to není poprvé.

V levo zabočil a stanuv pod stromem, hleděl sousedčinou zahrádkou ku stavení, tam, kde za starou jabloní, za tmavým houštím proudila z osvětleného okénka zardělá zář na trávník a na kmeny blízkých stromů.

Toť okno Lenorčiny světničky. — Lenorka ještě vzhůru! Co asi dělá? Nenadál se, že skloněna je nad vyšíváním, jež zdobiti má *jeho* rochetu na *jeho* primicie!

Mladý bohoslovec stál dlouho, zrak svůj k okénku upíraje. Tam pod tím starým stromem, jehož koruna nad brankou u zahrady se rozkládá, tam zplál mu jasně oheň citů, jež až do té chvíle tajil, tlumil. Ó, jaké to byly potom chvíle, a ta, když do semináře odcházel! Jak těžko, po jakém zápase, s jakým odporem! A jaký to byl letos dlouhý rok, plný rozporu duševního a tesklivé tužby! Po všecken ten nekonečný čas přemáhal se, nutil do svých úkolů a povinností. Jediné, co jej tu drželo, byla myšlénka na matku, na její spokojenost a štěstí. Dokud byl v té uzavřenosti seminářské, vítězila nad jeho touhou a láskou a myslel, že vše oželi pro matku. Ale teď, co domů přišel, co Lenorku spatřil ubledlou, raněnou, co nemohl zapomenouti toho zářivého pohledu, kterým jej uvítala, co ji denně vidal tak půvabnou, rozmilou, opouštěla jej

síla k té veliké oběti, a tupá resignace, která v semináři vrchu nabývala, ustoupila palčivému citu nespokojenosti a mučivému rozporu. Co činiti? Jest oběti té, kterou matka žádá, potřebí nutně? Může-li ji matka žádati?

Stojí-li libůstka její — a ničím jiným její horoucí přání teď se mu nezdálo — za štěstí celého jeho života? Že jí povoloval, a tak nerozvážně stav si vyvolil! Ale matka o ničem neví, snad nebude brániti? Ó, bude, ano, a nepovolí, toť jisto. Nepochopí ho, neporozumí jeho neštěstí. A co Lenorka? — Kmitl se mu pohled jejích zářivých, milých očí, měl na mysli každé hnutí její tváře, její slova, a sladká nejistota naplňovala mu duši. Jak ona by rozhodla?

Všude kolem vládl hluboký klid. — Tichou nocí znělo jen vanutí větru, jenž ovíval bohoslovci horké spánky a budil ve dřímajících korunách stromů lahodný ševl.

A hle, teď se tam to ozářené okénko otevřelo!

Jiřík se vzpřímil, pak postoupil několik kroků. Nemýlil se, ano, není to stín v Lenorčině okně, to u něho někdo stojí.

„Teď můžeš rozhodnout a jistoty nabyt,“ pomyslíl. Všecken se pozachvěl. Stál a váhal, nic kolem sebe nevidá, jen ozářené okno v domě sousedčině a v něm postavu mladé dívky.

Byla to Lenorka. Unavena odložila vyšívání, a přistoupila k otevřenému oknu. Pojednou z temna zavanulo tiché zavolání: „Lenorko!“ Myslila, že to klam sluchu. Ohlížela se, v tom podruhé se ten třesoucí hlas ozval, a tam zpod staré jabloně vynořil se stín.

Děvče se tak leklo, že pozbyla rozvahy. Když potom vzpamatovavši se chtěla od okna, stál ten stín už na blízku a tlumeným hlasem volal: „Prosim

tě, zůstaň.“ Byl to ten hlas, jenž už jednou ji, tam pod jabloní, na chvíli jako by k zemi přimrazil. — Zůstala.

Již stál před ní, hleděla mu do pohnuté tváře, na niž ze světničky padal zákmit světelný.

„Nehněvej se, Lenorko!“

„Prosím vás,“ — začalo děvče jako bázlivě.

„Lenorko, nevykej mně.“

Co byl majstrem, vykala mu.

„Nesluší se, abych —“

„Ne, nesluší,“ vpadl jí do řeči, „abys ty mně vykala,“ a chopil se její ruky. Vyvinula mu ji.

„Prosím vás, Jiříčku, jděte!“ žádala rozhodněji.

„Půjdu, nehněvej se, nepřišel jsem, abych ti ubližoval, jen tak z lehkomyšlnosti; půjdu, ale dříve mi pověz: Vyháněla bys mne také, kdybych nebyl majstrem?“

Lenorka se těch slov lekla.

„Prosím tě, Lenorko, upřímně odpověz; — mně mnoho, všecko na tom záleží!“

„Jiříčku, co to mluvíte?! Jděte, jděte, prosím vás! Co by kmotřička —“

„Nech toho, neohlížej se na nikoho!“ vpadl jí bohoslovec vášnivě do řeči. „Teď běží o nás, a ne-li o tebe, tedy o mne. Vidiš, Lenorko, tam tu jabloň, tam jsem tě poprvé k srdci přivinul, a více tě nepustil. Pořád tě mám v duši, v myšlénkách. Tam mi prosvitlo. Od té chvíle jsem nespokojen, nešťasten, protože teď teprve jasně vidím, že jdu do neštěstí, že do smrti nebudu spokojen.“

Jak tak vášnivě mluvil, kmitl se rozechvělé Lenorce na mysli nešťastný pater Aemilian.

Sama chopila se Jiřikovy ruky.

„Pro Boha, Jiříku, nemluvte tak!“ — Byla to

slova opravdivé, srdečné bázně. Zamlknuvši se pokračovala:

„Pamatujte, uvažte —“

„Uvažuji celý rok, mučím se, a teď jsem se rozhodl. Vystoupím!“

„Vy byste chtěl? — Ne —“ zvolalo užaslé děvče.

„Nemám?!“ Nahnul se náhle k dívce, přivinul ji k sobě a třesoucím se, vášnivým hlasem ptal se poznovu:

„Nemám? Mám tedy zase jít do semináře? Ty chceš? Poruč — Což mne nemáš, Lenorko, ráda?“

„Ó, prosím vás, nech mne, nemuč — ty viš — ale —“

Nedomluvila. Řeklať, a více nebylo třeba, více nechtěl Jiřík slyšeti. Vroucí jeho políbení zabránilo ostatním jejím slovům.

Bylo rozhodnuto.

XV.

Zrovna když Březinová pomýšlela, že bude čas, aby vypravila Jiříkovi prádlo a šaty, nebo vagac bylo již namále, když se těšila, že to je naposledy, když ji pantáta všecku starost a divné myšlení o zasmušilosti synově pěkně vymluvil — zrovna v tu chvíli řekl syn:

„Nepůjdu více do semináře!“

Stěší, že poprosiv otce o soukromou rozmluvu, tajně mu to napřed vyjevil; nebo kdyby s tím byl zrovna matce přišel, jistě by zdráva té chvíle nepřekala. Měl dost pantáta co dělati, aby ji nešťastnou novinu zvolna, polehoučku oznámil. Bylať to krušná úloha, nebo jemu samému neposkakovalo srdce radosti. Hleděl ovšem jinýma očima na vše a přisvědčil také, když syn se mu odvolal na vlastní jeho slova,

která od něho slýchal: „Lepší špatný voják, nežli špatný kněz, protože nemůže udělati tolik škody.“ Hnětlo jej však, že Jiřík tak pozdě se rozhodl; nejvíce pak staral se o panímámu. A což, když ji pověděl, proč Jiřík se rozhodl! Tu k žalosti hněv se ji přidružil. — Tak, aby místo primicie slavila svatbu! A s kým! S Peškové, s „Berančinou“ dcerou!

Březinka ve svém hněvu a lítosti stala se nespravedlivou. Zapomněla, jak Lenorku sama ráda měla, jak ji vždycky chválila a říkala, že to děvče jako by její bylo. Teď stalo se jí překážkou, rušic její nejkrásnější sen a nejvroucnější přání — a tím všecky dobré vlastnosti Lenorčiny dostaly se do jiného světla. Falešná byla Lenorka, úlisná, na všechno již napřed myslila a jen se přetvářela, lísala, aby se zalíbila. A s tím Uhrem — hm, jak pak by nechránila nastávající své panímámy! Beztoho již dávno měla na Jiříka nastrojeno. — A stará Pešková ta také není nevinna. Však teď pojednou Březinka dobře věděla, že jí sousedka syna a její štěstí záviděla. A povědlo se jí! Ale ještě se její dcera ku Březinovým nepřestěhovala!

Tohle vše, co panímáma Březinová, jindy tak rozšafná a povážlivá, myslila i mluvila, bylo ošklivo. Však do té míry hned se nerozvášnila, to stalo se teprve ve velikém zármutku a mysli pobouření, když všechno prošení a zařikání u syna nic nezmohlo, když pak rady sobě nevědouc, k sousedce Peškové si došla a odtud s hořkou, nepořízenou se navrátila. —

Když Peškové, všechna jsouc od sebe, pověděla, co se stalo, zasvitlo ve chladném oku závistivé hospodské divné světélko. Pocítilať toho okamžiku radost, ale pak přemohši se, zařikala se, že o ničem neví. Když pak sousedka ve své roztrpčenosti slova nevážic poněkud Lenorky se dotekla, a trpce mimo

jiné také o její neupřímnosti se pronesla, která nejlépe je patrna z ochoty, s jakou se nabídla, že vyšije Jiříkovi rochetu, když také prohodila, že tomu všemu mohlo se zabrániti: tu nedůtklivá Pešková se také popudila; zamítala všecko obvinění a tvrdila, že Lenorka má již ženicha ustanoveného a že nemusí teprve na pana majstra čekatí.

A tak se ve zlém rozešly. Březinová v horším domů přišla, nežli tam šla, a když pak ochotní lidé, jichž se vždycky za takových příležitostí najde, nesmlčeli, jak konšelová všecka rozzlobena pověděla to, co již svrchu uvedeno, tu také vzkypěla chladnější Pešková.

„To se Březinka hrozně mýlí! Snad nemyslí, že by to pro mne a pro mou holku bylo vzácné štěstí, kdyby ten pater vyklouz k nám přišel na námluvy! Je to vidět, jaký je to kos, že v semináři nevydrží a děvčatům rozum plete a je svádí! Pro toho jsem své dítě nevychovala! A kdyby Březinka sama přišla a třeba na kolenou prosila za svého synáčka, svou dceru do její rodiny nedám —“

Tato slova nevyzněla ovšem na prázdno u „tří kohoutů“.

Březinka se o nich dověděla, a to sousedskému míru neprospělo. Mezi „třemi kohouty“ a domem s tou péknou lomenicí jako by zeď vyrostla. Pantáta, dle zásad svých na vše klidněji a rozvážlivěji hledě toho neblahého rozporu litoval, pomoci však nebylo. Těžko se ho také doteklo, když zaslechl, co Lenorka zakouší.

Vyptal se syna svého obšírně, jak se s ní seznámil a domluvil, a když Jiřík všecko nepokrytě pověděl, zastává se upřímně milé dívky, nabyt předsvědčení, že Lenorka za nic nemůže, že není taková,

jak ji panímáma ličila, až tím nejen sousedku rozhněvala, ale též vlastního syna popudila.

Na první ráz chtěl Březina k Peškové dojít a jí domluvit, aby dcery své nelýrala pro její známost, ale rozváživ vše, uznal, že by tím nikomu neprospěl.

U své manželky to však zkoušel. — Mluvil, rozmlouval nejprve zvolna a mírně, pak domlouval důtklivěji; mír chtěl sít a bouři klidil. Panímáma byla všecka podrážděna a tak i muže svého vinila, že je lhostejný, že by všecko tak nebylo, kdyby jen chtěl a uměl poručit.

„Že poroučet umím, to víš,“ ozval se tak ostře, že již na čas neslyšela. „Dítěti svému poručit, aby nespokojeno bylo a nešťastno, to ovšem neumím. Pamatuj, že jsem ti tenkrát domlouval, abys Jiříka tak do semináře nenutila. Nenutil jsem ho tehda, a teď teprve nebudu nutit —“

„A dovolil byste mu snad, aby si tu Berančinu dceru vzal?“

„Ať je Pešková jaká chce,“ konšel ještě ostřeji se ozval a moudré oči mu zahořely, „ale tak ji nespílej jako nerozumní lidé. Pešek byl hodný muž, třeba pro viru sběhl, a kdyby to mělo být, nic Jiříkovi nebudu překážet, až by o jeho dceru chtěl říci.“

Tím si teprve panímámu rozhněval a dva dny na něj nepromluvila. Bylo to teď divné u konšelů řízení. Syn, jenž jim tolik zármutku, starostí i řeči nadělal, ve městě se ovšem neukázal, ale také dolů do světnice sotva přišel. Meškal pořád nahore na sedničke a vycházel jen na zahrádku, hlavně pod večer. Meškal tu dlouhé chvíle, hledě zamyšleně k sousedčině domu. Darmo vyhlížel — za starou jabloni nepronikla žádná zář, svědčící, že tam ve své světničce mešká Lenorka, o kterou měl nyní takové starosti.

Jinak se mu uvolnilo. Po tak dlouhé době rozporu a duševních zápasů i pochybnosti zavítal klid do jeho duše, když byl otci vše vyjevil a co si pevně před se vzal, oznámil. Ovšem pohled na žalostnicí matku srdce mu svíral, a těžká, krušná nastala mu chvíle, když ho pro všechno prosila, aby jí té hanby nečinil a jinak se rozmyslil. V okamžik ten, kdy zůstal na svém, zdálo se mu, že je zlý, nevďěčný a byl by nejraději uprchl. Teď bylo to nejhorší odbyto. Jen kdyby o Lenorku nemusil se strachovati! Zaslechl, jak je u sousedky, jak Pešková s matkou se rozešla a jak o něm se vyslovila. To vše bylo zlé, ale nejhorší, že nemohl s Lenorkou pohovořit, ba že jí ani okem nespátril, jako by někam za moře byla zmizela. Napsal jí lísteček, neměl však jistoty, dostala-li jej, nebo ač minul celý den, nedošla ho žádná odpověď.

Kdyby věděl, jak Pešková dceru svou po všechen čas souží, jak jí vyčítá, že nejprve skrze jejího otce, teď skrze ni má samou hanbu, ostudu, lidské řeči a pomluvy — kdyby věděl, jak statečné děvče tolik trpíc, jeho hájí, nelekajíc se matčina hněvu tím jen rostoucího. Již ani nesměla ve své světničce líhati. Matka ji hlídala jako poklad, a přece neuhlídala, že dcera dostala nějakou ceduličku, která ji srdečně potěšila a posilnila. A když pak v samotě noční psala odpověď olovem na kousek papíru, oznamujíc, že matka teď teprve ji nutí, aby si vzala Martina Jelipivova, a že má snad býti svatba ještě teď na podzim, do adventu, to ovšem nenapsala, co matka svatbu ji ohlašujíc, řekla:

„Ať si pyšná konšelka nemyslí, že na ni čekám že bez ní svou dceru nevдам —“ Ale to napsala: „Jednají o mne a nic se mne neptají. Ale v tom nebudu po vůli, a kdybych měla jít mezi cizí lidi, a

treba sloužit. Prosím tě, vzkaž „skalskému“ strýci, aby přišel, já nemam po kom.“

Jiřík sám se odebral po ními stezkami „ku skal-skému“ strýci.

Věděl, že Lenorka jest jeho miláčkem a že mu důvěruje jako druhému otci. Sám také ho dobře znal a rád jej měl, protož pospíchal k němu jako k dobrému příteli, kterýž nepomůže-li, aspoň snad uvolní. Zastal ho doma před chalupou, an sedě pod javorem, chutě pokuřoval. Ale nad těmi novinami, jež teď od mladého bohoslovce uslyšel, dýmka mu vyhasla. —

„Pane králi!“ zvolal, „to je zlá historie, skoro k neuvěření. Kdož by se byl nadál, no že vy, příkladně, s tím seminářem nemyslite do opravdy, nebo že, příkladně, Lenorka —. No, ale dobře máte. Být tím, k čemu člověk ani chuti, ani lásky nemá, to je zkažený věk, a také mu to tak nejde. To já vím, příkladně, trochu podle sebe. Mne zas nebožtik tatík musil od knihy honit, a byl bych se dobře učil, a snad i rád knězem býval. Ale byl jsem sám a tak tatík nepolevil, aby chalupa nepřišla do cizích rukou. A s ní zdědil jsem také tu lesní službu. Konám, co povinnost káže, ale abych byl tak myslivec, vime, od kosti, to sám si myslím, že ne. Ale co pak to je, les a seminář nebo klášter. Lesu každý přivykne a si ho oblíbí. Ale mladý, statný člověk ve zdech klášterních, ustavičně, do smrti — to jako by ho za živa pochovali.

„Lenorka, strýče —“ přerušil mu bohoslovec řeč, jsa již netrpěliv.

„Ano, ano, ubohé děvče! Víte, Jiříčku, tu je suk. Vy jste muž, máte volnou vůli, a kdo vám může konečně poručit! Ale ženská! — Vám také vaše panímáma brání a dost asi vyvádí, ale věřte mně, ta se

spíš tomu poddá, nežli Pešková. Znáám ji, to je hlavíčka. Vaše panímáma pláče, třeba i křičí a se hněvá, Pešková za to mlčí, nebo jen slovičko, ale kousavé, prohodí a to je hůř. Hněv, když křičí, není tak zlý, jako ten, co se tají nebo usmívá. To již vidím, že panímáma si Peškovou na smrt urazila — a ta že nepoleví. Nemrzte se, Jiričku, nemaluju a nepentlím, a jen co si myslím — je to líp. Na svatbu vám asi hned nepůjdu — ale proto, dá Pán Bůh, se toho přece dočkám. Teď nejprve musíme Lenorce pomoci, aby ji ta stará netrýznila, no, a to ostatní se také podá. Teď počkejte, hned tu budu.“

Vrátil se za chvílku s Pozorem, máje kovanou hůl v ruce. Oba mužové vydali se do města.

„Skalský“ strýc svou sestřenicí tuze v lásce neměl, a to hlavně pro to, co muži svému, dobrému jeho příteli, vyváděla, a na příkoř činila. Proto také ke třem kohoutům nikdy tuze nespěchal, a Pešková ho zas tuze nezvala. Také k vůli tomu se domu jejímu vyhýbal, poněvadž když tam přišel, sestřenice vždycky tytéž zaváděla hovory, a to o samých pobožnostech, pouťch a zázracích, pak domlouvala mu, že nechodí do bratrstva, ba že si ani titulárních slavností nevšimne, a na ty aspoň že by přece mohl přijíti. Také při tom touživala na Lenorku, že je zrovna taková, že do pobožností se také nežene, že v ní se přece ta beranská krev pamatuje. Na ta slova se jí tenkrát „skalský“ strýc ostře ozval, a od té doby teprve na ni nadržel

Dnes jej Pešková divně vítala, vidouc, an do světnice vstupuje. Za to Lenorce v očích zasvítlo. — Strýc ji politoval, shlednuv, jak to kvetoucí děvče se změnilo. Tváře pobledly, veselost, jež jí z očí zářivala, ta tam. Skleslá však na mysli nebyla. Pevná vůle, jisté rozhodnutí naplňovaly ji klidem, jenž ne-

byl sice blaživý, ale zabraňoval všelikým obavám, lekání, nejistotě, jež slabé duše za takových okolností soužívají.

Pešková, jako by věděla, proč bratránek přišel, poslala Lenorku ven. A nyní nastal důtklivý rozhovor. Pešková, hladce přičesaná, čisfounce ustrojená jako holubička, seděla klidně. Ledově změřivši sobě strýce dobráka, úsměšně si pomyslila: „Ty jich pořídíš!“

Nepořídil ovšem, co by rád, ale pořídil více, nežli se Pešková nadála. Ten „měkkota“ tak se rozmluvil, a to tak do duše, že užasla; ano on pohrozil! Měl Lenorku upřímně rád, a to mu síly dodávalo, a pak také to, že naskytla se mu příležitost, aby té chladné, sebelibé ženě pověděl, čím se na svém muži provinila a jak teď na svém jediném dítěti hřeší.

Piva, jež mu přinesla, ani se netekl. Nyní vstav, vyšel ven za Lenorkou, kterou ve světničce zastihl. Pověděl jí rychle vše, co jí Jiřík vzkazuje, a domlouval, aby se nelekala, těšil, a na konec, když Pešková přicházela, upřímně jí řekl:

„Kdyby přestala být tvou matkou, budu já tvým otcem!“

* * *

O všem tom, co u Březinů a v sousedství jejich se událo, dost a dost se v městě napovídalo, a ještě více, nežli se stalo; planých řečí a klepů bylo jako v poli máku. Však rázem všecko umlklo, a myslí všech jinam se obrátily. Přijel pozdě odpoledne do kláštera cizí kočár, provázený několika husary, a mžikem se rozneslo, že to přijel Lehnický zemský hejtmán, kterého Prusi vyhnali a který se až dosud v Nise zdržoval.

„Už utíká, ujíždí, protože vidí, že ani v Nise není bezpečn. To až tam už Prusové pronikli. A když už jsou až tam, to je k nám jen skok.“

„A máme je tu.“

Tak to šlo od úst k ústům a proto všechny ten prchající pán se svým vojenským průvodem tak poděsil. —

„Má dvě děti s sebou a paní; budou v klášteře přes noc. Zítra pojedí dál, buď na Vídeň nebo do Prahy,“ a všelijaké ještě podrobnosti věděli: že je hrabě a že má krásně vyšíváný kabát, že už není mlád, ani ne tuze vlivný, ale pánovitý, k dětem však a k manželce své velmi laskavý. Paní že je krásná, hodná, ale tuze polekána. — Tak po celé odpůldne i po celý večer nemluvili ve městě než o prchajícím hejtmantu.

Jen Březinová si toho valně nevšímala. Nic jí teď nebylo do hejtmantů a husarů, když měla takový zármutek. Byla již sice klidnější, než usmířiti se, vpraviti se do svého neštěstí nemohla. Na pantátu již promluvila; nic jí hněv její nesplácel. Byl rozumný, měl s ní svatou trpělivost. Také již na Jiříka jiným okem počala hledět. Až dosud se na něj hněvala, a co jí nechal tak s nepořízenou odejiti, když ho úpěnlivě prosila, na něj se ani nepodívala, slovem nepromluvila. Teď zdálo se jí, že se přepadl, že se kormoutí; nikam nevycházel, pořád byl na světničce jako vězeň. Počalo ji ho býti lito. Nicméně naděje se neodevzdávala, že od svého předsevzetí upustí. Zašla opět k němu, začala klidně, mírně, třesoucím se hlasem, ale chopil se jejich rukou, zulíbal je, děkoval jí vděčně za všechno, ale prosil, aby mu odpustila, aby se na něj nehněvala. Plna zármutku vrátila se do světnice. To bylo toho odpůldne, když ten Lehnický zemský hejtmant do kláštera přijel.

Panímáma té noci skoro ani oka nezamhouřila. Modlila se a přemýšlela. Ráno pak ustrojila se do kostela, ale lépe než jindy. Po mši svaté, na kterou dala kaplanovi, aby ji sloužil na dobrý úmysl a na posílnění jistého člověka v pokušení, neodebrala se domů, ale zámířila do kláštera a poprosila P. Bonaventuru, aby ji popřál chvilenu k upřímnému hovoru. Pater praeses nasadiv sametovou čepičku na temeno hlavy, odešel do hovorny. Tušil dobře, proč konšelová jde k němu.

Dost se panímáma přemáhala, aby všecko pevně pověděla, ale na každém slovu bylo znáti, že se jí srdce třese. Učený benediktin sedě proti měšťance klidně, s účastenstvím naslouchal, chvillemi vyrušuje řeč její otázkami. Panímáma měla k němu velikou důvěru a šla s tím přesvědčením, že ji posílí, potěší, jen toho se lekala, že snad se bude na Jiříka tuze hněvati. Proto již napřed dávala znáti, že velikou vinu mají Pešková a její dcera, které mu bez toho rozum popletly. Pater praeses znal všechny dobře. Březinové, když dokončila, nic neřekl, že včera na večer byl u něho její syn, aby mu vše vyložil, proč tak učinil, že také jej poprosil, aby s matkou promluvil, ji upokojil a potěšil.

I začal rozmlouvati. Že pantáta více s Jiříkem držel nežli s ní, Březinovou překvapilo, ale sluchu nevěřila, když i pater praeses skoro tak mluvil jako Březina. Rozebíral to na všechny strany a na konec došel k tomu, že Jiřík dobře udělal. Obratně také do toho vpletl, že jak on Lenorku zná, že je tuze hodná, připomenul také důtklivě, jak se pro ni obětovala a krev svou prolila. Uměl to tak, že vždycky, když nějakou otázku dal, musila mu přisvědčiti. — Panímáma byla překvapena, zmatena, chtěla se durdit, ale musila P. Bonaventurovi všecko přiznati, a

tak už konečně jí nezbylo, než hájiti se svatým slibem, který již před lety slíbila. I tu ji pater praeses utěšil, že možná dispens obdržet a že sám se přičiní, aby toho dosáhla.

V tom ozval se venku na chodbě hluk. Pater Bonaventura povstav napjatě naslouchal. Bylo slyšeti různé hlasy; také ostruhy a šavle na dlažkách hlučně zařinčely.

XVI.

Tou dobou, co pater praeses konšelce Březinové rozmlouval její tiseň a zármutek, seděl zemský hejtman Lehnický u psacího stolu v klášterském pokoji a psal několik listů. Otevřeným oknem vanul mu čerstvý vzduch. Bylo krásné, slunné jitro koncem měsíce září. Tvář pišícího šlechtice byla však zasmušilá, vážná. Častěji ustal ve psaní a přemýšlel, nic nedbaje paprsků slunečných, které se k němu sunuly, trpytem plnice dracounové ozdoby na jeho sametovém kabátě. Teprve když poskočily až k jeho tváři, již obstárlé a na pudrovanou, pěkně sčesanou vlásenku, vstal a přešel několikráte pokojem, až stanul u otevřeného okna.

Viděl do klášterské zahrady, kde nejeden keř měnil už svou barvu; ale většina stkvěla se posud svým zeleným šatem. I růže ještě na záhonech kvetly. Pojednou zachmuřená tvář hejtmanova se vyjasnila a stažené obočí pěkně se mu sklenulo. Upřeně hleděl na stezník, jenž se mezi přistřiženými křovinami bělal — zjevil se v těchto místech velmi vzácný zjev — dáma. A dáma to vznešená, mladá, krásného vzrůstu, jeho paní.

Hrabě kynul jí rukou, ona však toho nespozorovala. Neohlednuvši se, kráčela dále. Obstárlý manžel

hleděl za ní bedlivě, upřeně, jako milenec za svou vyvolenou.

Mladá paní hejtmanova náhle se zastavila. Zdálo se jí, že ji někdo jménem zavolal. Ohlížela se kolem. V levo budova klášterská, tu a tam otevřené okno, ale nikde člověka. Ohlížela se po zahradě, tam ticho, ani živé duše.

Stála všecka překvapena, ztrnulá. Hlas ten jí dosud v duši zněl. Slýchala jej často. — —

Pro věčný Bůh! — Teď zase, nebyl to klam a blížel — A již slyší kroky, harašení keřů. Třesouc se, obrátila se v tu stranu, a tam — Vykřikla.

Ten, jenž ji volal stál před ní — pater Aemilian. Položil prst na rty.

„Pst, madame je na blízku. Ó jak jsem šťasten, že jste přišla, že se nebojíte. Ale pojďte k jezírku, u jeskyně je nejjistěji —“

Slova ta ji bodala; když pak stanul proti ní a pohlédla mu do hubené, bledé tváře, do plachého, tékavého oka, v němž někdy spočívalo pro ni tolik blaha, zděsila se. Vědělať jen tolik, že učitel její a miláček musil zpět do kláštera Vahlstattského, z něhož, jak jenom se doslechla, jej někam jinam později odvezli. Kam, vyzvědět nemohla; také přičinil se její otec, aby nijak se jí nedoneslo, jaké neštěstí potkalo jeho ducha. Teď to poznávala.

Nesmírná bolest sevřela její srdce. — —

Zemský hejtman pocítil touhu, aby tím svěžím, krásným jitem prošel se zahradou po boku mladistvé své manželky. Nechal depeši a listů, a vzav klobouk chvátal dolů. Jda chodbou, nahlédl ven oknem vedoucím do zahrady — a tam — ó hrůzo! Toť jeho manželka! Sklesla v náručí, na prsa nějakého muže, kněze, jenž sehnul se k ní, a jako by ji libal! Za

bílého dne, tak veřejně! Hejtman chvátal, letěl po schodech dolů.

Brzo po té pospíchal tam také převor a několik mnichů, jež vyděšeného hejtmana hlas byl sehnal.

„On ji zabije!“ volal. „Již mu v náruči omdlela, a k němu není přístupu. Nelekl se ani, když jsem tasil kord.“

Stálo to nemalý zápas, než patera Aemiliana od krásné paní odtrhli a s místa odvedli. Bránil se zoufale, až pak přemoženého vlekli ze zahrady do kláštera, v čemž i dva husaři musili pomoci.

V ten okamžik, kdy ho dunící chodbou vedli, objevil se P. Bonaventura v otevřených dveřích, a za ním konšelka Březinová. Strnula nad mladým mnichem, jenž na smrt jsa bledý, kolem šel s vlasy pocuchanými, maje oči divě se koulící podlité krví. — Hrozně vykřikoval a sebou trhal, darmo se snaže, aby se vymknul a uprchnul. P. Bonaventura, zapomenuv na návštěvu, hned k ubohému chvátal. Březinová všecka užaslá plna lítosti hleděla za smutným průvodem, až zmizel, a na patera praesesa nečekajíc, scházela mlčky a smutně se schodů. — Jak vstoupila dolů do kvadratury, uviděla opět něco, čemu nerozuměla. Vznešený nějaký pán ve vyšíváném kabátě vedl krásnou, mladou dámu. Vedl, ba spíše nesl; byl všeka na smrt bledá a patrně chorá. Do schodů, vedoucích k hostinskému pokoji, ani nemohla. Panímáma stála stranou, hledíc za neznámými. Ovšem jí napadlo, že to zajisté ten hrabě, zemský hejtman z Lehnice, a to jeho paní — však co se to stalo? Již na schodech zašli a Březinová se také obrátila; v tom zahledla zahradníka, jenž vracel se z chodby, kterou zavedli patera Aemiliana. Starý zahradník podle známosti konšelové pověděl, že pater Aemilian, jenž poslední dobou tuze se polepšil a směl do zahrady, kdy

chtěl, ale jinam ne, stál u okna a jak tu vznešenou paní zahledl, že odskočil od okna a přichvátal do zahrady. A dále vypravoval, co se tam stalo.

Zahradník všecko vykládal šileností mladého mnicha, a konšelová ho z toho nevyvedla, aniž se přiznala, že smutné té události dobře rozumí. Mladou hraběnku musili uložit.

Panímáma Březinová nemohla po celý den na ten výjev v klášteře zapomenouti. Každé chvíle zjevila se jí ta zbědovaná tvář jako umučení, a ve sluch jí zaléhal nešťastníkův křik. Po celý den nic do ní nebylo. S pantátou rozmlouvala nápadně mírně, a také se ptala děvečky několikráte, co dělá Jiřík. — Kdykoliv na něj vzpomněla, kdyby tak jeho spatřila, kdyby jí ho přivezli, zachvěla se a srdce jí zatrnulo.

Odpoledne, když něco na sni kutila, zaslechla hluk z náměstí. Vyšedši před dům, spatřila vybíhající tu a tam lidi, kteří patrně na někoho čekali. A již ozval se koňský dusot, několik husarů hnalo se z města ven a za nimi hrčel kočár, všecek zakrytý, čtyřmi koňmi tažený, za nimž opět několik husarů jelo.

„Ah, to je ten slezský hejtman!“ pomyslíla Březinová. „Tedy se již panička vzpamatovala a pozdravila. Chudák, jak ji asi je! Tam toho ubožáka v klášteře opustila na vždy, a sotva s ním se do smrti uhlídá, a tady do smrti se starým mužem, kterého ráda nemá —“

Březinové bylo mladé hraběnky z té duše líto. Hleděla za zavřeným kočárem, jako by do vnitra jeho pronikala, až zmizel v ulici. V tom, když se už chtěla obrátiti, docházela Lenorka, nesouc džbán vody. — Panímáma těchto dnů, co ten neblahý spor nastal, vždycky se od děvčete, když je měla potkati, odvrátila, a pozdrav jeho jako by neslyšela. Teď rovněž o to napadlo, ale v tom vzpomněla na patera Bona-

venturu a před očima kmitla se jí klesající Lenorka, jak zadrževši ránu zuřivého Uhra, všecka okrvavěla. Nemohla se odvrátit a jak teď ubledlé děvče kolem jdouc k ní mírně, jako prosebně svým mluvným okem pohledlo a pozdravilo, tu nebylo možná mlčením ji odbyti a uraziti. Také toho konšelová nelitovala, že odvětila, vidouc, jak sousedčina dcerka pro její odpověď potěšením se uzarděla.

Soumrak již nastával, a pantáta, jenž odpoledne byl odešel, dosud se nevracel. Březinová strojila právě nový troudník, když se v oknech mihl stín. Zdálo se jí, že zahledla manžela; ale místo něho vstoupil pater Bonaventura. Ihned všeho nechavši, šla kvapně vstříc tak vzácné a čestné návštěvě.

„Přišel jsem s pantátou, přijde hned za mnou.“ Březinová rozsvítila lojovou svíčku — jinak svítili většinou loučí — a usedla proti svému hosti. Byl vážný, ač ne zachmuřený.

„Jak jste ráno u mne byla, nedopověděl jsem vám onen smutný příběh. Viděla jste pak sama, a není tedy ani třeba, abych dokončoval.“

„Ano viděla,“ povzdechla konšelová. „Je to smutný konec.“

„Když jsem šel k vám, potkal jsem pantátu; dostali jsme se do řeči a všechno jsem mu pověděl.“

„Ten se vám asi málo bránil a odmlouval, není-li pravda, velebný pane?“

„Ani jemu to není milo, a nenese to jen tak snadno. Dívá se však jasnýma očima, a proto dovede se s neštěstím smířiti. Teď hněte jej nejvíce ta různice v rodině. Jsme všichni od sebe,“ posteskl si mně. „A kde je štěstí, není-li doma, v rodině?“ dodal a má pravdu. Vidíte, milá matko, to je větší zásluha i před Pánem Bohem, vychováte-li pořádného souseda nežli nespokojeného, rozmrzeného kněze. Ne ten je zname-

nitý a ctihradný, kdo má čestný úřad, ale ten, kdo povinnosti stavu svého pro obecné dobro svědomitě koná. To cti dodává.“ Zamlčel se, pak dodal:

„Pantáta povídal, že se teď zastaví nahoře u Jiříka, aby vám ho sem přivedl. — Smí?“

„Co mám dělat?!“ odtušila váhající přemožená konšelka. „Nebylo mně souzeno —“ Nedomluvila. Ozvaly se kroky venku a již vstupoval Březina do světnice a za ním Jiřík.

„Pojďte, pojďte!“ volal pater Bonaventura, jda jim vstříc, a chopiv Jiříka za ruku, vedl ho k matce.

„Maminko!“ zvolal syn pohnutým hlasem a matka všecka dojata, nemohouc ani promluvit, objala ho a zaplakala.

Tak panímáma Březinová, rozžehnavši se s bohoslovectvím a s nejmilejším svým snem, smířila se tak s Jiříkem. Již neměla pana majstra. — O Lenorce však a její mateři nikdo toho večera ani slovem se nezminil.

XVII.

Pešková byla těchto dnů, co ze sousedova domu svatý mír uprchl, co Březinová soužila se nad svým synem, nad obyčej myslí spokojené a přestala na ten čas sama sebe nespokojeností s osudem se trávit. Zapomněla toužiti, že nespravedlivě trpí a snáší, nemučila se jako jindy otázkami, proč právě ona, jen ona nemá býti spokojenou a šťastnou. To všechno bylo tím, že na Březinku také padl kříž, že slyšela, jak sousedka se trápí a je nešťastna. Ji především mivala Pešková na mysli, kdykoli všecka jsouc roztrpčena v duchu se tázávala: „Proč jiní mají veselý, spokojený věk, proč jim jde všechno jako samo a vyplní se, co jen srdce žádá?“

Teď měla Březinová po všem — a zajisté ji na přes rok ani za starší nezvoli, poněvadž syn ji a velebným pánům vyvedl takovou hanbu. To však Peškovou neuspokojilo, neusmířilo. Březinová ji vyčtla, že ona s dcerou jí syna omámily a odloudily. Nuž, aby věděla ta pyšná konšelka, že není oč stát, že není rodem nic více nežli ona. Tu hrozbu, kterou tenkrát pronesla, že Lenorku ku Březinům nevdá, mínila do opravdy; o tom byl také přesvědčen skalský strýc, jenž tu umíněnou „paličačku“ dobře znal, a Lenorka také neměla mnoho naděje.

Bylo divno dost, že to děvče všecko ještě tak snášelo. Lenorce také sice nebylo do smichu, ale před matkou nikdy nezaplakala. Byla klidna, ale oči, ty veselé, smavé oči, se jí zúplna změnily. — Někdy to v nich jako hněvem zplanulo, když matka naschvál před ní pohrdlivě, uštěpačně o Jiřikovi a jeho rodině mluvila, a zhusta i vlastního muže, jejího nešťastného otce, do té pichlavé, jedovaté řeči připletla. Někdy ji pěkné, červené rty se divně pohnuly, když matka jí o Martinovi a vdavkách mluvila a ji nutila, aby ochotně se prohlásila, že svoluje. — A jak Pešková ten pohled a to hnutí rtů postřehla, proskočily jí na přibledlé tváři rudé skvrny a ve chladném oku zlobně se jí zaskvitlo.

„Tak ty ještě vzdorovat?!“ Uvidíme, panenko!

Byly to smutné dny, a Lenorka byla na trapné zkoušce. Nejhůře však jí bylo, že neměla s kým se potěšit a ze srdce si promluvit. Matka hlídala každý její krok, a tak Jiřika sotva někdy jen na zahradě zdaleka zahlédla. To již jí bylo, jako by jí zlaté sluníčko z mraku vyskočilo. Ještě že jí psanička posýlal. S tím pak se těšila a nejednou je vyňala, aby si je znovu přečetla a pak opět za řádry ukryla. Také ji kormoutilo, že matka je taková, jak by si ji nikdy

nebyla pomyslila. Nikdy jí sice mateřské lásky příliš na jevo nedávala, ale že mohla se svou jedinou dcerou takto jednati! — Často o tom Lenorka v noci na svém loži přemýšlela a nejednou na nešťastného otce vzpomněla, teprve teď jasně chápajíc, jak asi byl s matkou nešťasten. Mysl její se proti matce čím dále tím více roztrpčovala, a na tom mínění se ustalovala, že matka především myslí na sebe a že nechce nic pro dceru učinit a ze svých citů ji obětovati.

Nad to Lenorku hnětlo, že Březinová tak divně se o ní vyjádřila. To jí tuze bolelo, že kmotřička toho se do ní domýšlela, jako by ona Jiříka omámila a svedla, jako by ona všechen stud zapomněvši, sama na něm lásku vyloudila a jej přiměla, aby ze semináře vystoupil. Tenkrát, když se toho doslechla, za noci mnoho a hořce plakala.

Ale Lenorce také zasvitlo. Přišloť tajné psaníčko, oznamující, že kmotra Březinová přičiněním hlavně patera Bonaventury smýšlení své změnila, a se synem svým se smířila.

„Teď už nám, drahá Lenorko, nic nepřekáží, nežli tvá matka,“ psal Jiřík. — „Moje už bránit nebude.“

Lenorka se nad tou novinou velmi zaradovala. První její pomýšlení bylo, myslí-li kmotřička dosud že ona je všeho hlavní původou.

Ale když pak podruhé, s větší rozvahou četla, povzdychla.

„— nic nepřekáží nežli tvá matka. Moje už bránit nebude.“

„Obě jsou matky!“ děvče pomyslilo. „Ta již nebrání, pro syna své nejmilejší dala. A moje?! —“ Lenorku pojala hluboká lítost. —

Druhého dne ráno dala se Pešková do pečení. Okolo poledne voněla všeka hospoda „u tři kohoutů“

čerstvě vytaženými z pece koláči a buchty. Lenorka vydatně pomáhala, nemajíc ani zdání, nač by to všechno bylo. Nebyloť ani neděle ani svátku; jakou to matka traktací strojí? Ptáti se nechtěla a matka nic nepověděla. Po obědě poručila matka, aby se svátečně ustrojila.

„A proč?“ otázala se žasnoucí dcera.

„Jdi a neptej se.“

Matka pak sama sháněla nedělní strój, když byla pečivo připravila a láhve dobrého vína sama ze sklepa vynesla. Lenorce také neušlo, že je matčina tvář nějak jasnější, spokojenější. Nač ty tajnosti? Tak rozmýšlejíc a hádajíc, ustrojila se. Jak vyšla ze světničky své na síň, všechna jako z růže květ, zastavila se rázem a zarděla jako mák. Cítila, jak ji srdce na okamžik utichlo, a pak hlasně se probudilo. Zahlédla do světnice vstupujícího — kmotra Březinu! Zrakům svým nevěřila. Nevěděla, má-li dále jíti, či se navrátiti. Děvečka, jež z komory právě vyšla, jí dotvrdila, že to byl opravdu sám kmotr.

„A ty přípravy, koláče, buchty, víno — to jsou námluvy!“ dodala. Tím vyslovila, co také Lenorce připadlo, ale co se jí zdálo býti prvním okamžikem k neuvěření —

V tom otevřely se dvěře u světnice a Pešková vyhlédnuvši ven, stručně dceři oznámila, aby chvíli počkala ve světničce. Lenorce div hlava se nezatočila. Včera to psaní Jiříkovo, dnes tu kmotříček — Bože! Bože! Děvče bylo jako na uhlí. Horko jí vstupovalo do hlavy. Stanula u okna, utrhla v zamyšlení muškátový list, roztrhala jej nevědouc; pak připadlo jí, že tu věky stojí, a přistoupila ku dveřím, naslouchajíc, nejde-li matka pro ni. Pak i pootevřela. Venku na síni bylo ticho a ze světnice neozvalo se ani slova. Lenorka zase zavřela a čekala. Připadlo jí ovšem, že

otec sám na námluvy nechodivá. Než tu je něco jiného. Zde cizího nemohli přibrat a Jiřík aby také přišel — to na poprvé nemožná. Ale že matka tu traktací chystá? Snad se tajně s kmotrem dohodla a se rozmyslila, snad bude smíření?

Nemýlila se. Konšel Březina byl tu na námluvách. Byl a nebyl. Přišel vlastně s Peškovou rozumně porozprávět a to pro dobrou vůli sousedskou a blaho jejich dětí. Vložil, že ho ten hněv mrzí, že padlo leckteré nemilé slovo, které zajisté ani tak nebylo míněno, sumou nabídl sousedce dohodnutí a smíření a co hlavního, že se zeptal, nebude-li brániti, když by j ho Jiřík o Lenorku se ucházel.

„Vim, že jinak nedá, a Lenorka, myslím, že ho také neoslyší. Jak je znám, mohli by býti spolu šťastni, a to je to hlavní.“

Peškové radostí srdce poskakovalo. Hle, přišli a ještě rádi! Bylo ji to velkým uspokojením, ale ne plným a celým. Nebylať tu sama Březinová! Odpovídala z počátku dosti zpolehoučka, jak ji to na kmotru bylo líto, ale čím dále, tím hladká její slova byla pichlavější, ano kousavější, a co se Jiříka týče, že nechce, aby se řeklo, že ona ho s dcerou ze semináře vyloudila, aby na ně jednou nenařikali, že ostatně „pan majstr“ teď ničím není, že Lenorka má již ženicha a nemusí čekati, až by „pan majstr“ mohl se ženiti. Takovými jehlami bodala, popuzujíc slovem i tonem rozvážného souseda, tak že již klidu pozbýval. Konečně nemoha tolik žluče a zlovůle snést, vstal a žádal všecek se třesa za poslední, rozhodné slovo. Pešková dala je hned, ochotně, bez váhání, s úsměvem. —

Jak soused dvéře našel, jak domů se dostal, ani nevěděl. Bylo mu hanba. O té ženské saně! Dobře ji

to pověděl než odešel, že by byl Pešek od ní najisto utekl, kdyby ani toho náboženství nebylo.

„S vámi není živobyť!“

Lenorka viděla kmotra, jak vyšel, jak neohlédnuv se, rychle odchází, jak matka s chladným úsměskem za ním se dívá. Lekla se. A v tom již stanula matka před ní a s tímž úsměvem jí oznámila, co se stalo a jak se rozhodla.

Lenorka zbledla, rty jí promodraly — ale hned jí oči zahorely a nozdry se zachvěly. Chtěla vykřiknout, ulehčiti svému nitru, ale hlas ji uvázl v hrdle, nebo domovními dveřmi hrnul se kantor, jenž psával sva- tební smlouvy a o svatbách býval tlampačem, za ním starý Jelipivo a za nimi Martínek, jenž spatřiv Lenorku, rozšířil široká ústa k libeznému usmívání.

Pešková změnila ihned tvář a vlídně zvala hosti dál. Lenorce pak tiše poručila, aby šla do světničky. Neslušeloť se, aby žádaná dívka byla při svých ná- mluvách, pokud by ji nezavolali, aby dala svou vůli na jevo.

Jestliže se už kantor, nežli se na cestu vydal, v duchu oblizoval, že budou „u tří kohoutů“ zname- nité námluvy, že bude všeho dost jako u Dolan, to se věru nezmýlil. Však to nebylo také zadarmo, nebo bylo tu mluvení jako o trhu, neboť sekutná hospod- ská uměla se bránit a vedla si jako advokát. A když se celkem dohodli, vyšla pro dceru nevěstu, na kterou se Martínek těšil nejvíce. Neprivedla jí však.

Ve světničce nebylo nikoho. Darmo Lenorku vo- lala, darmo ji po celém domě sháněla. Také děvečka, již sem tam poslala, kde byla jaká Lenorčina kama- rádká, vrátila se s nepořízenou.

Pešková nelekla se o dceru, ale první, co jí při- padlo, bylo, že Lenorka prchla, že ji tím námluvy naschvál zkazila! Tím pokazila jí také dnešní vítěz-

slví nad Březinovou. — Zatím starý Jelipivo i jeho Martin Peškovou s Lenorkou nedočkavě očekávali; jen kantor nepozbyl svaté trpělivosti a bořil statečně cukrovanou buchtu a ještě statečněji zapíjel dobrým rakouským. Pešková hněvem se chvějíc, chvíli venku schválně se omeškala, co by ten první záchvat přešel; pak vrátila se do světnice, klidna sice, ale bledší, a oči jí nějak divně svítily. Starý Jelipivo se nad její novinou zarazil, Martínkovi bylo skoro do pláče. Jen kantor ducha nepozbyl; utřev lesknoucí se ústa chlácholil, rozmlouval, to že se mu neděje dnes poprvé, že už na několika námluvách takových byl, kde nevěsta se bránila i plakala, a pak že to bylo nejpožehnanější manželství. Za výmluvné té řeči o buchtu a pečivo se starati nemohl, na víno však nezapomínal.

Kdož ví, jak by se byli všichni rozešli; štěstí však, že starý Jelipivo sám o tu svatbu stál. Byl by rád už měl nevěstu v domě, poněvadž sám byl letný a vdovec, a pak že pořád syn po tom děvčeti se bláznil, a naděje na mír nebylo. Starý Lenorku ovšem znal a dobře věděl, že by lepší nevěsty nikde nenašel, nehledě ani, že podědí jednou slušnou věc. Teď jak to vyšlo na jevo s Březinovým majstrem, poznal Martin, že mu tím povstal nebezpečný sok, a proto tím více na otce hartusil, a nechtěl poleviti. A že se to také Peškové dobře hodilo, aby se mohla na Březinové vychladiti, proto vespolek snadno se dohodli. Vše provedla Pešková tiše a tajně, aby svět překvapila. Nebylo jí však jenom o mstu. Vypočítalať si dobře, že kdyby Lenorku do domu Březinova provdala, že by bylo na dobro veta po její vládě a moci, a Pešková nemínila vydati dceru vdáním ze svého poručenství. Jsouc manželkou Jiříkovou byla by všechna Březinova a to ráda, jak ji matka znala; majíc však slabého, málo důvtipného Martina, zůstane pod její

„komendou“. Jak se těšila, že dneškem svět a zvláště u sousedů překvapí! A teď to tvrdohlavé děvče by ji chtělo všechno pokazit?

Patrně se mu nepovedlo, nebo za chvíli kantor odešel, vrátil se s požádanými svědky a smlouva dokonána. Hlavní zásluhu o to měly domluvy zkušeného namlouvače. Teď když bylo po těžké té práci, s neméně odvahou dal se do nové, příjemnější. Jidla na stůl hojně snesena a pivo a vino rozehrály všechny tou mírou, že za nedlouho se rozveselili a blaženému ženichu, který nevěstu ani nespatriil, hojně připijeli. —

„Mlč, Martinku,“ těšil ho kantor, jemuž tváře již hořely a oči se svítily, „to se podá, no ťukni si, to se všechno podá, a budete se mít jako andělé v nebi, to — to — se podá.“

Martinek uvěřil a počal se opijeti sladkou nadějí.

Pojednou však všichni rázem umkli. Z venku zazvučel temný hlahol a ryk, několik lidí hnalo se náměstím, jiní pak z domů vybíhali. Tenkrát pichlo Peškovou opravdu do živého. Kmitlo se jí hlavou, že snad si Lenorka něco udělala. Byla tak podrážděna. V tom rozlitly se dveře do kořán, a děvče všechna usípaná vrazila do světnice.

„Prušáci!“

A jak to slovo ze sebe vyrazila, všickni vyskočili leknutím. Pešková se nejdříve vzpamatovala.

„Kde jsou? Jsou již tu v městě?“

Děvečka nic nevěděla.

„Utíkají — z Broumova — křičeli.“ Venku vzráchal se hluk a zmatek. Zarachotila kola, a jak všickni k oknu přiskočili, spatřili kočár a v něm klášterské koně. Jen se mihl a již byl ten tam. Kantor vyběhnul ven za chvíli se vrátil, oznamuje, že Prušáci tu ještě nejsou, ale že vpadli do Broumova, to že jen lidé od-

tamtud utíkají; a ten kočár, to že na něm ujížděl pater Bonaventura s pokladnicí bratrstva. —

Za chvílku bylo u Pešků jako by vymetl.

Pešková stála u okna, hledíc zamyšleně ven. — Vyvedla, co chtěla — podařilo se jí, a přece nebyla spokojena.

Kde asi to umíněné děvče? Však ona do večera přijde, kam by se poděla! —

Toho jasného podzimního dne, kdy u Pešků byly námluvy, vyšel si „skalský“ strýc Kovářovou roklí na temeno Stěn. A jak nahore na vysoké skále usednuv, se rozhlížel broumovskou kotlinou před ním na dole jako koberec se rozkládající, spatřil od hranic s vrchů na dol táhnoucí se temné proudy, jako by obrovské mraveniště se hýbalo. Rozeznati ovšem nic nemohl, ale to dobře věděl, že tmavý ten jako nekonečný přívál k Broumovu míří a se hrne, a že nad ním jako by živé blesky se mihotaly. — A ty mu všechno pověděly.

„Už jdou, už jsou tu!“ pomyslí starý myslivec a povstal, aby lépe se mohl rozhlédnouti. Tvář jeho byla zachmuřena.

„Takovou krásnou zemi už mají, a teď se hrnou ještě na nás!“ pomýšlel.

Od tmavých proudů prusáckého vojska odvrátil svůj zrak na důl, kde polními pěšinami od Broumova hnali se lidé tu po různu, tu v menších houfech, a všichni mířili ku Stěnám, aby stezkou skalní dostali se na hřeben pohoří ku kapli hvězdecké a odtud dolů do Police. Chvátalyť před Prusy hrozné zprávy o tom, jak všude hospodaří a drancují, i prý k vojsku verbují.

„Skalský“ strýc stál tu dlouho, aniž věděl, až konečně i Pozor dosud u jeho nohou klidně ležící, stal se netrpělivým. Zamyšlen a mrzut vracel se starý

myslivec do své chaloupky. Sám o sebe a svůj majetek se nelekal.

Když pak ku své osamělé chaloupce se přiblížil, nemálo se podívil. Spatřil v okénku nějakou tvář.

XVIII.

Nečekání, nezvaní hosté bývají prý nejmilejší. — Tentokráte to byla pravda. Zachmuřený strýcovo lice vyjasnilo se, když zahlédl Lenorku, která mu až ku dveřím přišla naproti. Vesele, srdečně ji uvítal; tu však teprve počal pozorovat, že děvče se nějak rozpačitě usmívá, že je svátečně ustrojeno, že nepřišlo s veselou jako jindy chodívalo. Pak se tomu všemu nedivil, když mu pověděla, co se dnes přihodilo. Strýc se ještě více zachmuřil nežli tam nahoře na skalách.

„Co pak ještě neměla dost, když Březinovi tolik udělali? To vyšli dál než na půl cesty, a ji to ještě málo! Kdyby pro nic nechtěla se udobřit, tak aspoň k vůli tobě to měla udělat. Ale nechť. Tys dobře udělala. Také dobře, žeš ke mně utekla. Zůstaň tu a hospodař tak dlouho, dokud si Jirík pro tebe neprijde!“ — dodal prostosrdečně, a na rtech jevil se mu úsměv.

Lenorka vzhledla překvapeně na strýce. Utekla, aby námluvám ušla, aby se nemusila tomu protivnému Martinovi ukázat, utekla tam, kde věděla, že najde nejlepší ochrany. Dále nepomyslíla.

„No, nediv se. — Matka ti pokoje nedá, a já tě zas nedám soužit. Ostatně se všechno ukáže. — Ale viš-li pak, jaké dostanete třeba dnes ještě nebo zítra hosty?“

„Potkávala jsem lidi, zaslechla jsem něco o Prusácích, ale já se ani pořádně nezastavila.“

„Toť myslilas, že máš horšího nepřítele za sebou. Ale teď odlož, odpočin si,“ a již sháněl ji, čím by ji uctil. Lenorka zasedla ke stolu a hleděla zamyšleně ven do tmícího se boru. Kol kolem zavládlo ticho. Les byl tmavší, smutnější, s rozložené koruny starého javoru svál vítr mnoho listů, jež tu v mechu a vybledlé trávě se pestřilo.

Strýc ji vytrhl z myšlének a dobře se mu dařilo. Jeho vlídná, dobrá tvář, srdečná, nelíčená řeč dobře působila v rozrušenou mysl dívčinu. Zabavoval ji vypravováním o tom, co dnes se skal viděl, vyptával se jí na poslední události; Lenorka mu pověděla zevrubně, co se všechno přihlo. Když dokončila, pokyvoval hlavou a těšil:

„Jen když je to tak — panímáma Březinová polevila a tvoje — no všechno do času. — Jen když to je tak. — Jelipivova nebudeš, a kdybych tě tu v jeskyni měl ukrýti —“

Psi venku zuřivě zaštěkali. Na volné prostore před chaloupkou zjevila se vysoká postava, již Kořínek v šeru nemohl hned rozeznati. Lenorka však vyskočila jako laň, běžela ku dveřím, kdež všecka radostí zardělá náhle se zastavila. Dlouho nečekala, nebo hle, již vstoupil ten, po němž tak dlouho nadarmo toužila. — Radostně vykřikl, a již ji přivinul vroucně ke svým prsům.

„Skalskému“ strýci bylo, jako by se díval na pěkný obrázek, když louč rozsvítiv a do svícnu ji zastrčiv, na ty mladé lidičky v koutku u stolu se díval. Byli jako dva ptáci, které bouřka do tohoto tichého, bezpečného místečka zahrnala.

Toho okamžiku chtěli všechno do svého hovoru zahrnouti, i to, co cítili ve svém rozloučení, i to, co se stalo. Při dnešních námluvách však zůstali. Jiřík Lenorce do-
tvrdil její domněnku, že otec jeho opravdu u nich byl o ni

říkat, a s jakou se navrátil. Jak po té Peškova děvečka, Lenorku hledajíc, mu kvapně oznámila, co se u nich děje, a že on, uslyšev o Lenorčině útěku, hned sobě pomyslí, kam zamířila. Potkával prchající lidi, kteří křičeli, že Prušáci jsou jim v patách, že jim padne zrovna do rukou, on že tím usilovněji kvapil, až ji konečně našel. „Skalský“ strýc, jenž něco u kamen kutil, nechtěl ani sluchu svému uvěřiti, když ho najednou Jiřík zavolal.

„Strýče,“ řekl mu rozjařený mladík, „pojdte, máme tu opravdové námluvy. Teď jsme se svatosvatě zaslíbili, že jeden druhému věrnost zachováme. Jste jako Lenorčiny otcem, buďte nám svědkem.“

„Bůh vám požehnej, děti!“ a Kořínek šel, a potřásl jim srdečně ruku.

„A nechte mně tu, strýče, Lenorku, dokud si pro ni já sám nepřijdu!“

„Nechám!“ To stačilo.

Již se hezky setmělo, když mladý Březina lesní chaloupku opouštěl. Strýc s Lenorkou ho doprovázeli. Napřed šel starý myslivec, chvílemi vybízej, tu aby dali pozor, že tu skála, pařez, tu aby se uhnuli. — Mladí šli za ním, za ruce se vedouce. Pod lesem se rozloučili. Lenorka se vrátila se strýcem do chaloupky. Jiřík pospíchal polem domů, aby matka neměla starosti.

Pešková také čekala. Hněvala se až do večera na neposlušnou, vzdornou dceru; ale když se setmělo, když nastala studená, větrná noc, přidával se ku hněvu nepokoj, nejistota. Ještě jednou poslala děvečku hledat, ta však se vrátila s takovou, jako odpoledne. Peškové ovšem také připadlo, že Lenorka se utekla ke strýci do skal, a pak na tom domnění zůstávala. Ale až přijde! A ten remodlenec skalní, ten jí bez toho dceru kazí a ve vzdoru utvrzuje!

Druhého dne po ránu, časněji nežli se kdo nadál, přikvapil nepřítel. Čekali ho a přece všechny polekal.

Nečetný houfec husarů na koních od prudké jízdy blátem postríkaných, přicválal a rozjel se městem. Každý držel v pravici bambitku k ráně připravenou a v zákloubí visela mu nahá, blýskavá šavle. Jak se bystře městem projížděli, po nepříteli pátrající, poletovaly za nimi žluté šňůry na plstěném kalpaku, a na ramenou bílý kožíšek, pod jehož kožešinou bě lala se atilla žlutými šňůrami hojně ozdobená. I spodky měli bílé, jež těsně k nohám přiléhající, zabíhaly v červené boty. Smělejší z občanů vybíhali ven, jiní z oken bázlivě na nevitane, nemilé hosti hleděli, ve mnohých domech pak dokonávali práci včera započatou; ukrývali cenné věci buď ve sklepích, výklencích nebo ve skryších nově na chvat pořízených.

Bylo bez mála sto let, co zdejší krajina nepříteli nespátřila. Však upomínky a pověsti na tu poslední, hroznou válku, co třicet let trvala, v lidu nezanikly. Lekali se tedy nové, děsili se nepřítel, jenž poprvé vstupoval do české země, a kterého hrozné zprávy předcházely. Nejedno stavení bylo zavřeno, ticho, jako by všichni lidé v něm vymřeli.

„Bloudi!“ říkal konšel Březina, když slyšel, že tam a tam, nechavše všeho, na Ostaš do skal utekli. „Bloudi, což si myslí, že Prusák tu jen projde, a že ho vice neuhlidáme? A co tam si v těch skalách počnou? Však ona je zima vyžene! A pak ušetří-li voják jejich majetku, když ho sami opustili?“

Poručiv všecken dům Jiříkovi a potěšiv paní-mámu, která plná o něj strachů prosila, aby raději doma zůstal, odebral se na radnici. — —

Houf bílých, Ziethenových husarů jak přijel tak odjel. Nastalá chvíle obecného, trapného napjetí. —

Každý čekal, co se teď bude dít. A nežli se nadáli, ozval se opět dusot koňský, volnější sice, za to však hlučnější; větší oddělení husarů vjelo do města, aniž se více obrátilo. Pak už bubny zavířily, trouby zahlaholily a za husary přicházela jiná a jiná oddělení: pěchota, jízda, zase pěši, dělostřelectvo, jedno oddělení za druhým, že cesta ani netrhla. Za nedlouho bylo město plno nepřítelů, jenž jako přival rázem je zaplavil. S vojskem přitáhlo také divné čeládky, jež po zadu se táhla. Náměstí plno děl a vozů, ulice strakatily se různými uniformami, hluk, dusot a řehotání koní, řinčení zbraně, rachot kol, různé povely a pokřiky, lání a klení, hlas polnic a rachot bubnů, to všecko znělo v hrozně směsici. A znělo dál, dále, neustále, a konce tomu nebylo, ani vojsku pořád přibývajícimu. Již ho byly plny všechny domy, již město nestačilo, a nepřítel, jako veliká voda, rozléval se odtud v dál i šíř, po vesnicích, po všem okolí.

Ti, co ze strachu na horu Ostaš za městem se utekli, ze svých skrýší na skály vylézající, plni úžasu hleděli na všecku Polickou dolinu, jak je zatopena. Kamkoli oko po dole obrátili, všude na všech cestách i stezkách i na polích hemžily se temné houfy nepřátelské, ubírající se do vesnických bytů. Než se den k západu nachýlil, přinesli lidé od Náchoda zprávy, že i tam s té strany přešel nepřítel hranice, že se valí od rána jako prudká řeka, že již mnoho, mnoho tisíc rozlilo se krajinou, a že má namířeno dále do kraje.

„Toť, na celé české království!“ povzdychl pater Řehoř a vzpomněl, že přítel jeho Bonaventura nadarmo se neleká.

Než v něčem se skoro všickni sklamali. Prusové nikde nezapálili, nikde nedrancovali, nikde netýrali, aniž násilím mladé muže k vojsku odváděli. — Dle

zpráv a pověstí nadál se každý nejhoršího, a hle, „na mou duchu,“ jak panímáma Březinová povídala, „oni ti Borkušové jsou lepší nežli Uhři a serežáni!“

A pantáta, jak o polední domů přišel, vypravoval, co byl na radnici slyšel. Divil se tomu dosud.

„Nějaký oficír nám tam povídal a svatosvatě ujišťoval, že nepřišli jako nepřátelé, ale jako spojenci naší královny.“

„A nač medle sem přišli?“ ptala se panímáma.

„Že prý jdou naši královně na pomoc proti jejím nepřítelům.“

„No, pravda je, že se zle nechovají.“

„Ale já jim přece nevěřím. Ten pruský král je liška.“ —

Pešková si dnes nijak nelibovala. Prušáků bylo všude jako mhy, u ní pak nejvíce. Světnice jako nabita, tak že nestačila s děvečkou všechno obsloužit, neřku-li, aby na vše sama dohlédla a pozor dala. — Lenorku nejednou dnes v duchu zpronařikala. Zrovna v takový čas jí uprchla, a nejen že se dosud nevrátila, ani známky o sobě nedala! Napadlo ji, aby pro ni poslala, ale nebylo ani po kom, a pak ji to zase rozcházelo.

Tam na hoře ve skalním městě a v chaloupce pod ním bylo pěkné ticho.

Jak „skalský“ strýc dobře se nadál, nepřešel nikdo „pánovou“ cestou, a tak, kdyby od včerejška nevěděli, neměli by ani toho nejmenšího tušení, že hodinu dále hrnou se tisícové mužů nepřátelských.

Lenorka ráno se rozmyšlela. Kdyby strýc rozhodně ji nezabránil, byla by snad zase domů odešla. Zle s ní matka nakládala, než nyní, kdy nepřítel byl na zápraží, strachovala se o ni, a nejistota, co se u nich doma děje, nemálo jí kalila mysl. Starost její zacházela také dál, do sousedství.

„Kdybych tobě i k vůli matce nebránil, jak bych tě mohl pustit, kdy každý stezník bez toho se černá Prušáky. Ale, abys mně tu strachy neuschla, podívám se sám dolů a přinesu ti noviny.“ Nepověděl však, co mimo to ještě zamýšlí.

Nežli se na cestu vydal, poradil schovance své, aby dnes pro jistotu se zavřela, a nikoho sem nepouštěla.

„Já se, strýčku, nebojím, jen prosím vás, přijďte brzo.“ —

Nežli se Kofínek tou pruskou záplavou trochu porozhlédl a tou směsicí a tlačenicí vojska prodral, hodnou chvíli to trvalo. Šel přímou cestou ke „třem kohoutům“. Vlidného přijetí se nenadál, ale že by se Pešková na něj tak zlobně mohla podívat, nevědouc ještě, s jakou přichází, toho přece neočekával. Než uvítání to ho nezastrašilo, ale ještě více v úmyslu jeho utvrdilo. Začal o Lenorce.

„Nač těch dlouhých rozkladů. Vidíš, co tu lidi; kdybys byl to zpuřné děvče hned s sebou přivedl, bylo by nejlip.“

„Hned to, Apolino, odbudu.“ Pověděl jí, že by Lenorka byla přišla, ale že on jí nedovolil.

„A také ji nedovolím a nepustím. Vím, do čeho ji nutíš: to by bylo jeho neštěstí. Děvče nemá otce, aby se jí zastal, musím to já.“

Pešková se zasmála.

„Tedy polevíš? Dojdu k Jelipivovi a řeknu mu.“

„Blázníš?“ vpadla mu rozlitěná Pešková do řeči. A zle se obořila, jakým právem se on o její záležitosti stará.

„Přivedu ti Lenorku, jestliže ji nebudeš nutit.“

„Nic nebude s tebou vyjednávat. To by tak bylo! Dítě je mé, rozumíš? Ty je vydat musíš! Řekla jsem,

že bude Jelipivova, a bude, a bude, abys to věděl; Březinovi už to vědí!“ dodala úsměšně.

„Dobře. Stroj si svatbu. Ale nevěsta je u mne a musíte si pro ni do skal. Uvidíme, či bude!“

S takovou odešel, vida, že by všechno mluvení bylo, jako by do sítá vody nabíral. — Pešková ani sluchu nevěřila, že by ten „skalský“ něčeho takového se odvážil. Ovšem, že ze slov jeho nic si nedělala a za vitr je vážila, ale to ji popudilo, že se tak na ni odvážil!

Kořínek zastavil se u Březinů. Před panímámou nic neřekl, kde byl a co vyjednával; teprve, když vyšel ven, sdělil Jiříkovi, co se stalo a na čem se rozhodl.

*

*

Trvalo to několik dnů, nežli se na silnici od Broumova vedoucí uvolnilo. Pořád ještě chodily tu celé pluky, tu menší oddělení, pořád ještě rachotila děla a zásobné vozy. V Polici odpočinuli, zarazili na chvíli, nejdéle přes noc, a zase již všechno hrnulo se dále do kraje, jako všichni, kteří přibyli prvního dne. Konečně přival ten počal očividně řidnouti, až docela přestal. Ve městě se však nezvaných hostí nezbavili. Zůstalot jim posádkou značné oddělení jízdy, zelených husarů, jejichž plukovník ubytoval se v klášteře. Drželi se jako ty nejprvnější: nepálili, nedrancovali, aniž šacovali; to bylo každému divno tak, že již tu a tam počínali věřit, co Prusáci sami mluvili, že král jejich s královnou českou a uherskou se dohodl, oni že jsou tu jako spojenci a že všecken hradecký kraj dle úmluvy obou potentátů obsadili. Tak navrátili se všichni ti, kteří před nimi do skal uprchli, a Martinovi Jelipivovi se také tuze ulehčilo.

Uprchlť také, hned prvního dne, jak nepřítel města docházel, jen že ne daleko: na půdu do sena. Tam se držel po celé dva dny a teprve třetího odvážil se slézt. O tom, že Lenorka se dosud nevrátila, podali mu zprávu již na půdu; hnětlo ho to nemálo. Pořád však ještě věřil, co mu kantor namluvil pro potěšenou: že se to všecko podá. Ale teď jedno bylo, co se podat nechtělo, a to byla ta nešťastná vojna.

Vpád nepřátelský všecko jen protáhl. S nikým teď nebylo řeči, každý jen o Prusácích a sumou o vojsku, vojně, o bitvách a svízlech mluvil — a advent tu! Martinek pustil se již „ke třem kohoutům“ a Pešková ho málo potěšila. Pověděla mu, jak bylo s Kořínkem, teď že mu ještě jednou po schválním poslu vzkázala, aby Lenorku přivedl; ale on že zrovna tak odpověděl, jako když tu byl sám.

„Ale kdybyste tam, panímaminko, šla, Lenorka by se vám jistě nebránila a poslechla, a —“

Štěstí, že Martinek řeči pohledů tak dobře nerozuměl a hned se nedovtípil. Jak tohle pověděl, podívala se naň Pešková, jako by říci chtěla:

„Ty bys tomu dal. I ty, abych já tam šla a snad prosila, tu neposluchu a toho —?!“

Pešková čekala, že Lenorka půjde do sebe. a že se brzo navrátí, když Kořinek to zajisté do opravdy nemíni, zvláště když pozná, že ona nepoleví. Minulo však několik dnů, a prchlá dcera se nevracela. Peškové se už hořkost útrobou rozlévala, a to hlavně proti bratranci. Jiti tam a žádati o své dítě? Ne a ne! On je pěkně sám přivede. A což kdyby tam přišla, a sama dcera ji odbyla? Ah toho zmateného, bouřlivého času! Jindy by se nesmělo státi a člověk by měl nějaké dovolání. Ale teď! Purkmistr se opravdu roznemohl, za ním několik konšelů jeden po druhém

ze strachu, aby teď nemusili úřadovati, kdy bylo tolik starosti, práce i nebezpečnosti. Na radnici byl skoro po celý den konšel Březina, a ještě přiběhl, kdykoliv ho zavolali, rád a ochotně. Všecko skoro sám obstaral, rozepsal, s vrchností a s generalem a důstojníky pruskými vyjednal, a na něj se také ostatní slavné „právo“ ve všem spoléhalo. Věděliť, že by to rozšafněji žádný nevykonal. Měl s tím starosti někdy, div že z radnice neutekl, zvláště když důstojníci pruští táhnouce s vojskem dále do kraje divné dávky žádali a prudce vymáhali.

Jak tedy měla Pešková jíti na radnici žalovat na Korínka?

I začala zase trpce toužiti na své vdovství, opuštěnost, že se jí nikdo nezastane, ale každý ji křivdí, a to zvláště tak žalovala plna tajné zloby, když u purkmistra mnoho nepořídila. Ještě se zplna nezotavil, a již k němu si došla, aby ji pomohl. Ale ten se jí vymlouval, že teď je mnoho starosti s vojskem, ostatně že to je tak skoro líp, poněvadž je Lenorka v dobrých, bezpečných rukou lépe ukryta nežli tu v městě, kde tolik vojska, kde nic není pro mladé, hezké děvče. ostatně pak že miní, aby dceru svou tak nedoháněla, a jí živou moci nenutila, když určeného jí ženicha nechce. — Na tu radu mu nemlčela; neděkovala, ale ostře něco poznamenala o jeho nemoci úřední a pšlmistrovské činnosti, začož ji vyzval, aby mu více nechodila a takovými žalobami ho ušetřila.

XIX.

Lenorce ubíhal den za dnem tíše, ač ne klidně a vesele.

Často se jí zastesklo, zvláště když strýc do lesa vyšel. Nepriznala se mu však nikdy, a tak ani netušil,

že jeho svěřenka někdy dlouhé chvíle sedává trdně uvažujíc. Ale vždycky se jí vyjasnilo, když Jiřík zavítal na samotu. Návštěvy ty bývaly pořidku. Šetrilťe Jiřík Lenorku, nechtěl, aby zbytečné řeči povstaly, a pak také nebylo kdy. Co teď otec úřadoval, musil vésti domácnost.

Když posledně Jiřík zavítal na samotu, nevěstu svou zvláště potěšil. Již několikráte se ho jaksi nejistě ptala, co dělá kmotřička, jeho máti. Odpověděl, a zase na jiného řeč zavedl. Dnes však sám začal a vypravoval, jak matka se na ni vyptávala, a že ji, Lenorku, pozdravuje.

Země již utuhla. Z rána bývaly tuhé mrazy a husté jíní pokrývalo trávník před chalupou stříbrným kobercem. Vzduch býval jasný, čistý, nebe jasnomodré.

Strýc přinesl z lesa jeřabiny, které Lenorka svázala ve dvě veliké kylice a vyvěsila je ven z otvoru v bílé lomenici, aby promrzly. Nebo teprve potom, jak strýc tvrdil, jsou dobré a možná z nich léčivý dryák vařiti. Lomenice dostala tím rudé ozdoby, ale také vnady pro drobné ptactvo, jež tu zůstalo. Lenorka mu i jinak ptála, sypouc ven drobečky a co pro ně měla. Zvláště však ujímala se malounkých králíčků. Každého rána krčil se aspoň jeden na bidle před okny a držel se přitulně i za dne tichého stavení, odkudž mu nehrozila žádná zkáza.

„Skalský“ strýc častěji než kdy jindy docházel do města, aby přinesl noviny; první cesty jeho hlavně za tím účelem byly konány, aby pomocí Peškové služby opatřil šaty své uprchlici, která nemohla pořád choditi tak, jak se na námluvy vystrojila. Posledně přinesl zvláštní novinu: že potkal totiž Martina Jelipivova dole v oupadě, ale že statečný mladík, jak ho zahlédl, dosti nápadně se otočil a nazpět se ubíral.

Lenorka se smíchu neubránila, slušně se domnívající, že ten hrdina si šel pro ni, ale leknuv se snad strýcovy pušky vzal do zaječích.

Však smích ji přešel, když po té Jiřík se neukazoval. Tak dlouho se ještě nikdy neobmeškal; zajisté se něco doma stalo. Strýc, aby polekané děvče utěšil, vydal se do města. Lenorka nedočkavě ho vyhlížela, až pak i ven kus naproti jemu vyběhla. Sama se však navrátila. Začal poletovati sníh. Už se trávník před chalupou i temné haluze stromů sněhem proběhaly, když strýc konečně se navrátil. Jindy hovořil, nežli práh překročil dnes nějak dlouho sníh s pláště a beranice setrásal a je pak zvolna věšel, nežli se dal do řeči. Patrně nepřišel s takovou, jako jindy. Na zasmušilé tváři spočíval mu stín, a úsměv, ježž na rty teď vyloudil, nezdál se Lenorce dost upřímným.

„Nelekej se, děvče, Jiříkovi není nic, a také se nic nestalo ani u vás, ani u Březinů. Všichni tě od nich pozdravují. Ale město, holečku, zakouší; město, vesnice a všecka země. Teď to hospodářství začalo Prusák teprve teď svlékl ovčí kožich a drápy ukazuje. Milá brachu, je zle, a bude ještě hůř. Kmotr Březina mně to příkladně vyložil, a má pravdu. Pruský král stavěl se pořád přítelem a že jde královně na pomoc — ale to tak dlouho mluvil, dokud nevěděl, jak to na jiných stranách dopadne. Teď že Francouzi a Bavoři vtrhli z Rakous do Čech a ještě také Sasové vyrojili se od půlnoci — teď přestal býti Prusák přítelem, a chvátá, aby z té loupeže také něco měl. Kdyby královna vyhrávala, byl by přítelem a jakým!“

„A co se děje u nás?“

„Rejthari, co dosud v městě leželi. včera odtáhli, ale nežli se dále do kraje vydali, musilo jim město kolik set zlatých pěkně na dřevo vysázet, pro nic za nic. Sotva že se vyklidili, přihrnuli se pěší, a zle je.

V každém domě jich jako čechetek, všechno na rub obra-
ceji, poroučeji, berou, kradou, dávají si sloužit a strojit,
a při tom ještě láteři a týraji. Z vesnic fůra za fůrou,
obilí, seno, slámu, všechno odvážeji, i dobytek odhá-
něji. A jak s ohněm zacházeji. Jdou s louči všude,
do chléva, na půdu; co jim na stavení záleží! Však
beztoho jen vypálením a mordováním hrozí, nedosta-
nou-li hned, co si zamanou a usmyslí.“

„A jak maminka?“

„Má také dost vojska, jako všude, a potíž.“

„A já tu jsem tak na nic, zahálím a —“

„Dost už, Lenorko,“ přerušil ji strýc rozhodně.

„Vim, že i máma tvá teď je ráda, žes tady. Nemluvil
jsem s ní, ale myslím si, že má o tebe přece trochu
starosti. Březinovi ti vzkazují, ať tu zůstaneš, a Jiřík,
ten mne zařikal, abych tě nepouštěl.“

„A proč?“

„Jen to ti povím: V Ledhuji zabili ti Burkušové
mladou, hezkou děvečku, protože se jim bránila.“

Lenorka pobledla.

* * *

Stmívalo se a sníh poletoval. Rudá zář planula
ve všech oknech tiché Police. Právě dohlaholila pol-
nice břeský signál, ohlašujíc vojákům pruské posádky,
aby z domu nevycházeli. Na náměstí u jednoho z domů,
kde přebýval vyšší důstojník, přecházela stráž, halic
se ve tmavý plášť. U vrat stál soused jakýsi, drže
v levici lucernu, v pravici za uzdu jízdného koně
s přiseknutým, krátkým ocasem. Ze spoceného hně-
dáka se kouřilo, a bylo patrné, že asi jen teď tu sta-
nul, vykonav prudkou jízdu. Stráž nyní se zastavivší
zpozorovala jakéhosi člověka selského v beranici, jenž
jda náměstím, zrovna k lucerně zamířil a promluviv

se sousedem několik slov, dal se opět do kroku, až zanikl v ulici ku klášteru vedoucí. Za chvilku otevřela se vrata domovní a hrubý hlas z nitra poroučel sousedu, aby koně zavedl do dvorku. Vrata pak zaskřípěla, kolem zavládlo ticho. Snih padal hustěji.

Tou dobou P. Bonaventura zasedl ku svým zabitým knihám historickým, jež bývaly mu nyní vzácnou a řídkou pochoutkou. Nebyloť zvláště za tohoto bouřlivého času; chvilky k tomu potěšení musil svědomitý kněz ubírat sobě na spaní a pohově. Na svém útěku, když před Prusy pokladnici bratrstva v bezpečnost zavázel, dlouho se neobmeškal. Vykonav dobře svou úlohu, hned do kláštera se navrátil. První, nač se ptal, bylo, jak je pateru Aemilianu.

„Hůř,“ odvětili. „Bylo třeba ho spoutati.“

Mladý mnich od oné chvíle, kdy ho násilím odtrhli od bývalé jeho milé, počal zuřiti; nic zpěněnou jeho krev neutišilo, nic divoký roj představ neumirnilo, aniž poněkud jen urovnalo. Milé své Charlotty více neuviděl. Odjela všecka zdrcena, na mysli sklíčena. Jen jednou od té doby, co se svým manželem odtud odcestovala, poslala do kláštera zvláštního posla přeptat se, jak je ubohému pateru Aemilianu. Více však se neptala. Nebyloť ji asi za toho válečného času možná.

Ze všech mnichů pater Bonaventura nejvíce o něj pečoval, zvláště teď, kdy bylo hůře, vlastně lépe. Přestál už mladý kněz zuřiti a choval se za poslední čas klidně; čím dále tím klidněji. Strašlivé napjetí sil duševních i tělesných mělo v zápětí ochablost. Té mladý, silný muž, jindy pln jarosti a ohně, zcela podlehl.

Bylo hůře, neboť nikdo nepochyboval, že nadchází osudný konec, a proto bylo lépe.

Pater Bonaventura zabral se do čtení. Na výrazné tváři jeho uložil se klid minulého zapomenutí všeho, co mimo knihu, do níž se zahloubal. Neslyšel, že venku kolem kláštera prohání se tmou studený vítr; že do oken sníh šlehá a na táhlých, temných chodbách klášterských pokviluje.

Přeslechl také, že někdo na jeho dveře zaklepal. I druhé klepání neslyšáno vyznělo v hluchém tichu. Tu se pootevřely dveře a z chodby ozval se mírný hlas, jenž patrně nechtěl čtoucího polekati:

„Bonaventuro!“

Pater Pitř rychle se ohlédnuv, vstal a kráčel ku dveřím. Zahlédl tam patera Řehoře s fraterem, jenž v ruce držel svítilnu.

„Co je?“

„Aemilian skonává.“

Pater Bonaventura to skoro každé hodiny očekával, a přece, když ta dvě slova zaslechl, zachvěl se. Nepromluviv vyšel ven a bral se vedle svého přítele táhlou, temnou chodbou, kterouž před nimi frater kráčel, nesa svítilnu. Zář její žlutavá mihala se po dlaždicích a stěnách, na kterých visely zčernalé obrazy některých svatých a opatů. Se světlem, jež nebylo s to, aby šero a tmu zcela zaplašilo, mihali se stínové těch tří mužů, kteří v klerikách chvatně, mlčky kráčeli, hledíce před se nebo do země. Ohlas kroků jejich zněl dunivě.

V nevelké klenuté jizbě s oknem zamřížovaným ležel pater Aemilian na smrtelné posteli. Stranou na stolku hořely dvě voskovice. Dva mniši stáli opodál lože a modlili se tiše z knížek modlitbu umírajících. Pater Bonaventura vešel se svými společníky a přistoupil ihned k loži. Již nebylo více třeba pout a násilných prostředků. Ten vyschlý muž žlutavé, voskové kůže ležel tu bez vlády, jako podřatý. Utrpení

změnilo krásný obličej jeho k nepoznání. Vyhaslé oko hledělo ztrnule před se a nebylo v něm ani světélka vědomí. Na první pohled zdálo se, že pater Aemilian už zemřel. Však zvedající se dosud prsa svědčila, že duše dosud se neodloučila. A teď! Všichni sebou hnuli a přistoupili k loži. Smutným tichem ozval se smrtelný chrapot. Starý mnich jeden odložil knížky a rozsvítiv na stole ležící svícenou voskovici, dal ji pateru Aemilianu do ruky, ale sám musil svíci držeti. Umírající nevěděl o ničem.

Po chvíli převor vstoupil a shledal mnichy u postele. Pater Bonaventura se modlil nahlas za zemřelého bratra. Když modlitba skončena, povstal převor, jenž byl také poklekl, a pohlédnuv plaše na umrlého, pravil hlubokým svým hlasem: „Requiescat in pace! Je mu lépe! Ale teď pojďte, bratři, mám pro vás noviny.“

Mniši, postavivše u hlav zemřelého hořící svíci, zavřeli cellu a šli za převorem.

V refektáři zatím ostatní kněží se shromáždili, a když převor se svými průvodčími vstoupil, byl všecek konvent kláštera polického pohromadě.

Převor postaviv se na konec tabule, vyňal z pod kleriky list a oznamoval, že před chvílí přišel z Břevnova sedlák s psaním od opata, jenž tou dobou mešká v mateřském klášteře. Podav je mnichovi vedle stojícímu kázal mu, aby je přečetl.

Bylo smutného obsahu. ohlašující, že Francouzové zaplavivše s Bavory jižní Čechy, přitrhli ku Praze, kdež se s nimi spojili Sasové, kteří severní končiny Českého království mají ve své moci, a že všichni společně Prahu tak sklíčili, že malá posádka její sotva se ubrání. Při tom že nepřátelé daleko v okolí hrozná škoda působí. Tu opat vypočítával, jak břevnovský klášter už trpěl a trpí, vyslovuje naději, že ona

v Polici snad spíše jsou ušetřeni. Nejednen z kněží se trpce usmál a hlavou pokýval. Pater Bonaventura zasmušile mlčel.

„To však není vše,“ převor se ozval. „Posel ten přinesl ještě jinou novinu. Vypravovali, co měl, nežli se nepřátelským vojskem bez ourazu ven dostal, a že musil večer cestu nastoupiti. Nepřitelem se všecko jen hemží, a po celý den stříleli do Prahy, až se půda pod nohama trásla. Ani v noci neustali. Posel viděl ohnivé koule, které na město házeli. Padaly prý jako ohnivý déšť; také velikou záplavu na nebi viděl.“

„Vae! Caput regni!“ zavzdychal pater Řehoř.

„Barbaři!“ zvolal Bonaventura; oči mu zahořely a pevněji sevřel do svých prstů lenoch židle, za kterou stál.

Posel také vypravoval, že ho tu u města předjel nějaký vojenský kurýr. Zůstal tu, nebo posel —“

V tom otevřely se vysoké dubové dvěře a do refektáře hlučně vstoupil na nemalé překvapení všeho konventu pruský důstojník. Pokročiv ode dveří, na okamžik se směle rozhlížel. Jak ruku v bílé rukavici o bok opřel, odhrnul se jeho plášť, z pod něhož prosvitly lesklé knoflíky tmavomodrého kabátu se zahnutými šůsky, objevily se bílé jelenice a vysoké jízdecké boty. Byl to setník, jenž ještě s několika jinými důstojníky v klášteře bytoval. Od bílé vlásenky jeho silně se odrážela do temna zardělá tvář, všecka hladce oholená. Rty jeho se zlomyslně usmívaly, oči po všech mžouravě tékaly.

Ruším snad, milí patres,“ začal, usmívati se nepřestávaje. „Ale to mne omluví, že nesu vám novinu, hm, novinu. Právě přibyl rychlý posel.“

„Račte prominouti, pane setníku, že vytrhuji,“ ozval se pater Bonaventura. Všichni udiveně ohlédli

se po statném knězi, jenž byl v před postoupil.
„Týká se, prosím, vaše novina Prahy?“

„Ano, ano,“ odvětil důstojník patrně překvapen.
„Vaší krásné Prahy.“

„To děkujeme za vzácnou laskavost, pane setniku,“ Bonaventura ironicky děkoval. „Snad chcete nám oznámiti, že je dobytá?“

Setník sebou trhl a zlomyslný úsměv zmizel se rtů.

„Jak, vy již víte?!“ zvolal, a rudá tvář udivením a zklamáním se zdloužila.

„Ano, my již víme.“

Klásterští bratři hleděli neméně překvapeně na sebe, na Bonaventuru, jenž tu s tváří zasmušilou, ale klidně stál, pak na důstojníka, jenž se pomalu sbíral.

„Vy již tedy víte. hm, a odkud?“

„Zvláštní posel nám přišel.“

„Přišel?! Aj! Nu, a co tomu říkáte? Ah, proto se páni patres shromáždili. Oh, nic se nemusíte modlit, nebojte se. Praha ani Bavorům ani Sasům nezůstane. Ta bude naše!“ a vypjal sebevědomě hlavu. „Lituji jenom, že mne s tou novinou jiný předešel. Byl bych pánům tuze rád posloužil.“ Ukloniv se ironicky odešel.

Ještě byl u prahu, když pater Bonaventura, nemoha se již opanovati, rukou prudce zahrozil a zvolal:

„Ještě ji nemáte!“

V tom hrnuli se k němu všichni bratři a jeden přes druhého se dotazoval, jak že tak odpovídal.

„Myslíte, že mně to bylo snadno a volno? Otrásl jsem se jen pomyšlením — ale měl jsem toho nafouklého mécha nechat, aby dopověděl, aby se pásl na našem ustrnutí a zármutku? Z toho, co posel přinesl a jak hejtman začal, domyslí se nejhoršího.“

Ano, je tuze zle — Praha je pryč — čtvrtý nepřítel v zemi. O naše království budou metati los.“

Tak smutně se konvent polický již dávno, dávno nerozcházel.

Pater Řehoř, doprovázejе přítele Bonaventuru, přerušil po chvíli smutné mlčení:

„Ba podobá se, že se vyplní proroctví slepého mládence, že nepřátelé naše království na podkovách svých koni roznesou. Věru, že by bylo na čase, aby se Blaník otevřel.“

Na ta slova pater Bonaventura se zastavil.

„Ba neotevře, příteli, zůstanou-li naše srdce zavřena. Náš Blaník je tu!“ a položil ruku na srdce. „Náš Blaník je nadšená, obětivá láska k vlasti!“

XX.

Žádný teď v Čechách nevěděl, kdo jeho pán, či je. Na jihu království stála nevelká armáda královny Marie Terezie, v matičce Praze a ve středu země poroučel troj nepřítel; již roznášelo se, že bude Bavor českým králem, a v těch krásných krajích chrudimském a hradeckém ty nejhorší kobyly, ta metla boží — Prusáci!

Ba, každý dobře měl kdo přestal „slepému mládenci“ věriti. To, co prorokoval o neštěstí celého českého království, to se sice vyplňovalo, ale to neshodovalo se, že „mezi Oupou a Orlicí neublíží se ani slepici“, neboť zrovna při Oupě, Medhují a Orlici bylo nejhůře. Běda tomu, kdo měl, i tomu, kdo neměl. Onomu Burkuši všecko pobrali, na tom vymáhali a soužili jej. Ah, už si každý myslil, teď že hůře býti nemůže, a hle, den ode dne přituhovalo. Starý Kuchař jednoruký sotva ven na lidi vyšel, jako by Bůh v co brozného spáchal. Jemu zvláště žluč kypěla, když ty

modré kabáty pruské jen zahlédl. A také měl se co pamatovati, nebo bál se, aby se nezapomněl. Smálit se mu onehdy ti Braniboráci, když ho zahlédli v jeho vetším, starém plášti vojenském.

Martin Jelipivův byl nyní pořád jako na skoku. Dole ve světnici, kde měli na bytu asi dvacet Prusáků, se ani neukázal, a to od té doby, kdy do domu vkročili a jeden z nich Martina zahlédnuv, na rameno mu potleskal a zubě se, za chechtotu všech zvolal: „To by byl tuhý granatýr!“

To granatýrství, v něž upřímně věřil, Martinovi tak dodalo, že přestal denně k Peškové přebíhat a se ptáti, je-li Lenorka již doma, že bytoval teď více na komoře, odkud nebylo tak daleko do sena nebo do dvířek v zadní lomenici, vedoucích na dvorek a ven na svobodu.

Peškové pak tuze nastávající zeť nescházel. Byloť jiné teď starosti. Zase se trávila a stýskala, co zakusí: ale když té neb oné sousedce nebo známé si také požalovala, jakou má ke všemu dceru, odbývali ji, aby byla ráda, že to je tak zrovna dobře, že má děvče v úkrytu a bezpečnosti. S Březinovou dosud ani slova nepromluvila, ač za té doby společné tísně často nastala k tomu vhodná chvíle. Ale ne, Peškové byl Březinův dům pořád domem nepřátelským. Ovšem Jiříkova matka také vstříc sousedce nepřišla; za to Březina dal na jevo, že s tím hněvem nemyslí na do smrti a nejednou mocí svého úřadu konšelského Peškové přispěl a ulehčil. Sousedka však byla jako z kamene.

Kmotra Březinová teď časlo vzpomněla, jak by jí nyní bylo, kdyby Jiřík byl odešel do semináře. Až se divila, kde se v něm vzalo tolik hospodářské rozšafnosti, jak se do všeho vpravil a jak se vším sobě rady věděl. Pantáta byl skoro pořád v radnici, nebo

jak teď Prušáci „forte“ spustili, upadali zase konšelé v divné nemoci, „strašlivé“, jak Jiřík říkal, a tak, když Březina je zastával, všechno v domácnosti na syna se svezlo. S Prušáky dobře uměl, a matka někdy až o něj trnula, jak odvážlivě a směle s nimi jednal.

Loni byly smutné vánoce — ale jaké letos nastávají?

„Půjde-li to tak dále, ožebrači nás do jednoho, a bude to zase jako za starodávna, kdy lidé ze svých stavení a statků utíkali!“

Trpce zvolal konšel Březina, když s primátorem odpoledne z radnice odcházel.

„Dvacet zlatých z usedlosti měsíčně. To je daň! Dvacet zlatých měsíčně! Kdo to vytkne, kdo to vydrží!“ primas zabědoval.

„A my to máme ještě vymáhati, my máme své krajany nutit a dohánět!“ povzdechl Březina. „To je vláda! Nežli takovou, to věřte mně, že raději bych, jak jsem starý, pušky se chopil!“ V tom umkl, jak svého domu došed zpozoroval, že manželka jeho, stojíc u okna, prudce na něj zakývala. Rozloučiv se s primátorem vešel kvapně do stavení.

Panimáma stála u stolu, na němž ležel uchystaný uzel.

„Pojďte, pantáto, pojdte a domluvte Jiříkovi.“ volala konšelka z daleka. „Neslyšel jste? Právě teď tu byl starý Hladina Radešovský. Po vsích je boží dopuštění. Prušáci tam berou na vojnu. Hladina se dušoval a — Jiřík nechce uvěřit. Ženu ho pryč, aby utekl.“

V tom se náhle ve světnici setmělo. Spustila se prudká chumelice. U Březinů si toho nikdo nepovšiml. Když konšel vyslechnuv ženinu zprávu, na všechno se vyptal, zamyslel se na okamžik a pak, pohlédnuv vážně na statného, vzrostlého syna, pravil:

„Bude líp, půjdeš-li. — Co naplat. — Jistota —“

„Ale co vy?“ zvolal Jiřík. „Jak vás tu mám nechat? Ještě není tak zle! Co si —“ v tom umkl, jako by uťal, a zrak jeho upřel se oknem ven do chumelice, odkudž zavznělo pronikavé vykřiknutí ženského hlasu:

„Ježíš, Maria, Josef! Už je ženou! Mužští, kde jste kdo, utíkejte!“

Březinová zůstala v ten okamžik jako omráčená. Nemohla promluvit a třesouc se na celém těle, pohlédla s muže na syna, pak chytla ho prudce, křečovitě za ruku. „Zůstaň, schovej se.“

Zatím už Březina vyběhl před dům, tam kde metelící zmateně pobíhaly postavy mužské a ženské. Když se za chvíli vrátil, pravil:

„Nelekej se, ale je pravda, cos prve povídala. Na vsích Prušáci sbírali násilím k vojsku a teď je ženou sem, přes Polici do Broumova.“

Panímáma v ouzkosti své chopila se připraveného uzlu a všecka vyděšena, ptala se:

„Ale kam s hochem?“

„Chasnici už utíkají i mladí mužové.“

„Pro Boha věčného, v tomhle počasí!“

Hluku venku přibývalo, zmatek a strach rozšířily se po všem městě, zvláště když v ulici od Bezděkova zahlaholila polnice a hned na to vjelo několik jezdcův na náměstí. Byli to pruští husaři v pláštích až po nos zahalení. Vrstva sněhu ležela na nich, na kalpacích i na hřívě unavených koní. Jeli v čele divného, smutného zástupu. Asi šedesát mladých mužů kráčelo v neurovnaném houfu, střežení jsouce i v boku i v zadu pruskými husary. Kdyby měli na sobě stejnokroj vojanský, jako zajatci by vypadali. Takto se zločincům podobali, nebo každý z nich byl na ruku spoután a vždy pak několik jich tuhý provaz v jeden tlum spo-

joval. A nebyli to zločinci, ale nešťastníci, jež pruští žoldnéři po klidných vseh schytali, od práce, od teplého krbu odtrhli, a je tak, jak byli, ven tou chumelící a psotou pryč hnali. Nejednen z těch ubožáků byl bez čepice a vítr směle sháněl mu mokré, zasněžené vlasy do rudého čela, do zamodralé zimou tváře; nejednen byl bez kabátu nebo v lehké kazajce. Každý pak měl ruce brunátně zcervenalé, naběhlé, oznobené, každý chvěl se a třásl zimou a rozčilením. Byli to synkové a čeledínové z okolních vesnic; nejednomu však už léta jonácká minula. —

Nad hlavami jejich přes tu chvíli zavznělo surové zaklení a zahromování hlídajících je husarů, zvláště když ze zadu ozvalo se bolestné hořekování a zoufalý pláč několika žen, které za smutným průvodem tím klusaly. Začaly s pláčem a hořekováním ve vsi, když vyrvali moci jim muže a dětem živitele, hořekovaly a plakaly, prosily a žaronily celou cestu mrazem a sněhem. Ale srdce žoldnéřův pruských bylo jako ten led a sněh.

Když pláč a nářek uší jejich příliš bodal, když zoufalé ženy k mužům svým se prodíraly, když husary za třmeny chytaly pro Boha prosíce, aby zastavili a muže pustili, tu blýskla se nejedna šavle a plochou dopadla na nešťastné prosebnice.

Odehnala, však nezahnala. Zůstaly vzadu, ale kráčely v před. Ten temný houf, dusot a hluk před nimi byl jim vůdcem. Mnohé přestaly již plakat a hořekovat. Už nemohly. Srdce usedalo, prsa křečovitě se zvedala a z hrdla vyrážel chvilkami bolestný vzlyk, smutnější a hroznější než pláč a nářek.

Teď, když verbíři se svými zajatci do města vjížděli, jaly se ženy novou silou hořekovati a prosily pro Bůh všechny, kdo jsou dobří, aby jejich mužům pomohli. Na náměstí se průvod zastavil. Důstojník, jenž

velel, zajel přímo k domu, kde stráž přecházela, aby zprávu podal. Již chtěl s koně seskočiti, v tom plukovník sám vyšel ven, vyslechl zprávu. Již chtěl dáti rozkaz, aby zajaté vedli dále k Broumovu; v tom jeho pozornost upoutal kněz beze svrchního roucha, jen tak v klerice, jenž do té chumelice patrně na kvap vyběhl, a teď k němu mířil. Byl to pater Bonaventura Pitr.

Lid, většinou ženské a staří mužové, kteří se kolem nebohých odvedenců sběhli, obrátili zraky své tam, kde stál vysoký plukovník v řasnatém plášti a před ním kněz v klerice, kterouž fučící vítr zdouval.

„On se přimlouvá! Prosí“ ozvaly se hlasy, a všichni, sousedé a sousedky, zvláště pak nešťastníci a jejich ženy, jimž z nenadání svit naděje v černé zoufalosti se zakmitl, upíraly dychtivě zraky své tam, odkud jim kynula spása. Nejedno srdce hlasitěji zabušilo, nejedno na okamžik jako by sticblo. Chumelilo se, vítr hnal hustě padající sníh přes ten zástup. — Ale všichni stáli tu jako z kamene vytesané skupení. — Jen plukovník rukama záporně pohnul, pak zase jako by se utišil, a donilouvajícimu, prosícímu knězi naslouchal. — O znali ve městě ta výmluvná ústa. — Jestliže P. Bonaventura nic nezmůže, tak je po všem veta. — Hle — ještě prosí — ach, teď sepjav ruce, pozvedl je k plukovníkovi. — Ten však hlavou zakroutiv, mávnul rukou; pak rozkázav něco důstojníkovi, vedle na koni čekajícímu, odešel do domu. Důstojník i pater Bonaventura zamířili k nešťastníkům.

„Marně jsem za vás prosil,“ — promluvil k nebohým pohnut. „Jen tolik povolil, aby vám pouta uvolnili a abyste tu chvíli sobě odpočali.“ Teď nastala knězi krušná chvílka. — Viděl, jak zpráva jeho na všechny účinkovala. Plačící ženy jej obklopily, i e-

kteřé prodraly se ku svým mužům, objaly je volajice, že se nedají odtrhnouti.

Sousedé i ženské, kteří se tu shromáždili, rozprchli se na slovo P. Bonaventury, aby hned opět se vrátili, ne však s prázdnou. Zatím, co byl lítostný kněz všecky peníze, jež u sebe měl, mezi spoutané venkovany rozdal a na svůj rád chléb a nápoj přinésti poručil, snesl každý co mohl — ten čapku, ten kazajku, šátek, nebo jiný kus oděvu, onen jídla, aby měli ubožáci na cestu. Když pak pruský důstojník rozkázal, aby se dále šlo, odvrátil pater Bonaventura svou tvář. Zde již nic nepomohlo. Suroví vojáci násilím odtrhli od mužů zoufalé manželky.

Ó jak se zajatci ohlíželi, jak volali a křičeli! Z domova je ženou do ciziny, tam do nenáviděného kabátu je obléknou, zbraň do ruky jim vtisknou, mezi surové vojáky cizího jazyka je rozestrkají a donutí, aby pak bojovali proti své vlasti, aby stříleli na své krajany, aby sloužili cizímu králi! A z toho otroctví nebude do smrti vyvážnutí.

Náměstí tichlo; smutně se domácí rozcházeli a zpět brały se nešťastné vesničanky jako od hrobů svých mužů. Ó jaká to cesta tím smutným, zimním podvečerem, jaký to návrat do rodných vsí, do chudých chatrčí k osiřelým, hořekujícím dětem!

Pusto bylo v polích a jen vítr divoký vzdouval bílé kotouče sněhu. Ale tam za městem k severozápadu, kde vypínal se do šera táhlý, kamenitý Ostaš — co tam se děje? Stezničky nyní zavátými, a přímo přes pole, přes měkkoty a břehy ženou se lidé; každý utíká, jako by měl nepřítele v patách, a nedbá na cestu, nedbá mrazivého větru, jenž mu sníh do tváře žene. — Padne-li kdo, zaboří-li se do závějí, nikdo si ho nevšímne a darmo volá na druhu, aby mu pomohl, posečkal. Utíkáť každý před osudem, jaký stihl venko-

vany, jež před chvílí vedli městem. Nejmladší z města tu utíkají, kterým nejspíše bylo se nadíti vojanského kabátu. Prchli jednotlivě, tajně, aby nebyli pruskou posádkou zpozorováni, ale všichni měli jeden cíl, a proto se cestou setkávali. Mezi prvními byl Jelipivův Martin, jenž ač na útěk pořád byl připraven, tak se strachem popletl že prchl jak byl, v kabátě. Dobře že sníh hustě padal a závoj tmy se na krajinu skláněl. Uniknutí tak prchající i jejich stopa slidivosti nepřátelské.

A již pozvolným, ale značně stoupajícím svahem dostali se až na výši, kde počínal tmavý les až sem z boků skalné hory, jako dlouhé, vlečné roucho spuštěný.

Ó jak starým hvozdem hučelo, jak sníh lepil se na omšných kmenech, jak ukládal se na haluze a na rozmetané lesem skály! — Tím nehostným přístřeším brali se mladici výš a výše, sněhem se brodili, a do závějí zapadali, aby si na temeni mezi skalami a ve slujích vyhledali přístřešek a útolek.

Tmělo se víc a více, a strach šel černým, nehostným borem.

A přece byl každý rád, když se v té pustině ocitili, a nejeden si pomyslil:

„Raději zmrznu, než abych Prusům do smrti sloužil!“

Pak, když v závětrí mezi skalami do tmy trčícími veliký oheň sobě zatopili a kolem něho se kupili, bylo jim lépe, ač kolem pustou tmavou vitr hučet a naříkati neustal, než tam dole ve městě. Tam ne teď jeden jonák a mladý muž, jenž se domníval, že ve městě tak zle nebude, srdečně toho litoval, že již odpoledne nedal se na útěk. Ve městě bylo boží dopuštění. — Z domu vybíhali lidé; vojáci, pěši i husari hnali se

buď za nimi ulici jako za štvanou zvěří, nebo vráželi s křikem a klením do domů sousedních.

Sotva že se město prve poněkud utišilo, když husaři se zajatými jonáky odtáhli, a již nová hrůza přihnala se z nenadání. Přiharcovalať od Broumova s večerem četa husarů, a ti za pomoci pěchoty ve městě ležící počali konati svou bírickou práci, jakou dnes kamarádi jejich po vsích vykonali. Byl to hrozný večer, plný zmatku, křiku a hrůzy. — Konšel Březina div že se za hlavu nechytil, že prve synu svému povolil. Ten nyní, když všecko v městě bylo vzhůru, vylezl ze svého úkrytu ve sklepě, odkudž jej otec zavolal. Nebyloť už tu bezpečno. Březinová všecka trnouc, ve straších se ohlížela, nejdou-li již ti katanové odvést ji jediného syna, jediné dítě.

„Pospěš zadem, je tma, snad se ti podaří“ — pobízel konšel. „Nezdržuj ho, matko!“ napomínal netrpělivě manželku svou, když chtěla syna křížem požehnati. V tom sebou všichni trhli. Tlupa vojáků hrnula se siní a konšel zaslechl hrubý hlas:

„Tady mají také hezkého kloučka — vím to.“

„Prehni, pro Boha!“ — vzkřikl konšel, pozbyv své rozvahy. — Když viděl, že se Jitík tence chodbou na dvorek, do zahrady, rychle se obrátil, šel vojákům vstříc, aby je zadržel. Panimáma stála na chvílku jako bez hnutí, pak dala se za synem. Všude v sousedství bylo hlučno; na dvorku Peškové ozývaly se dva hrubé, mužské hlasy. Březinová hleděla za synem kvapícím zahradou. A v tom už u Peškové na dvorku strhl se pekelný křik.

„Tam někdo utíká! Za nim! Za ním!“

Viděla muže podél plotu se ženoucího a teď — ó hrůzo — zablesklo se tinou, rána zahiměla a Březinová vykřikla pronikavě. V rudém zásvitu výstřelu

zakmitla se ji Jiříkova postava na plotě, s něhož, jak dobře viděla, ihned sletěl. Byl střelen či živ?

Březinová na nic nedbajíc, běžela, co jen staré nohy ji sloužily, dvorkem a zahradou. až stanula u plotu. Kolem se opět tma uložila. Ubohá matka sehnula se a tápajíc ve studeném sněhu, volala pronikavě:

„Jiříčku, jsi-li živ? Můj drahý Jiříčku, ozvi se, ozvi se!“ Ustala. naslouchala hledíc do tmy; ale syn se ji neozval, jen vedle zavzněly hrubé, hněvivé hlasy. Konšelová německy neuměla, ale tolik vyrozuměla, že vojáci strašlivě klnou a jí hrozí. Uvolnilo se jí. Ať si dělají co chtějí, jen když Jiřík unikl. Vracela se do stavení; ale na půl cestě rázem stanula, jak ji u srdce pichlo. Což kdyby, napadlo jí, byl Jiřík raněn a se svou ranou kdyby utíkal? Což kdyby ho někde v polích síla opustila, a on sklesl a zůstal ležeti v širém poli, ve mrazu a tmě a tam bídně zahynul! Všecka skličena vstoupila do stavení. A tam! Vojáci mstili se na prázdném hnízdě. Vybíjeli světnici, tloukli náradí, a nejedna rána svezla se na ctihodnou hlavu konšelovu, na němž vynucovali vyznání, kam že uprchl jeho syn. Ale kdyby mu ji usekli, kdyby ho na skřípec natahli, nepověděl by.

I zuřivé vojsko konečně se unavilo. S lovem však nebyli spokojeni. Klna, počítal rytmistr těch několik lapených tovaryšů a svnků a zle kázal husarům, že jich více nepřivedli. Bylo již dlouho po půl noci, a město utichlo. Tma zavládla. Jen u Březinů lampička ještě mrkala.

Ztrápená konšelka seděla u lože, na němž odpočíval její muž. Každé chvíly sňala mu obkladek s hlavy a obložila ji čerstvým. Byla to hrozná noc. Kolem ve světnici všecko rozmetáno, nábytek roztrískán, nádobí potlučeno. — Ale toho všeho, co by

jindy pořádku milovnou hospodyni poděsilo, si Březinka ani nepovšimla. Péče její byla u milé, raněné hlavy a mysl jí bloudila pustou nocí, ve které zanikl její Jiřík. — —

XXI.

Tomu bylo dobře. Spal dlouho a tvrdě, unaven jsa nočním útekem, unaven namáhavou, kluzkou cestou a zápasem se závějemi a zachumelenými stržemi. Slunce již dávno svítilo, když se konečně probral ze spaní. Zlaté světlo proudilo vytopenou světničkou. Jejíž stěnu zdobil ne jeden vycpaný pták. A jak, na loži se vztyčiv, ven vyhlédl, spatřil jiskřící se sníh a zachumelený, mlčící les, nad nímž klenulo se modrojasné, ozářené nebe. Byl překrásný, zimní den. Jen vysoké závěje všude, nyní nehybné a ztuhlé, svědčily o včerejší metelici a bouři. Mladý Březina se však dlouho nerozhlížel. Nakloniv hlavu, naslouchal a hleděl ku dveřím, jež vedly do vedlejší světnice. Tam bylo ticho, jen praskot ohně v kamnech plápolajícího se ozýval; ale slyš, dveře vrzly, teď někdo krok duse vešel a stlumené hlasy zavzněly. Jiřík se usmál. Nechtěl ho vzbuditi! Rychle vyskočiv, tiše se oblékl, a v tom už pohnuly se dveře, do jeho přístěnku vedoucí, již zvolna se otáčely a průlinou ukázala se zardělá od ranního vzduchu tvář „skalského“ strýce, jehož oči teď zasvitly a se rtů vesele zavznělo:

„Ah, hnízdečko je prázdné. — Ah, dobré jitro, pruský granatýr!“

A „pater vyklouz“, „uprchlý granatýr“ vešel do velké světnice s myšlénkou na Lenorku. Tu stála před ním zardělá, svěží jako z růže květ, hledíc naň svýma laskavýma, zářícíma očima. Byloť jí, jako by

Jiřka poznovu našla. Teď teprve, když povážila, jakému neštěstí unikl, kde dnes už mohl být, poznala, jak ho má ráda, a v ten okamžik jí bylo, jako by měla k němu přiskočiti, prudce ho objet a zvolati: „Ne, ne, já tě nikomu nedám!“ Teď byla by ho radosti a láskou zlobala.

V té osamělé, do sněhu zapadlé chaloupce bylo krásně. Jiřikovi tu připadalo jako na novém světě. Poslední dobu neužil žádného klidu, den co den přinášel nové lopoty, starosti a hlomozy nepřátelského vojska. Nad to mu mysl z města sem do lesů utíkala. Teď tu byl sám. Ó jak tu ticho, jak je milý ten klid zvláště po včerejší noci! Již mu to připadalo jako zlý sen. Co zkusil, nežli se sem dostal, a jak Kořínka i Lenorku polekal, když pozdě v tmavé noci psi zuřivě se rozštěkali a on ná okno zabušil!

Při snidani, kterou Lenorka uvařila, vypravoval obšírně to, co byl o včerejšku v noci jen naznačil. Sedeli všichni u stolu, a strýc pokuřoval ze své dřevěnky. Venku chvillemi vitr zadul, stromy zašuměly.

„Chvála Pánu Bohu, že to tak skončilo,“ pravil „skalský“ strýc, když Jiřík domluvil. „Tady je jisto.“

„A kdyby přišli, odtud by mne nedostali!“ zvolal Jiřík a pohlédl na dvě pusky, na stěně visící. Pak dodal: „Jen o to se starám, jak je doma. Obávám se, že ta rota vojanská, co se k nám hnala, pantátu trápila a soužila. A pak —“

„— by rádi věděli, jak je se synem,“ — vpadl Kořinek do řeči. „O všecko se postarám.“

„Skalský“ strýc chtěl odpoledne do města; v poledne však strhl se takový víchř a taková metelice, že nebylo možná ani přes práh vykročiti. Slunce nezaniklo sice za šedými mraky, ale pro víry a sloupy sněhové málo je bylo viděti.

Z lesa kolem zazníval bouřlivý hukot a větru sten, vrcholy stromů se klátily a sem až zaléhalo vrzání prašticích a troucích se o sebe kmenů. Vichr vzdouval sypký, drobounký sníh, jenž hustě a prudce jako zpěněný přiboj vod hnal se ku chaloupce, až k samému prahu, a vysoké závěje tam ukládal.

V teplé jizbě, v níž od bouře přitmí se uložilo, seděl Jitík s Lenorkou. Dokončoval ji své vypravování od rána. Vlastně doplňoval, vypravuje to, co pro ni byl zamlčel, a čemu jen ona rozuměla, jak po ní toužil, jak na ni vzpomínal. Pak se vypytał — a Lenorka, ač žila o samotě a jednotvárně, dost toho věděla. A ještě všechno neřekla. Leccos jen napověděla, často oči klopíc se zamlkala, a někdy jen úsměvem, jen milým kývnutím hlavy odpovídala.

Byli v utěšené pohádce; jež všude stejně je krásná: i za letní noci pod ševelicími stromy i za zimního podvečera, jako tu, v prosté chaloupce za bouře a metelice.

Umlkali na okamžik a ruku v ruce hleděli ven v blahém zamyšlení — pak zase s úsměvem k sobě vzhledli, milé slovo promluvili, až pak silhouetty mladých lidí naproti sobě u okna sedících víc a více k sobě se klonily, až pak ta jemnější sklonila se jsouc přivinuta k té druhé, a ta líbala čelo, oči, ústa.

A dále pak ještě zrovna jako v pohádce. Přijde zlý člověk, černokněžník. Venku na siní oklepával sobě boty, a hluk ten rozdělil oba stíny u okna sedící. A čaroděj ten, „skalský“ strýc, vešel. Tentokráte se na něj mladý Březina v duchu mrzel, že tak brzo se vrátil, a chudák strýc byl všecek zkrhlý, nařikaje, co mu to dalo, než dvéře a okénko u chlěva důkladně ucpal a přistřešek z roští na záspi, na nějž vichr zle dorážel, jak náleži upevnil. A pak ještě se otázal, proč že tak potmě sedí!

Rozsvítili. Planoucí louč trčela v černém, vysokém svícnu. Strýc pilně přikládal. Když byli po večeři, přinesl láhev červeného vína.

„To je jedna z těch, cos mně, Lenorko, tenkrát přinesla.“

„A vy ji ještě máte?“

„To je, holečku, u mne medicina. Nechával jsem ji pro případ nemoci; ale zítra je štědrý den, a dnes je „dlouhá noc“. Vy ji u mne slavíte, vy jste moji přástevníci a proto vás musím uctít.“ — A naliv do sklenice, ozdobené obrázkem jelena do skla broušeným, zvolal:

„Na vaše zdraví, aby dal Pán Bůh příkladně všude, vite, všude svatý pokoj!“

* * *

Když Jiřík druhého dne ráno vstoupil ze přístěnku, kdež opět spal, do větší světnice, zastal Lenorku již u ohniště. Strýc, jak pověděla, odešel časně do města, aby přinesl noviny. Bouře se v noci utišila a nastal klidný, jasný den.

„Budeme tedy sami hospodařit,“ pravil vesele Jiřík, oči svých s Lenorky nespouštěje, jak to té mladické, čilé hospodyňce slušelo. Tiché, srdečné veselí zářilo jí z očí a se rtů blahý úsměv jí nezmizel. — Jiřík byl velmi ochotným a často svou pomoc nabídl; ale více v práci zdržoval, nežli prospěl, neboť pokaždé se mu to tak dobře hodilo, že setkal se s Lenorčinou rukou, a pak že dívku k prsům svým přižehl a ji zulíbal. A zase musil odstoupiti, zase na židli usedl a hovor přervaný vesele zapřádal. Mladí lidé zapomněli na všechnu tíseň, i na to, nač každý z nich byl už pomyslel, ale dosud neprojevil, že škoda, přeškoda, nebude možná, aby tu pohromadě v chaloupce

zůstali. Jiřík se již rozhodl, že *on* odtud odejde a jinde útulek hledati bude, jen aby nemusila Lenorka do města, k matce.

Na to rozloučení i teď vzpomněli, ale žádný z nich nechtěl o tom začít a té zlaté chvílky smutným stínem pokaliti. Když pak okolo poledne před chaloupkou Pozorův veselý štěkot se ozval a když strýce zahlédli, nešlo jim ani na rozum, že by tu již mohl býti. Připadal jim, že před chvílkou odešel. Strýc vyňal z pod pláště notný uzel plný zásob.

„To vám panímáma posílá štědrého večera,“ pravil strýc. Dychtivé Jiříkovy otázky šťastně zodpovídal, že sice Prušáci u nich zle rádili, ale že ani pantátovi ani panímámě nic se nestalo. Této lži dopustil se na výslovnou žádost obou, poněvadž nechtěli syna polekati. Mohl tím spíše jim po vůli učiniti, poněvadž poranění statného konšela, jenž sice dosud ležel, nebyla nebezpečna. Po té usedl strýc všecek zkřehlý ke kamnům a jal se dále vypravovati. Jiřík s Lenorkou na židlich těsně vedle sebe proti němu. Bylo by se tu pěkně sedělo i pěkně poslouchalo, jen kdyby strýc mohl se s něčím veselejším vytasiti. Ale tak, toť samá smutná kronika. Povídal o tom, jak Prušáci včera řádili, jak honili jonáky a mladé muže jako plachou zvěř. —

„A dostali někoho?“ vpadl mu Jiřík do řeči.

„Ba. nepřál bych vám slyšeti, co se v Laudově domě děje! Mladého Laudu vzali s tovaryšem. Šel jsem kolem; až na ulici bylo slyšeti, jak Laudová křičela.“

„A má dvě malé děti!“ zasteskla Lenorka.

„Také Ondřeje Hubáčkova vzali, Tomše Bartáková a Havla Fučíka, toho zrovna za městem; byl by málem už uklouzl, ale tu vrazil na dva vojáky, a

juž ho měli. Jmenujou jich ještě několik, ale to ten strach a vyděšení dělá. Ti jsou jistě na Ostaši.“

„Na Ostaš utekli, do skal?“ zvolala Lenorka.

„A kam by jinam? Tam za nimi Prušáci nepůjdou. Mnoho synků také uteklo do lesa, do Zděřiny a Machovští a ze Lhoty, ti zase jsou na Boru ve skalách. Starý Lukeš povídal, že viděl v noci nahoře na Boře velikou zář. Ta byla jistě z ohně těch utečenců.“ Zamkl se, pak dodal:

„Dnes jich kolik set v lesích a ve skalách nocovalo!“

„Ti měli noc! Ubožáci!“ zvolala Lenorka. „Ó já bych sama se do těch Prušáků dala, kdyby se něco strhlo!“

Pomlčku, jež na chvíli nastala. Lenorka přerušila, darmo čekavší, že strýc o tom začne sám.

„Co maminka? Viděl jste ji, a nic jste neslyšel?“

„Viš, milé děvče, povím ti to, jak se patří. Nač to tajit. Zarmoutí tě to, ale mohlas to čekat. Mnoho srdce nemá. Řekla o tobě, že když jsi teď nepřišla, že už pak chodit nemusíš. Ať se k ní ani nehlásíš. No, no, neber si to tak. To není žádná matka. Paní-máma Březinová to také zaslechla a řekla: ‚Vyřiďte, příkladně, Lenorce, aby přišla k nám, když teď Jiřík u vás je. Ať se nebojí, vždyť už je jak naše!‘“

Jiříkovi se nad tou novinou oči zaleskly.

„Slyšelás, Lenorko? Jsi naše!“

Byla to novina sladkohořká. Necitelná slova matčina bolestně se Lenorky dotekla, ale vzkázání nastávající panímámy balsám do rány kapalo. —

To odpoledne nebylo tak veselo jako dopoledne. Zprávy z města byly jako chmury, jež mysl všech zakalily. Teprve když nastal soumrak a všichni ke stolu zasedli, štědrý večer zase hovor uvolnil. Večeře byla jednoduchá. Lenorka, pokud mohla a zásoby

strýcovy dovolovaly, připravila jídla na tu dobu starým zvykem předepsaná: jahelnou polévku, „buchty vařené“ *) s houbami. Strýc nezapomněl, když bylo po jídle, vynésti zbytky drůbeží a do chléva své „malence“. Navrátil se pravil Lenorce:

„A ty ani plotem trást ani pantoflíček vyhazovat nemusíš. Dá Bůh, že se do roka na jisto vdáš. Leda bys chtěla jít na dvůr vytahovat polena, přesvědčit se, dostaneš-li ženicha rovného nebo křivého,“ a zasmáv se, pohledl na statného Jiřika, jenž pružný jako mladý strom právě povstav se nachýlil, aby přijal od Lenorky červené jablko, které mu podávala, a které mělo svými jádry prorokovati.

Tak kouzlo štědrého večera chmury zažehnávalo a srdce otvíralo. V chudé světnici hajného jako by mnoho voskových svíci milé světlo rozlévalo. Byli tu lidé dobré vůle a pokoj se k nim snesl.

Zasněžené lesy kolem vážně mlčely. Byl mráz, na tmavomodrém nebi jiskřily se nesčetné hvězdy a hluboké, posvátné ticho vládlo lesním zákoutím. Nikde ani hlasu, ani ruchu. — Z oken hajného chaloupky proudila zardělá zář padajíc světlým pruhem na závátou prostoru před stavením a metajíc zásvity na blízké stromy. A slyš! teď ozval se posvátnou nocí houslí zvuk, tiše, třesavě, ale již mohutní, s jinými se poji a nápěv vánoční písně zvučí ven z chaloupky, tichem lesním se nese, až tam ve tmavé hlubině boru vyznívá.

„Skalský“ strýc zahrál, a teď přidal se sám k těm mladým, kteří svěže a vroucně jali se zpívati dle jeho noty. Dva hlubší hlasy mužské a lahodný Lenorčin dobře se snoubily se zvuky starých, strýcových houslí. Měl sice málo školy, ale výborný sluch a jak polický

*) Knedlíky.

kantor říkal, bylo prý té jeho muziky do lesů škoda. Dnes sami po svém pobožnost doma odbývali. Dozpívali, a strýc ukládal svůj milý nástroj stranou na polici; v tom se prudce obrátil a na své hosti se podíval.

„Slyšeli jste?“ zvolal udiveně.

Prisvědčující odpověď jejich přehlušili štěkotem psi, které dnes nechal jejich pán všechny ve světnici, a kteří se teď hnali ku dveřím. Venku znovu někdo na dveře zabušil. Jiřík nachýlil se k oknu.

„Nejsou to Prusáci?“ tázala se ulekaná Lenorka.

„Nevidím nikoho. Neboj se.“

„Pro všechno jděte do světničky,“ povídal Korínek. „Jděte, jděte! Je pozdě, a člověk neví těchto časů —“

Když Jiřík tak učinil, vešel hajný na síň.

XXII.

Lenorka napjatě naslouchala. Na strýcovy otázky ozval se venku jediný hlas; pak závora klapla, a neznámý vešel do síně.

„V levo,“ slyšela Lenorka.

„Já vim,“ ozval se cizinec, otloukaje zamrzlý sníh se svých bot.

„Že ví? Kdo to je?“ A již vchází, shýbaje se ve dveřích, cizí muž ve tmavém plášti, ve vysoké bera-nici po straně několika stužkami zdobené. Lenorka stojíc u stolu udiveně vzhlédla k cizinci, jenž čepici sňav stál proti ní a na ni okamžik upřeně hleděl. Byl už tak padesátník, ne-li starší. Vysoká postava jeho byla jako by tíhou ne tak věku jako spíše starosti poněkud do předu pochýlena, a na výrazné, mužné tváři jevily se patrne stopy přestálých bouří.

Teď nějak zvláště oživila. Chvilí panovalo ve světnici ticho. Pojednou cizinec se ozval:

„Bloudil jsem tou pustinou, a tu jsem zaslechl vaši vánoční píseň. Myslil jsem si, tady jsou lidé dobré vůle, ti tebe přijmou.“

Na ta slova přistoupil Kořínek blíže a hleděl cizinci do tváře.

„Abych pravdu řekl, jste mi nějak povědomý.“

„Co jsem se tak změnil, Kořítku, že mne neznáš, že Adama, Peškova Adama, nepoznáš?“

Jiřík v ten okamžik vyhlédl ze přístěnku, neboť zaslechl Lenorčin výkřik a spatřil, jak udivený strýc k cizinci přistupuje, jej za ruku běře, jak tento hajného pravici živě potrásl a nyní ke stolu pokročil, kde Lenorka všecka jako u vidění na otce, který se jí tak z nenadání zjevil, hledí, nejsouc s to, aby slovo promluvila, aby se jen s místa hnula. Již ji objímá, ku prsům vine, ona pak se mu nebrání, hlavu kloni ale rukou nevzpíná, aby jimi objala svého otce. Nechápe toho okamžiku, nechápe, že to možná, že to je pravda. Také slýchávala, že její otec byl vysokým, statným mužem, pěkné tváře, po němž děvčata se jen fantila; dle toho si utvořila sama jeho obraz, jenž od skutečnosti se lišil.

Pešek, když Lenorku z náruči pustiv, se ohlédl a Jiříka spatřil, zvolal:

„Ah, to jistě Březinův Jiříček.“

„Ty bys ho poznal? Vždyť byl malým kloučkem,“ divil se strýc.

„Nepoznal, ale věděl jsem, že tu je.“

Teď se všichni divili.

„A věděls také, že tu je Lenorka?“

„Věděl, a k vůli ní jsem přišel.“

„Tys byl už v Polici? A mluvils —“

„S Apolinou? Ne, ani jsem jí ještě neviděl. Jak

jsem přišel, první má cesta byla k Březinům, k Tomášovi. Spěchal jsem ku svému prahu, a přece bál jsem se ho jen překročit. Chtěl jsem napřed se dovědět, jak je —“

Tu se zamlčel a zrak jeho utkvěl na Lenorce.

„Tak ti pověděli,“ začal Kořínek, „přesvědčils se tedy sám, že se mnoho nezměnilo.“ Myslil Peškovou.

„Však jsem také nic nečekal, na nic se netěšil.“ odvětil vážně Pešek. „Nejen netěšil, ale ještě jsem se strachoval.“

Na to již „skalský“ strýc neodvážil se nic podotknouti. Rozuměl starému kamarádu a bylo mu ho líto. Bože, jak se změnil! Kde je ta jeho statná, pružná postava, ta síla a čerstvost! Teď když Pešek plášť odloží u stolu u Lenorky sobě zasedl, dobře všecku změnu na něm bylo viděti. Jaký byl, když odcházel, a jaký je teď! Smutně se loučil, a když zase domů přichází, netěšil se, chudák neměl nač, ano ještě se lekal. Ale co se stalo, že tak z nenadání na domov si vzpomněl?

„Ano, strachoval jsem se,“ začal Pešek málo pomlčev, a na rtech jeho zjevil se úsměv, jenž dojímal. „Tebe, milé děvče, tebe jsem se lekal.“

„Ne, nediv se, dítě! Teď mně snad porozumíš. Viš, s jakou jsem odcházel, a jaká je matka. Proto mne pořád v cizině napadalo a trápilo, že tebe nemohu mít, že tebe jsem musil opustit. Myslil jsem, že tě matka po mém vychová, že budeš po ní, že se za svého otce budeš stydět, že mu jistě nežehnáš. — A tys byla má nejmilejší! Když mne teď osud po letech sem zahnal, jen na tebe jsem byl žádostiv; a zase jsem se lekal té chvílky, až se k tobě přihlásím, že se snad — Ale ne, tož již není, zaplať Pán Bůh! To bylo dobré vnuknutí, že jsem nejprve k Tomášovi

zamítil. Dobře mne starý přítel přijal, a všechno panimáma pověděla, jaká jsi a co se stalo. Bylo již tma, když jsem přišel, zdržovali mne, ale kdyby mne řetězy ukovali, neudrželi by mne, když to tak bylo. Po-
spíchal jsem.“

Umlkl. Pak pokračoval :

„Jak mně bylo, když jsem zaslechl tam v lese tu starodávnou píseň vánoční! Přes šestnáct let jsem ji neslyšel. A když, Lenorko, tvůj hlas zazněl! Četl, věděl jsem, že to tvůj.“

Hlas jeho se pozachvěl. A podívav se do kvetoucí tváře své dcery, do jejích očí, jež na něm plny soucitu tkvěly, jal se ji ve prudké, dětinné radosti hladiti po tváři a po vlasech. —

„Vidiš, Lenorko, přece jsem tě našel, přece mne Pán Bůh vyslyšel! Ani bych tě byl nepoznal. Bylas malinká, v sukénce, když jsem odcházel, sotvas zva-
tlala. A takovou jsem tě měl pořád na mysli: hlavíčku světlovlasou, čiperná očka a vidal jsem tě, jak cupeš drobnýma nožkama, jak jsi se vždycky rozběhla a mých nohou se zachytla. Kde jaké malé dítě jsem uviděl, vždycky jsem si na tebe vzpomněl, a když bylo tobě trochu podobno, to jen když jsem se mohl k němu dostat; až se lidé divili, co ten cizí mužský to dítě má tak rád. No, tys také dost zkusila — mlč, holečku, však zase bude líp.“

Tu po Jiříkovi se obrátil.

„Jak jste se všichni změnili! Kdo by si byl pomyslel, když jsem tenkrát odcházel, že se takhle sejdem. Chvála Bohu! A ty, starý kamaráde, kde pak ty jsi?“

V tom Kořínek, jídlo nesa, ke stolu přistoupil.

„Dělám zas hospodyní,“ vesele odvětil. „Přišels pozdě, nesu jen zbytky. Štědrovku nemáme. Ale jsi hodně ušlý, a jistě hladový.“

Nicméně musil Peska do jídla nutit.

Sotva že emigrant několik soust pojedl, položil nůž a řekl:

„Ne, nezvi mne, prosím tě, dnes nemohu — samou radostí. Pojď a raději sedni a nic se o mne nestarej!“

Kořínek nastrčiv novou louč, učinil, jak Pešek žádal. —

„Že jste — tatínku,“ začala Lenorka ne bez ostýchavosti jméno toto poprvé vyslovujíc, „nikdy nedal o sobě vědět?! Ani jste nevzkázal.“

„Ó, holečku, dal a nejednou; nejednou jsem také psal Březinovi i také malce. Ale jak mě Tomáš řekl, ani jedno psaní nedošlo a vzkaz jen jednou, před lety ze Žitavy. — A poslední dobou byl jsem daleko.“

„Tak tys už v Žitavě teď nebyl!“ tázal se „skalský“ strýc

„Už tomu devět let, co jsem se odtamtud vystěhoval. Šlo mně tam dosti dobře. Však mně to dalo, než jsem se tam seznámil a uchytil.“

I jal se vypravovati, jak jsa nemajetným uprchlíkem s málem tak začal, a co z počátku zkusil divných protivenství. Jedinou útěchou byli mu krajané, s kterými se tam shledal a kteří jako on pro viru z vlasti své uprchli. Dále vypravoval, jak ze Žitavy, vypomáhaje jakémusi obchodníkovi, s ním až do Anglicka, do Londýna se přeplavil a tu delší dobu se zdržoval.

Jirík znal leccos z knih, a dovedl také posouditi. Ale Peškovi se musil v duchu podívit, jakých cestami nabyl zkušeností, jakých je rozšafných náhledů. Z počátku, když tak z čista jasna se zjevil, příchod jeho mladého Březinu zarazil a valně nepotěšil. Proč se navrátil? A nebude-li on, tuhý evangelik, a za takového jej měl. Lenorce bránit? Ale pak vida jeho

lásku ku dceři, slyše ne bez pohnutí jeho vypravování, smířil se s ním a v duchu blížil se k emigrantovi.

Z počátku, když Lenorka s otce na Jiřika se podívala, zdálo se mu, jako by ten pohled byl nejistý, jako by vyzvěděti chtěla, jak on na jejího otce hledí a jej vítá. Ale čím dále, tím více pohled se jí jasně, až pevně na Jiřikovi utkvěl, jako by řici chtěl:

„Viď, že ho budeš mít rád? — Je hodný, a co zkusil!“

Pak se opět obracel k té vráskovitě, ustarané tváři, na niž nejedna bouře stopy zanechala. A když po té Pešek vypravoval, jak z Anglicka zase do Žitavy se navrátil, jak tam těžce onemocněv, opuštěný ležel a Pána Boha jen prosil, aby ještě jednou ho pozdravil, aby mu před smrtí ještě jednou bylo popřáno spatřiti domov a jediné dítě své — tu se již neubránila.

Oslzela.

„Pán Bůh tě vyslyšel!“ zvolal srdečně Kořínek, jenž dosud mlčky, ale s upřímným účastenstvím byl poslouchal. Jen že jsi přišel zrovna v zlý čas. Zle nám ti Prušáci hospodaří.“

„Jen tuze na ně nebroukej, jsem také Prušák,“ pravil Pešek, usmívaje se.

Znělo to více jako žertem, a přece to všechny zarazilo.

„Vím, že s vámi zle nakládají,“ vážněji emigrant pokračoval, „lituju toho. Ale vojna je vojna. Pruský král však není takový.“

„Vy se ho zastáváte?!“ vpadl mu do řeči mladý Březina.

„Ano, Jiříčku,“ odtušil Pešek, a líce jeho prve radostí jasno, zvažnělo. — „Ano, protože on, jakož i otec jeho, byl a je dobrodincem českých vystěhovalců. Vy nevíte, co to je, když vás z vlastního domu

vyštvou jen proto, že nechce člověk jednat proti svému svědomí, když pak bloudí cizinou a každý jím postrkuje jako cikánem, když nemá nikde koutečka jistého. Oh, kdybyste viděli tu bídu a všechno protiventství, co ubozi vyhnanci zkoušeli, pak byste snad jinak smýšleli o tom, který se všech ujal. On jim místa a pole vykázal, domy vystavěl a do hospodářství dal.“

Umkl, ale že se nikdo neozval, pokračoval, doličuje: „Bylo nás uprchlíků kolik set, a všichni z Hradecka, Boleslavska, Chrudimska, od Litomyšle, Landškrouna, Náchoda i z Koutimska. Byli jsme v Žitavě, v okolí, mnoho také v Hennersdorfě. A pořád ještě přicházeli z Čech noví uprchlíci. My pro viru utekli a v Sasku jsme na novo pro ni trpěli! Měli jsme už vlastního duchovního, Liberdu, ale pojednou nám zakázali vykonávat bohoslužbu po způsobu našich praotců, že prý je v Sasku jenom luteránské a katolické vyznání dovoleno. A pak že nás pořád přibývalo, měli snad z nás strach, a tu Hennersdorfská vrchnost najednou poručila, aby se všichni uprchlíci jinam vystěhovali. Prosili znovu, ale vrchnost Čechům zahrozila, že je vládě za spurníky udá a z panství vyžene. A tak jsme musili — já se totiž také k nim přidal. V Žitavě mně tenkrát sice nejhůř nebylo, ale nechtěl jsem opustit krajany. Zamířili jsme k Berlinu, kam jsme k nebožtíku králi, otci nynějšího, před tím poslali posly. Ti také s dobrou se navrátili, že nás král přijme. Bylo pozdě na podzim, před samou zimou. Bylo nás na pět set; měli jsme dva vozy, a na ty jsme naložili nemocné a staré lidi, a pak osmačtyřicet vozíků. Na těch jsme vezli malé děti a tak co bylo skrovného majetku. Ostatní jsme šli po dvou v průvodu, zpívali jsme nábožné písně nebo jsme se modlili. Někde nás dost vlídně přijali, jinde však zle a krutě. Ale my se

těšili, že těm svízelným bude konec, až se jen do Berlína dostaneme. Ale zatím co jsme se tam ubírali, nepřátelé naši Bůh ví co králi o nás napovídali — a tak když jsme přišli do Chotěbuze, zadrželi nás, rozdělili na tři houfy, a co nejhoršího bylo, že nejlepší mladé muže mocně odvedli k vojsku. Nás ostatní hnali ku hranicím. Oh, do smrti na ten pláč žen, matek a sester nezapomenu! Tenkrát i nejsrdnatější ducha pozbývali. A tak nás zpátky do Lužice zavedli. Tam jsme poznali, že přece jsou ještě milosrdní lidé na světě. Ve městě Drebkově přijali nás jako bratry. Nejvíce potěšilo nás a zvláště ty, kteří německy neuměli, že obyvatelé mluvili řečí naší české podobnou. Čtyři dny nás hostili a ještě nás, když jsme odcházeli, v průvodu se svým duchovenstvem a školní mládeží vyprovodili a bratrsky se s námi rozloučili. A tak nás i v Kalově přijali. Bůh to zaplať hodným těm Lužičanům!“

Vsichni v chaloupce zapomněli, jak se podobalo, na to, co Pešek před chvílí byl řekl o pruském králi. Vsichni pozorně, s účastenstvím poslouchali emigrantovo vypravování. Ten pak pokračoval:

„Ale jinde už nás tak nevíтали. Teď teprve bylo zle. Zima uhodila a sníh napadl. Táhli jsme v té slotě jako bludné ovce sem tam, a sotva že nás přes noc v osadách nechali. Když k Lubínu jsme přitáhli, nepustili nás do města, a tak nezbývalo nic, než do blízkého lesa se utéci. Tam jsme zůstali od božího poledne do západu slunce, až se vrátili naši poslové, že v nedaleké vesnici nás přijmou pod střechem. Několik starých lidí a dětí, kteří to nevydrželi, cestou nám zemřelo. Oh, to byli smutné pohřby, když jsme takového chudáka nebo broučka v cizí zemi zahrabávali a zase dál musili! Od Lubína jsme zase poslali posly do Berlína, ale král měl o nás falešné zprávy, a proto nedovolil, abychom se do jeho země přistě-

hovali. Tak bloudili jsme po saských horách sem tam a hlad i mráz nás tuze mořily. Někteří, kterým se po egyptských hrncích zastesklo, do Čech se navrátili, ale většina zůstala. Tu jsme se konečně rozhodli, protože v Sasku tuze proti nám byli, že přece půjdeme do Berlína, ale ne v jednom velikém houfu, ale tak po patnácti, po dvaceti. My z Náchodska a Policka šli jsme pohromadě. Protože lidé věděli, že jednáme proti rozkazu královskému, nechtěli nám nikde nocleh dát, a tak jsme většinou v lesích odpočívali a tam také nocovali.“

Hlasitý, třesoucí se, ač bezděčný povzdech Lenorčin ozval se tichem.

„Zkusili jsme dost,“ pokračoval Pešek „ale přece jsme se do Berlína dostali. Lekali jsme se, že nás vyženou, ale nestalo se tak. Vyhráno však ještě nebylo. Naši lidé byli většinou sami chudáci, kteří to, co měli, ve vyhnanství potrávili. Co teď začít? Zle bylo také tím, že většina neuměla německy. Vydělku nebylo a tak povstala bída a z ní nemoci. My, co jsme něco vydělali, pomáhali jsme bratřím jak jen bylo možná, ale kam pak to stačilo! Koupili jsme jim len a přeslice a tak z počátku předením se živili. Ale když ve městě i úřadové Čechy poznali, počali si nás vážit a sám král se nám naklonil. Daroval všem přes 6000 tolarů, vykázal nám stavební místa a zahrady,*) dal čeho ku stavění bylo třeba a půjčil ještě peníze bez úroků.

Ti, co byli řemeslníci, v Berlíně zůstali, rolníkům zakoupil u Berlína Rixdorf a zařídil jim živnosti. I já se odstěhoval do té nové vesnice. Máme tam českého kazatele i učitele. Máme tam nový domov bez otroctví, bez roboty a sloužíme Bohu jako předkové naši, a

*) V nynější Vilémově třídě.

nikdo nás proto neutiskuje. Měli byste vidět mou chalupu! Není to ovšem dům „u tří kohoutů“, ale je tam pěkně. Jenže přece se mně tam často, tuze často zastesklo a nejednou jsem se od svého stavení dival sem v naši stranu a vzpomínal, co asi děláte a jak tu je.“

„To přicházíš odtamtud?“ otázal se Kořínek, když Pešek umkl.

„Ano z Rixdorfu. Ale teď přímo přicházím vlastně z Hradce Králové.“

Všichni pohlédli na něj překvapeně.

„Byl jsem tam s naším kazatelem Liberdou u generala Kalksteina.“

„To je veitel tamější pruské posádky,“ pravil Jiřík, hledě Peškovi do tváře.

„Ano. Ten má plnomocenství, aby každému, kdo by se chtěl vystěhovat, dal průvodní list. Pro ty jsme tam s kazatelem Liberdou a jinými byli.“

„A vy jste snad přišel zvát, aby se lidé do Pruska stěhovali!“ zvolal Jiřík.

„Ano, všechny, kteří se tu musí tajit. Jdu jim říct, aby vyšli z českého Egypta papežského, že je král dobře přijme a že jim bude nápomocen ke všemu dobrému i podle duše i podle těla.“

„Vy s králem držíte, lid mu přivádíte z naší země, kterou hubí, které je nepřitelem.“

„Ale naši církve přítelem.“

„Dost, dost, nechte toho!“ chlácholil „skalský“ strýc. Lenorka mu byla za to upřímně povděčna, neboť za tohoto hovorů k posledu nebylo ji volno. Všimla si dobře, že poslední otcova slova Jiříka velmi se dotekla; strachovala se zároveň, aby snad oba dále nezašli.

„Máš pravdu,“ odvětil ochotně Pešek na konejšivá slova kamarádova. „Nechme toho. Nač na ty těžkosti vzpomínati dnes, dnes, kdy je tak svatá, šťastná

chvíle. Vid, Lenorko?" a rozradován chopil se její ruky, již dlaní svou jal se hladiti. Ještě dlouho pak seděli za stolem. Nejvíce ovšem Pešek a „skalský“ hovořili; ale ani jeden ani druhý nezavadili více o Prusy, vzpomínajice hlavně minulých dob a známých, na které se Pešek vyptával.

Louč pohasla, v chalupě hajného nastalo ticho. Všichni ulehli. Nejdříve „skalský“ strýc usnul. Pešek, ač byl ušlý, bděl ještě dlouho. Byl rozechvřen; pořád myslil jen na svou dceru, na své dítě, které měl za ztraceno a které dnes našel. Tak šťastné, blahé chvíle nezažil od svého mládí. Ba vše připadalo jemu, který na světě tak málo užil, který na klopotu a neštěstí jako by zvykl a sotva jedno pominulo, druhé již očekával, všecko jako by ani možné nebylo, jako by to bylo jen vidění pěkného snu. Již konečně usnul, již volné oddechování jeho znělo tichým přístěnkem, kdež také Jiřík na loži na zemi rychle porízeném odpočíval. Mladý muž dnes neukládal se tak spokojeně a vesele jak včera, kdy se již na ráno, na Lenorku těšil. Příchod otce jejího byl tak nenadálý, příčina jeho taková, že mladý Březina nikterak se mu nemohl těšiti. Hle, zde vedle odpočívá velebitel Fridricha krále, přítel Prusů, o kterých každý s rozhořčením tu mluvil. Ještě dnes odpoledne sama Lenorka, krutostí jejich rozhořčena, žádala si boje s nimi — s těmi Prusy, kteří beze všeho brannou mocí vzali české koruně Slezsko, kteří všude násilně si vedou, nebohé lidi k odporné službě proti svým vlastním krajanům nutí, odvádějí. To mladíka nejvíce uráželo.

A Lenorčin otec je omlouvá, krále chválí, a přišel, aby jim nadháněl. A kdož ví — tu se Jiřík té myšlenky zhrozil — nechtěl domysleti, ale myšlenka vracela se sama. Kdož ví, proč ještě přišel, jak ještě jinak jim je nápomocen! Vyzvědač, zrádce! Ó dobře

by se Prušákovi vyplácelo těch několik tolarů, kterými bédné vystěhovalce podporoval! Ale ne, ne — hájil Jiřík v duchu Lenorkina otce, připomínaje sobě, s jakou žalostí z vlasti své odcházel, jak tesklivě, vroucně po ní toužil.

A Lenorka se z té duše modlila, aby Pán Bůh všecko to k dobrému obrátil.

XXIII.

Pešek probudil se ráno na úsvitě. Procitnutí jeho bylo milé. Oči otevřev připomenul si, že není v cizině, v nějaké hospodě, ale v domově, u svého kama-ráda, a jako paprslek mu jasně proskočilo: u svého dítěte!

Tiše vstav, aby Jiříka nevzbudil, rychle se ustrojil a zlehounka vyšel ze přistěnku do světnice. Byl by rád především s Kořínkem promluvil, prve nežli by se Lenorka probudila. Však hle! Tam stála u kamen ta ranní hospodyňka. Již topí, snídání chystá. Ale jak je zamyšlená! Teď za denního světla teprve vidě!, jaká to podobná, zrostlá dívčina. Překvapení, spíše ještě leknutí na okamžik jevilo se v její tváři. Ale to bylo jenom na okamžik. Vitala ho s úsměvem, tázajíc se, jak se poprvé v domově vyspal. Usedl proti ní a ptal se na strýce. Ten však, jak Lenorka pověděla, před chvílí už odešel do lesa.

„Chce vás asi uctít,“ dodala, usmívajíc se.

„Nač shání, bloudek! Vždyť chci být na poledne doma, v Polici.“

„A maminka tedy nic neví, že jste přišel?“ ptala se Lenorka a bezděky sklopila oči.

„Neví, právě ji chci teď navštívit.“

„Navštívit?! A nezůstanete doma, u nás?“

Pešek se usmál. Otázka ta mu byla milá než i hořkost působila.

„Zůstat, milé dítě, zůstat? Ó jak bych rád! Teď, u tebe. Ale ty viš —“

„Ne, ne, tatinku, však až jen přijdete, až promluvíte — Ó prosím vás, nemluvte o tom, co bylo, nevyčítejte — já vím, že jste mnoho zkusil — ale abyste se dohodli s maminkou! Jak bych byla ráda, kdybych vás tu měla, kdybyste se smířili, kdybych — Ó věřte, co jsem se proto nasoužila.“

„Věřím, věřím, milé dítě,“ odvětil Pešek pohnut. „Co myslíš, že mně to bylo snadno, že jsem s radostí od matky tvé odcházel? Já ji měl tuze rád, všechno bych ji byl udělal, ale ona — Než nač o tom znovu mluvit! Rád bych tu zůstal, kdyby jen trochu bylo možno.“

„Ó bude, bude možná! Já půjdu s vámi, budu domlouvat, prosit.“

Pešek však zakroutil vážně, skoro smutně hlavou. Viděl a znal překážky, o nichž dcera ani zdání neměla. Jal se Lenorce vymlovat, aby nechodila, ale raději ještě zůstala, až se všechno rozhodne.

„Což bych mohla, což bych tu vydržela?“ vpadla mu však do řeči. „A nebude li to líp, když já přijdu s vámi, když maminku poprosím.“

„Nic, to ne, já nepřišel prosit!“ zvolal Pešek a tvář jeho se zachmuřila. Lenorka se až zarazila.

„Ne za vás. za sebe.“

V tom Jiřík vešel. Poslední, o čem otec s dcerou rozmlouval, ve přístěnku zaslechl. Již včera večer, když na loži svém přemýšlel, umínil sobě, že s Peškem o samotě, upřímně promluví. Kdyby Lenorka šla do města, nebylo by možná. Také byl by rád, aby pro jistotu z tohoto svého útočiště ani nevyšla. Proto se

nyní přidal na stranu Peškovu a prohodil, že on s ním půjde do města. Chtěl také s pantátou promluvit.

„Ale Prušáci!“ zvolala Lenorka. „Vezmou tě!“

„Neboj se,“ pravil Pešek, „já ho již ochráním.“

To Jiřika ještě více zarazilo. Tak je s nimi?

V tu chvíli „skalský“ strýc se navrátil, nesa zastřeleného ušáka. Ale všecku radost mu pokazili ti jeho hosté. Byli by nejraději všichni odešli. Než v tom náhrady se mu dostalo. Psi štěkotem hosta hlásili: mezi stromy brodil se závějemí sněhovými jakýsi muž, všecek od mrazu šedivý, k nepoznání. Teprve když stanul před chalupou, bráně se holi dorážejícím psům, poznali jednorukého Kuchaře ve starém vojanském plášti. Co se děje? Proč přichází!

„Snad neutikáte před Prusy?“ zvolal „skalský“, když vysloužilce do světnice vkročil.

„Já — já?! Oh.“ a již bylo na něm znáti, jak mu žluč vzkypěla. „Toho jsem se dočkal!“ zvolal. „Klnu a nadávám od Police až sem. Jdu k vám, Jiříčku,“ dodal mírněji. „Pantáta mne posílá, a vzkazuje vám a panímáma prosi, abyste se odtud ani nehýbal a dobrý pozor i tady měl.“ a vybuchl: „Zas chytají!“ A mávl prudce svou jedinou rukou.

„Na vojnu? Prušáci?“ tázal se „skalský“ zároveň s Lenorkou uleknuvši se.

„Kdož jini nežli ti —! Ó měli jste prve stát u Klučku a dívat se od lesa na dolinu a na stráně! Všude se lidem hemží, všude utikají: z Radešova, ze Žďáru, Bukovice, z Police. V Machově a ve Lhotě je prý také čistá honba. Burkuši vtrhli dnes ještě za tmy, všude najednou, ve městě i ve vsích. Chytají každého na potkání. Jako zběsili jezdí na koních, cestou polem, všude, aby jim tentokráte nikdo neproklouzl. Jsou to svátky, je to hod boží, co? Ale zítra na Štěpána budeme pít na novou krev. Však ji máme nějak po-

kaženou, línou! Dobře tak na nás, proč by Prušák nebral, když se dáváme? Kolik set synků a mladých mužských zmrzuje teď ve Zdeřině, na Boru, na Ostaši. Proč se dají? Což by se neubránili? To by bylo!“

„Ale zbraň!“ podotkl „skalský.“

„Ah, co zbraň, však ona by se našla,“ odvětil prudce starý, rozhorlený voják.

Pešek se usmál.

„A stačila by ta hrstka proti celé armádě?“

Bylo to pravda, rozumně, co řekl, ale mladého Březinu to přece zamrzelo, jakož i ten úsměv, kterým starého horlivce odbyl. —

* * *

Březina slavil tentokráte štědrý večer v posteli — tak Prušáci statného konšela porouchali. Dnes bylo ve starém domě jeho leccos opomenuto, co vždycky o štědrý večer konáno. Zamkle a tiše sedla čeládka ke stolu s panímámou a vážně odříkávali modlitbu, kterou pantáta na posteli začal.

Ba, byl to večer štědrý, ale na zármutek a těžké myšlení. Panímáma Březinová, když už všecko bylo sklizeno a ztichlo, zasedla k pantátově posteli. Ale hovor vázl. Oba vzpomínali na Jiříka, ale též na nového hosta, který je byl dnes tak překvapil a za chvíli, za soumraku zase opustil. Pantáta míval Peška tuze rád a proto ho také rád uviděl. A teď na to myslel, že by se to mohlo všecko dobře skoncovati, že snad Peškovou také zášť rozejde. Kdyby se tak smířili, bylo by to i pro jejich děti lepší.

Březinka také zrovna na to myslila, berouc to však s jiného kraje. Napadlo ji, že tak z nenadání přišel, a proč? Mnoho se od něho nedověděli; než panímáma tušila, že kdož ví, jak je s jeho věrou, a

že se jen obnoví staré řeči, jen že teď také oni se do nich dostanou! A to pravověrnou měšťanku tuze netěšilo.

Ve starostech se na lože kladla, ve strachu se probudila. Ó bylo to strašlivé ráno božihodové, když Prušáci začali ten divoký hon po lidech, kdy drali se do stavení, a z lože, od rodinného krbu násilím brali jonáky, muže i otce rodin! Zmatek byl strašlivý, hrůza pojala všechny.

I když po té nepřítel otrokářskou práci svou dokončil a s chycenými pryč odtáhli, mysl obyvatelstva ani dost málo se neuspokojila. Tam zoufalý zármutek, tu rozhořčenost kletbami se ozývala — všude, v každém srdci, byl i žádna ztráta ho nezasáhla, hněv a zášť prudčeji vzplanuly po tomto násilí, jež ne jednou již spácháno.

Proto se také valně nikdo neohlížel, aniž zvědavě zpytoval, když Lenorka se s otcem do města vracela. V strýcově chalupě zůstal Jiřík i starý Kuchař, který zemdlen nemohl hned se vydati na cestu. — Pešek chtěl, aby také Lenorka tu zůstala, než nebylo jí možno udržeti. Byl boží hod, ale po městě vládlo ještě větší, smutnější ticho, nežli na veliký pátek. Jindy hemžily se ulice lidem venkovským i městským, dnes jako by vyplákl. Sotva tu a tam plaše někdo přes ulici přeběhl, nebo do prázdného téměř kostela zamířil. — Za to častěji zařinčela šavle, a zavzněl hlasitý hovor a smích pruských vojáků, kteří po ulicích se blýskali.

Pešek se rozhlížel. Včera přišed za soumraku nic neviděl; teď nejedna změna po tolika letech se mu namanula. A tam starý Brezinův dům s pěknou lomenicí, a vedle na mohutném ornamentu krásně kovaném tři kohoutové. Jeho stavení! Všecko jak bývalo! Ale jak uvnitř! Co městem šli, téměř ani nepromluvil.

Také Lenorce nebylo do řeči, a čím více k rodnému domu se blížila, tím více ouzkost svírala ji srdce.

Pešek se zastavil opodál svého domu.

„Pojď, Lenorko, zavedu tě ku kmotrovi.“

„A s vámi nesmím?“

„Hned ne, jak jsem povídal — nemysli na to, děvče.“ Nechtěl, aby dítě jeho vidělo, jak rodiče po letech se vítají. „Já pro tebe přijdu, nebo tě zavolám.“

„Prosím vás, tatínku, víte, jaká maminka je, po-
levte ji,“ prosila znovu Lenorka. To řekla již u Březinů na sini; v tom otec otevřel dveře a vstoupil.

„Pojď, pojď, Lenorko, jako jindy, neboj se!“ ozvalo se zrovna u dveří a panímáma Březinová vřídlně se usmívajíc podávala jí ruku. To dodalo váhajícímu děvčeti ducha.

„Vítám tě, dceruško, vítám!“ z lůžka se srdečně ozvalo, a kmotříček vztahoval k ní ruku na uvítanou.

Jedna starost s Lenorky spadla. Bálať se tohoto kroku. —

„Tak prosím vás ji tu již přijměte,“ žádal Pešek, „já se zatím vedle podívám.“

* * *

Právě odešel houfec nenasytných Prušáků ode „tří kohoutů“. Pešková jen sklenice uklidila, a již se opět dveře otevřely. Vstoupil muž v mohutném limcovém plášti tmavé barvy, máje vysokou beranici s pentličkami na hlavě. Nesmeknuv, na polo jen pozdraviv, zasedl ke stolu a poručil sobě žejdlík vína. Člověk už obstarlý, šedovlasý. Pešková jen tak zběžně si ho prohlédnuvši, odešla pro víno. Ale teď, jak mu je nesla, zarazila se. Co ten člověk tak upřeně na ni hledí, co ji pozoruje?

Jak pojednou smekl, zachvěla se Peškové ruka, div že víno nerozlila. Svatá panno! Pořád na ni hledí, a teď se usmál. Je-li možná! Šedivý, sestárlý, ne, to že by byl Adam? Celý on, jen že starší! Té podoby!

„Tak mne nikdo nepozná, ani vlastní žena?“ ozval se Pešek a podával manželce ruku. Viděl, jak sebou trhla, jak nelibě ji překvapil. Emigrant věděl, že všechna ženina láska k němu potuchla, že by však nad příchodem jeho zrovna se zděsila, toho se nenadál. Čekal, až promluví a jak. Pešková se ozvala svým způsobem:

„Proč jsi přišel?“

Slova ta ho popudila. Úsměv zmizel s jeho rtů a ruka, již právě manželce podával, sevřela se.

„Kdybych k vůli sobě jen přišel, mohl bych ihned vstát a odejít. Ale že se mne ptáš, že se mne můžeš ptát, proč jdu a co chci, povím ti to. Pro sebe nejdu a nic nechci, protože bych nic u tebe nepořídil. Ale jdu k vůli našemu dítěti, k vůli Lenorce.“

„Tak, k vůli Lenorce, k vůli hodné, zvedené Lenorce. Uteče, nechá mne tu v nejhorším jako její tatínek, jen že to šestnácte let přece nevydržela. Ráda by domů, není-liž pravda, a bojí se.“

„Ne, o tom bych ani nemluvil. Domů může přijít kdy chce, bez prošení. Ale jdu ti říci, abys jí toho mladého Jelipiva nevnucovala.“

„Tak, to jsem si mohla myslet,“ a Pešková se zlostně zasmála. „Mladého Jelipiva ne, ale Jiříčka kmoťrova ano, není-liž pravda? Tedy za toho oroduješ?“

„Neoroduju, nemám co orodovat. Jsem otcem Lenorčiným a také mám tu slovo,“ přísně, rozhodně Pešek promluvil a vstal. „Povídám jen, abys ji přestala nutit.“

„Aj, ty! mluvíš jako pán, jako bys měl tu rozkazovat.“

„A také mám. Ještě jsem tu pánem ve svém domě já.“

„A vrchnost?“ vpadla mu žena do řeči.

Pešek sebou trhl.

„Strašíš velebnými pány? Dosud na ně držíš?“ a v očích mu prudčeji zasvitlo. „Holečku, tentokráte ti nepomohou. Teď já se budu s nimi rovnat.“

V tom vstoupila Lenorka. Stanuvši u prahu rázem vše přehlédla a z matčiny, z otcovy tváře poznala, že stalo se, čeho se lekala, že shledání rodičův nebylo nejen radostno, ale ani ne klidno a vlidno. A jakým to pohledem ji matka uvítala! Lenorka bezděky pozvedla sepjaté ruce a zvolala: „Tatinku! Maminko!“

Pešek na ten bolestný, dojemný hlas šel dceři vstříc, matka však se odvrátila, a vyšla ven — —

Když pak přišel Pešek ku Březinům, zasednul u lože starého přítele, pověděl, jaké bylo shledání jeho s ženou a dodal:

„Věděl jsem, že to tak skončí. Štěstí, že jsem nic nečekal, a v nic nedoufal. Jen Lenorky mně je lito. Ubohá, co se pak naprosila, naplakala i na kolena padla před matkou, ale všecko nadarmo. Toť, jak by teď Apolina zvykala, když už odvykla a byla ráda, že jsem pryč! Kdo by řekl, když mne tak chtěla, když mermomoci —

Pešek vzpomenuv na mladá léta, na dobu prudkého šťastného milování, bezděky povzdechl. Pak dodal:

„Tam v cizině mi je, věřte, líp, nežli takhle. Žena již utíkala z domu, a jen Lenorka prošením svým dokázala, že přece zůstala. Ale je to ostávání! Apolina se mně vyhýbá, aby ani se na mne nemusila podívat. Lenorka hledí smutně s jednoho na druhého,

jako by tiše prosila, a zase pak odejde do komůrky, aby se tam vyplakala.“

Bylo mu na tváři i na hlase znáti, jak vroucně cítí se svou dcerou. —

„Ó, Pánbůh mně všecko nahradil, že mně dal takovou hodnou dceru! Chválím ji před vámi, ale vždyť ji sami znáte. Tomáši, kmotříčko,“ srdečným, pohnutým hlasem dále mluvil a vzal kmotru za ruku:

„Prosím vás, přijměte tu mou Lenorku jako dceru. Vidíte, byl jsem tak nešťastný. Se mnou je všecko odbyto, ale přece mně teď bude líp, a budu spokojen. U vás bude šťastná.“

Březinové se až oči zakalily.

„Vždyť už je naší,“ řekla.

„Aj, ty mluvíš,“ ozval se kmotr Březina, „jako bys měl umřít, nebo zase na dobro odejít. Což myslíš, že bude Apolina na věky vzdorovat, že se konečně nepodá?“

Ale emigrant zakroutil smutně hlavou.

„Bylo by to tuze hezké — Ale —“

Nedořekl, že tu ještě jiná překážka, víra, a že tu má ještě jiný úkol.

XXIV.

Chumelilo se. P. Filip Ehrenschild, převor kláštera polického, vyšel z vrchnostenské kanceláře, ubíral se rychle k celle patera Bonaventury, a celou dlouhou chodbou v duchu hromy svolával. Byl velmi popuzen. S paterem Pitrem se sice často chytil a to skoro vždy k vůli českému jazyku a české historii, čehož obojího pater Filip, „do boty litý Němec“, jak o něm P. Řehoř říkával, nebyl ani za mák milovníkem. Ale že jich pater Bonaventura vydatně bránil, poznal za to nejednou nelaskavost svého představe-

ného, který za časté podobný spor autoritou svou úřední zakončil. P. praeses takto ve vítězné obraně umlčován, ulevil sobě pérem, kterým psal paměti bratrstva; tu mu nejednou proskočilo: „germanicus nationalista, linguae Venceslavianae rabiosus vituperator, criminosusque irrisor —“ a zase: „sub discursu iterum crasse contra Boemos debacchatum per superiorem nostrum et contra me.“ Ale dnes musil převor k Bonaventurovi o pomoc. Měltě tam v kanceláři věc tuze nemilou, a proto v duchu německé hromy stolával na ty paličáky, na tvrdé ty české lebky a jak všelijak je pokrťoval. To ještě ke všemu, to ještě na ty hrůzy válečné a hrozné dávky, kterými již klášter skoro ožebračen! Ještě těm chámům platiti! Pater Bonaventura poznal ihned, jakmile představený jeho do pokoje vkročil, že se něco neobyčejného stalo. A již u dveří spustil převor:

„Jsou tu! A nechtějí s krku.“

„Kdo?“

„Ti berani, ti chámové ze vsi a vede je ten Peške, či Pešek, zdejší. Jdou si pro náhradu a žádají, co jim zabaveno, když tenkrát utekli do Saska pro své neznabožství! A jak si vedou! Toť nejsou skroušení sedláčkové. Přišli s cedulkami a rozkazem pruského velitele.“

„To sotva se jim ubráníme.“

„Leda že by sami, dobrovolně polevili. Proto jdu k vám, já tak neumím dobře česky!“

Praesesovi tato důvěra nebyla zrovna nejvítanější. Než vstal, jako by sejiti chtěl do kanceláře. Pak ale pravil:

„Snad by bylo lépe, kdybych to jen zkusil s tím jejich vůdcem a to snad zde u mne.“

„Jak chcete, jen to nějak rozumně, víme — ale

já půjdu pryč, já se na ty paličáky nechci divatí. — Máám jich už dost.“

Odkvapil. Bonaventura přešel několikráte pokojem, pak zastaviv se u okna hleděl zamysleně ven na sníh hustě, tichounce padající. Pater praeses myslil na toho, který právě měl přijít. Dnes ráno o něm zevrubněji slyšel. Jda totiž z kostela, setkal se s Březinkou, kterou hned zastavil, aby se přeptal, jak je Březinovi a jak je s Jiřikem. Konšelka zmínila se také o Lenorčině otci, jenž tak z nenadání se zjevil. Bonaventura tenkrát ještě nebyl v polickém klášteře, když Pešek z domova prchl, ale poznal tu smutnou historii. Když teď konšelka mu novinu povéděla, dobře pozoroval, že by ještě ráda něco dodala. Povéděla zkrátka, co včera na večer Pešek jim vypravoval o svých bludných cestách, i též o tom, že z Hradce přichází s povolením pruského generála, aby tu verboval a vybízel všechny ty, kteří by se chtěli do Pruska vystěhovat. Pater Bonaventura, když to uslyšel, velmi byl překvapen. Byltě se již doslechl, že takovi agenti chodí po Náchodsku a jinde v hradeckém kraji, že na sta lidí, tajných evangelíků a bratři, strojí se do ciziny, a tu tam že již to neblahé stěhování nastalo. Pater Bonaventura domníval se, že na Policku nic takového nebude, a hle, ten Pešek tu všecko pobouří! A v tom Pešek vešel. Nepozdravil obvyklým „Pochvalen buď“ — nešel políbit ruky knězovy. Stanuv u dveří, bystře se na něj podíval.

Pater Bonaventura hleděl na emigranta mírně, vlídně a také tak jej uvítal.

„Pan převor mne sem poslal,“ začal Pešek, „a jsem rád. Rád bych se vám, velebný pane, podekoval, že jste se také mé dcery ujal. Slyšel jsem, jak jste rozumně kmotře Březinové domlouval.“

„Rád jsem to všechno udělal i k vůli rodině Březinově i k vůli vaší Lenorce. Je to tuze hodné děvče.“

„Děkoval jsem už nejednou Pánu Bohu, že mne takovým štěstím v mém neštěstí obdařil.“

„I dcera vaše šťastna, to jest bude, vezmou-li se s Jiríkem.“

„Doufám — doufám, velebný pane.“

„Ale, milý příteli, teď jsme mluvili o vaší dceři; dobře by bylo, abychom také vzpomněli si na vaši matku.“

„Na matku?! Ta již umřela.“

„Na vaši i na mou matku. — Neumřela. Stoná ovšem a krvácí — ta naše milá matka — země česká.“

Pešek hleděl s úžasem na kněze benediktina, jehož hlas stával se vroucnějším.

„Či není vám už matkou, co jste se vystěhoval?“

„Ó je, je! — Co jsme se o Čechách namluvili, co po nich natoužili!“

„Ó vždyť jsem si myslel, vždyť jsem se nemýlil, že všichni evangelíci a Bratři jsou dobří Čechové. Teď jste zase doma, teď jste se vrátili. Hodláte tu zůstat?“

„Zůstal bych, kdybych směl a všichni. Ale kdyby Prusáci ustoupili, musili bychom také.“

To právě mne koimou! a všechny nás, že s nim držíte. Vidíte, ta matka naše, země česká, stoná a krvácí a vlastní synové její pomáhají těm, kteří ji hubí a ničí.“

Peškova tvář se zachmuřila.

„Teď jste přišel, slyšel jsem, abyste všechny vyzýval, kdož by se chtěl vystěhovat.“

„Ano. Aby ušli pronásledování. Proč nedáte námi svobodu víry?“

Pater Bonaventura se zamlčel.

„Proč nás a předky naše mučili, proč je stínali, čtvrtili, proč jim brali vše, co měli, až jako žebráci do ciziny se musili vystěhovat, nechtěli-li zapřít své viry a svého přesvědčení.“

„Nemluvte o tom, milý muži,“ přerušil ho vážně pater Bonaventura. „Staly se krivdy, ano.“

Pešek se na okamžik zarazil. Nechtěl ani svému sluchu věřit. To slyšel z úst knězových!

„Proč tedy, velebný pane,“ začal pak opět, teď však už mírněji, „proč tedy se divíte, že hledáme bezpečný útulek své církve, proč mně zazlíváte, že proto jsem se navrátil, abych vyvedl spoluvěrce své tam, kde budou mít svatý pokoj, kde je přátelsky přijmou, kde jim obydlí i role poskytnou?“

„Zazlívám, protože to jasně vidím, proč to pruský král dělá a kam to povede. Však jste zajisté pozoroval, jak všude na vás pohlížejí vaši známi i přátelé, kteří by jinak radostně vás vítali, ale držíte s Prusy, s těmi Prusy, kteří nám všecku zemi hubi, kteří nám syny, bratry a muže odvádějí, jako turečtí janičáři, to vám musí mít a má každý za zlé. Vidíte, lid už z přirozeného citu tak jedná, a nedivte se, že vás má za zrádce a vyzvědače pruského krále.“

„Přisám Bůh, velebný pane, to nejsem.“

„Veřím vám, ale považte, tak mluví a myslí lid. Přeslechl jsem leccos. Dnes také mluvil jsem s Brezinkou a ta mně také pověděla, jak včera večer jste se s konšelem nepohodli. Vypravovala mně, že měl radost z vašeho příchodu, jak vás upřímně vítal.“

„Ano, je pravda.“

„Ale jak jste mu všecko pověděl, tu že vám to nejen neschválil, ale též odporoval.“

„Ach, ano, mne to hněte, že ten starý přítel mně nerozumí.“

„Březinka dále povídala, že muž její proto nemohl ani spát, že je velmi zaražen. To je váš věrný, dobrý přítel. Což pak ostatní lidé. — Však nechme toho!“

„Velebný pane, vrchnost z toho bude mít ovšem škodu, vystěhuje-li se ji, dejme tomu, padesát, šedesát nebo sto robotníků.“

Pater Bonaventura se zachmuřil. Řeč tato ho bodla. Ten emigrant chtěl mu říci, že mluví o matce zemi, že ale hájí prospěch vrchnosti. „Máte pravdu, vrchnost z toho bude mít škodu, a není mně to jako řeholníkovi zrovna jedno. Ale věřte mi, jako poctivému muži, že bych všechno to rád dal a oželel. Mně jde o jinou škodu, kterou by nikdo nenahradil. S námi je zle. Nás Čechů dnes nepřibývá, ale spíš ubývá, tím, že se pomaloučku němčíme. Jen lid je ještě zachovalý, a z toho nám chcete vy a jiní mnoho set, snad mnoho tisíc z Čech vyvést do Němec, aby se tam poněmčili. Zajdete tam. A místo vás usadí se tu v Čechách cizí.“

„Máme tam českého kazatele i učitele.“

„Toho vám nechají tak dlouho, dokud budou chtít. Děti vaše a děti dětí vašich snad ještě budou mluvit česky, ale dále?“

„A evangelium? Vira, velebný pane? Jste kněz, řeknete mně, zdaliž vy byste se své viry zřekl?“

„Nikdy!“ zvolal pater Bonaventura, „ale také bych raději všechno pro ni snášel, než abych škodil vlasti a spojoval se proti ní s jejími nepřátely. Nebo co chce ten váš patron, pruský král, než aby to naše staroslavné království zničil, korunu svatováclavskou rozdobil, nás údy jednoho těla roztrhal a tak zničil?“ V tom jako by mu něco napadlo, zarazil se, ale již kvapně obrátil se ku stojanu plnému knih, stojícímu vedle stolu, a vytáhnout malou, neúhlednou knížku,

chvatně z ní listy obracel, až pak na Peška zanícený svůj zrak upřev, pravil: „Znáte-li toto? Poslyšte!“ A četl: „Národe český! Požehnání vyhlašuji od Hospodina, Boha tvého. abys ty přece byl a zůstával radosti rostoucí na zeď. Požehnání mé silnější při tobě buď nad požehnání předků mých, až ku končinám pahrbků věčných. Živ buď, národe posvěcený! Tvoji zajisté nepřátelé ponížení budou, ale po vyvýšenostech jejich šlapati budeš!“

„Ano, živ budeš, národe posvěcený, a tvoji nepřátelé ponížení budou, jen nesmíme jim sami pomáhati.“

„To je Komenský! Znáš ta slova!“ zvolal žasnoucí Pešek.

„Ano, Komenský.“

„A vy jste tu knížku nespálil, nezničil, jako vaši kněží na tisíce jich zkazili a zničili?“

„Nespálil, nemohl. Nejsem sic té víry, márn ji za bludnou, ale jsem té lásky, která z knihy té plápolá, té lásky k národu a vlasti. A v té lásce svaté je shovívavost, snášelivost i odpuštění.“

Pešek šel sem plný nedůvěry a tvrdého mínění, a teď pateru Bonaventurovi ruku podal a stiskl.

„Velebný pane! Slyšel jsem o vás mnoho, samou chválu, ale toho jsem se nenadál. O, kdyby tak všichni smýšleli! Dej Pán Bůh, aby takových bylo hodně mnoho! Pak bychom se nemusili do ciziny stěhovat.“

„Tedy se přece postěhujete?“

Pešek se zarazil a mlčel. Bylo patrné, že zápasí, že by nerad pateru Bonaventurovi odřekl. Pak promluvil:

„Velebný pane! Kdybyste vy tu poroučel, zůstal bych a každého bych zrazoval. Ale měl jste před chvílkou slyšet, jak dole v kanceláři pater převor na nás si vyjel a na nás spouštěl a hrozil! A to ještě

máme ochranný list pruského krále. Jak by bylo tedy, kdyby směl a mohl!“

Pater Bonaventura povzdechl.

„Růh to naprav! Zle to skončí. Jděte, milý muži, s Pánem Bohem a rozmyslete se.“

Pešek měl se k odchodu. Ale tu ještě jednou se obrátiv, pravil:

„Račte dovolit, velebný pane, ta knížka, co v ruce máte, je mi tak povědoma.“

Pater Pitr mu ji podal.

„Ano ano, nemýlil jsem se, je to ona, otec i dědeček v ní pilně čítávali i já. Byly tu podpisy, ah, ty někdo vytrhl,“ dodal Pešek, knížku prohlížeje. Kněz poznal z tázavého pohledu, že by emigrant rád se dověděl, jak ji nabyt. Pověděl mu to a dodal:

„To jistě vaše manželka ji tam uložila. Knižka je vaše a vám milá, vezměte si ji.“

„Je mně milá, ale prosím, abyste si ji nechal — na památku.“

Pater praeses vlídně ji přijal.

Sotva že Pešek odešel, přichvátal pater převor a již ve dveřích volal:

„No jak, polevil! Upustí od náhrady, či slevili něco?“

Pater Bonaventura neřekl, že o náhradě a slevení Peškovi ani nemluvil, a jen odpověděl:

„Myslím, že jsem s ním nadarmo jednal.“

Pater převor zahromovav, rychle se obrátil a kvapil do vrchnostenské kanceláře.

XXV.

Když onehdy Pešek, poprvé se ženou svou po letech opět se shledav, na její hrozbu ji řekl: „Strašíš velebnými pány? Holečku, tentokráte ti nepomohou.

Teď já budu se s nimi rovnat!“ domnívala se, že jen na plano mluví. Teď už musila věřit. Teď už nemluvílo se po městě ani tak o násilném odvodu pruském a odvedených, jako o evangelicích, kteří se z Pruska navrátili. Byl to houfec vesničanů z okolí polického a Pešek. Ten byl jako jejich hlavou. U něho, „u tří kohoutů“ se také sešli, on je vedl do kláštera do vrchnostenské kanceláře, jménem jejich mluvil a žádal pro ně náhrady za škody jim učiněné, jež na majetku svém utrpěli, když pro viru byli všelijak pokutováni.

Již návrat jejich mnohé poplašil, přemnohé horlivce náboženské popudil, ale většina krajanů měla přece uznání a slitování pro jejich neblahý osud. I to by jim málo kdo zazlival, že na vrchnosti žádali náhrady, ale to jitrilo všechny, že přisedše pod ochranou Prusů, jich se drží a všechno sobě vymáhají listem a jménem pruského krále, jako by ten byl v Čechách pánem a králem! Kdo na poprvé je vítal, ten se jim teď vyhýbal nebo od nich odvracel, a nejedno hořké slovo bylo vrátivším se emigrantům přeslechnouti. Těšili se na rodný kraj, chvátili tam dychtivě, a hle, všude na ně pohlížejí jako na zrádce!

Peškové teď nikdo neodmlouval, když proti vrátivšímu se muži ostře mluvila. Ale co jí to bylo naplat! Slova nic proti Prusům nevážila, a Pešek byl pod jejich ochranou. Již viděla, že ani vrchnost nic proti němu nemůže, že Pešek je teď opravdu pánem ve svém domě. Proto se začala strachovati. Lekala se, že ji bude spláceti, když ji teď má ve své moci.

Dnes vyplnil své slovo a šel s těmi „berany“ do kláštera účtovat, jak oněhdy řekl. A než se ještě vrátil, už se dověděla, že vymohl, co chtěl, že vrchnost musila povolit jemu, Peškovi, a do krejcaru vyplatiti

vše, co si ti evangelici škod a pokut počítali. Zpráva ta rozlétla se veškerým městem.

Pešková trápí se v nitru bezmocnou zlostí, se-
děla sama ve světnici. Stmívalo se již a venku padal
sníh. Pešek nejde. To se někde ještě s těmi sedláky
zastavil. Oh, ten se bude usmívat a očima blyštět,
až se vrátí a škodolibě proti ni se postaví. Ó kdyby
aspoň té chvíle nebylo, kdyby se na něj nemusila
divat! Trhla sebou — to on — vchází beze slova
jako vždycky teď. Odložil plášť i čepici, přešel svět-
nicí, přechází, stanul u okna, hledí ven do houstnou-
cího šera.

A Pešková sedí, nehýbá se, ve světnici šero,
ticho, smutno. Prvé, když přišel, pohlédla do země,
a tak hned zraků svých nepozvedla. — Teď divila se,
jak ten muž její je tichý, zamklý, jako zaražený. Páni
na kanceláři musili učiniti mu po jeho — což se stalo? —
Obrátil se, popošel, až stanul u stolu, jenž byl naproti
tomu, u kterého jeho žena seděla. Chvilí mlčel, pak
ozvalo se jeho klidné:

„Apolino!“

Pešková pozvedla kvapně hlavu.

„Musíme spolu promluvit —“ začal tedy sám.

„O čem —“ odvětila Pešková, ne ani tónem
otázky, nýbrž zkrátka a ostře, jako by chtěla nazna-
čiti, o čem by oni ještě mohli a měli spolu jednati.

„O nás ne —“ odvětil Pešek prudce, popuzen
takovou odpovědí. Mírněji pak dodal:

„O Lenorce —“

„O tu je již postaráno —“

„Tím Jelipivovým synkem?“

„Ano, tím. — Smlouva je již napsána.“

„Ale ta neplatí. Protože Lenorka —“

„Nechtěla?! Ajaj —“

„A proto, že — já — otec — také nechci —
A já nikdy nesvolím.“

„A já, co jsem podepsala, to nezruším —“

„Ty ne — to vím —“ odvětil Pešek dohrátý neústupností ženinou i její chováním k němu. „Tobě je jedno, bude-li tvé jediné dítě šťastno —“

„Není mně to jedno — ale právě, že bude s Martinem šťastná —“

„A viděti ho nemůže!“

„To tě Březinka napíchla, viď —“

„Mně nikdo nenapíchl. — Jsem otec a mám na své dítě právo, třeba's mne od něho na tolik let vyšťvala —“ V šeru nebylo znáti, že Pešek hněvem zrudl. Ale na mocném hlase a jak rukou rozháněl, poznávala Pešková, že je velmi popuzen. Chtěla se ozvat, než on, nedada jí promluvit, pokračoval rychleji a hrozivěji:

„Tobě nejde o děvče — Ale aby bylo po tvém — A mně naschvál i Březince na schvál. Ale mně nejvíce. Dobře — Ale —“

„Smlouva je již podepsána —“

„Ale Jelipivovi ji sami zruší —“ a Pešek se zasmál.

„Cože? Jelipivovi?“

„Ano, přicházím od nich. — Byl jsem teď u nich. Řekl jsem jim, že toho nedopustím. že nechci. — A dnes, viš-li, slovo moje něco platí — zeptej se velebných pánů v klášteře —“ To říkal s důrazem a volněji, aby žena to živěji ucítila. — Pripomínka patrně účinkovala.

„Jelipivovi — to jsou —“ zvolala rozhorleně. —

„Ale jestliže oni — já nepovolím, a v tom nikdy ne, aby Lenorka si vzala Jiříka —“

„A to já zas chci — Ale abychom se nepteli — Tedy zkrátka: Nepovolíš-li, prodám dům a všechno

a odstěhuju se s Lenorkou. Velební páni bránit mně nebudou, nemohou. — Marně bys u nich — Pruský komandant je teď vrchnosti. Tedy —“

Na chvílku nastalo ticho.

Pak se ozval Pešek zkrátka, určitě:

„Tak jak —“

Pešková ozvala se temným hlasem, v němž všečen její malomocný hněv se chvěl:

„A kdybych nebránila?“

„Neprodám dům —“

„A ty —“

Pešek se trpce usmál.

„O mne se také staráš! Vida! Ale neboj se. My dva již spolu! Toto! — Tedy svoluješ?“

„Pro mne —“ odvětila ani se neohlédnuvši a pohodila hlavou. Pešek pak vzal čepici a rychle vyšel ven. — —

* * *

Konšel Březina dnes poprvé zas opustil lože; ven však vyjiti nemohl. Za dne trochu přecházel, k večeru usedl ve staré kožené lenošce a přemýšlel. Panímáma odešla před chvílkou na sedničku, že prý tam uchystá Jiříkovi nějaké peřiny, které mu zítra ještě za tny „do skal“ pošle. Sotva že odešla, vstoupila Lenorka. Ta teď často, jako jindy, do sousedství přicházela, ba ještě častěji. Matka si ji doma nevšimla, promlouvajíc jenom tolik, co bylo nejnutnější, kmotra však nastávající svou nevěstu zvala a kmotřiček ještě více a srdečněji. Uslyševši, že je Březinová na sedničce a co tam dělá, šla za ní, aby jí pomohla. Tak konšel opět osamotněl. A byl tomu skoro rád. Chmury mu padly na mysl a nebylo mu do řeči.

To všecko od včerejška večera, kdy s Peškem se domluvili. Nad to se konšel dověděl, že kamarád přece do kláštera šel a že chce vyvésti svou. Pak přišli lidé, kteří o něm a těch emigrantech tak divně mluvili, a před chvílí právě purkmistr odešel, jenž konšelovi vše pověděl, jak to v klášteře dopadlo a jaké jest jeho mínění o těch spojencích pruského krále. Bylo skoro takové jako konšelovo, jenže trochu ostřejší, jako mínění tehdy obecné po městě.

Dvoji tu háček. Mrzelot to konšela samo sebou, a pak: Jiřík chce a má sobě vzíti Peškovu dceru! Co z toho bude? Nebude-li mladým ublíženo, neuvážne-li pohana na jejích i jeho jménu? A starého kamaráda mu také bylo lito. V tom se dvěře otevřely. Konšel nemohl vstoupivšího ani hned poznati.

„Tatinku, jste vy to?“ ozval se.

Březina se až lekl. Pro Boha, toť Jiřík!

„Co tu chceš, hochu?! Máš-li pak rozum!“ káral opatrný muž.

„Nebojte se. Šťastně jsem proklouzl, a zase tak odejdu. Nedalo mi to. Slyšel jsem, Kuchař povídal, jak vás zranili. Řeč jeho byla mi podezřelá, napadlo mně, že je s vámi zle.“

„Již dobře, jak vidíš. To jsi hodný, ale — kdyby tě tak chytli! Panimáma se lekne — je na sedušce a také Lenorka. Jdi za nimi, zavolej je.“

„Ne, tatínku, jsem rád, že jsme tak o samotě, rád bych také s vámi ještě o něčem jiném promluvil a se vás zeptal.“

I řekl mu o tom, co ho napadlo a tížilo, když byl Peškovo vypravování vyslechl. Konšel se zarazil. Zrovna to, o čem teď on přemýšlel a co mu tak mysl tížilo. Pojednou oba se ohlédli, neboť do světnice vstoupil ten, o němž právě byli mluvili. Byl nějak veselejší než prve a spokojenější. Jiříka vítaje, pravil:

„Zrovna vhod.“

A když Jiřík svíčku rozsvítil a vedle otce se usadil, stanul Pešek proti nim.

„Tak je rozhodnuto. Apolina svolila. Bránila se dost.“ A vypravoval, jak ženu svou donutil, aby svolila. „Včera,“ dodal, „by tomu ještě nebyla věřila — dnes to pomohlo.“

Tu Pešek náhle umkl. Překvapilo jej, že ani otec ani syn nedali na jevo svého uspokojení, jak se na jisto nadál. Za chvíli mlčeli oba. Ale emigrant byl hned doma. Vzpomněl na včerejší prudký hovor, který měl s konšelem, vzpomněl, jak ho tu a jinde na poprvé vřídlně vítali, a jak už dnes na něj všude hledí. Citil ten chlad a poznával, že pravdu děl pater Bonaventura, že opravdu se na něj divají jako na zrádce. Dotýkalo se ho to trapně, ale tu, u svého nejlepšího přítele! — To ho zabořelo, než i živá jeho krev se mu prudčeji rozproudila. a prouditi nepřestala, když pak Březina trapné mlčení přerušiv, jemu obavu svou i svého syna sdělil.

„Je-li tomu tak. Tomáši,“ začal Pešek a hlas se mu trásl, „to tuze lituju, ale pomoci sobě nemohu. Nejsem zrádcem — a jsem-li po vašem mínění — kdo ho ze mne, kdo z nás udělal?! Ale marně bychom se přeli. tady běží jenom o tvou i o mou čest. Nerad bych, aby skrze dítě mé měli o vás nějak mluvit. Jen to řekni upřímně, že toho lituješ i žena tvá. Ne, vtírat se nechci — a také nechci, aby dítě za mne trpělo, aby jí bylo zevšad vyčítáno, čím je a jaký její otec ne — ne!“

Čím dále mluvil, tím více vzrůstalo se jeho rozčilení, jeho hněv.

„Nech všeho spojení s Prusy,“ zvolal konšel. „Nebud' s nimi, nebude řeči — a pak —“

„Dojdi do kláštera k převorovi, vyzpovídej se, přestup — to ještě? Ó ne, brachu, mám své dítě rád, ale tohle neučiním!“ a obrátiv se kvapně, vyšel všecek pobouřen.

Nahoře na sedničce nebylo také nejveseleji. Tam jak Lenorka konšelce pomáhala, dověděla se, jak otec její s pantátou včera prudce o ty Prusy se nepohodli a jak to pantátu celý den souží. Konšelka nemluvila bez úmyslu. Vykládala, jak o všem lidé soudí a budou mluvit, — a jak by bylo nejlépe, kdyby otec její, byť i ne na vždy, tedy aspoň na čas odešel. Tu se Lenorka od práce vzpřímila.

„Já to věděla — hned o štědrém večeru,“ zalkala. „Ó jak jsem nešťastná! Matka mně brání, otec překáží. Ó chudák nešťastný — zas aby odešel, sotva se tu ukázal. Ó ne, panímámo, to nechtějte! Vy jste ho snad neslyšela, co zkusil, co vytrpěl! A teď aby zas utíkal, sotva že přišel, a to k vůli mně, ne, to ne —“ a tu již se hlasitě rozplakala.

Pešek, jak všecek rozčilen vyběhl, vzpomněl na Lenorku. Věděl, že sem odešla. Ve světnici nebyla. Ve svém prvním návalu chtěl ji hned odvésti. V tom služka, jdouc ze dvorku, pověděla mu, kde je. Šel nahoru, a stanuv u dveří, zaslechl slova i pláč své dcery. Z toho se domníval, že snad kmotra Lenorku vybízela, aby otce svého přiměla k odchodu. A ona — ó hodné dítě! Hněv zmizel hned prve, jak Lenorčin lkavý hlas uslyšel — a hluboké pohnutí zmocnilo se jeho duše. — —

Když s Lenorkou o boží hod z Kořínkovy chalupy do Police se ubíral, poznal z dceřiny řeči, jak ji je Martin Jelipivův protivným. A jak jí je Jiřík milým, to již o štědrý večer sám pozoroval. Napadlo mu sice, jak by štěstí jeho bylo dovršeno, kdyby Lenorka, nikoho v srdci nemajíc, s ním do Rixdorfu se odstěho-

vala — ale když poznal, kde její štěstí, umínil sobě hned cestou, že všechno vykoná, aby odpor své ženy přemohl. A teď, když se tak stalo, byl on, on sám překážkou. Slyšel to dole, a tady jistě Březinka o tom mluvila. Ale Lenorka — ona jediná při něm stojí, ona jediná se od něho neodvrací, když všichni ho opouštějí!

Okamžik stál tiše, jako by váhal, přemýšlel; pak sešel kvapně a tiše dolů a vstoupil zase do světnice.

Když potom Březinka s Lenorkou také tam vstoupily, poznalo děvče ihned, že se tu něco neobyčejného stalo. Netušila, že otec její, když její kroky na schodech zaslechl, dokončuje svou řeč, kvapně dodal: „Ale ani slova Lenorce, prosím vás!“

Konšel i Jiřík byli dojati. Lenorka výkřiku radostného netajila, když pojednou ženich její ze stínu proti ní vystoupil. A sotva že se uvítali, přistoupil k nim Pešek a pravil:

„Nechte si ruce! Teď jste si je podali na uvítanou, teď si je podejte také na uvítanou do nového stavu a života! Matka již nebrání, Lenorko — a já — však víš! Pánbůh vám požehnej!“ a dale nemohl.

Hned si to Lenorka pomyslíla, jak vstoupila, že se něco stalo. Před okamžikem ještě plakala — a hle, té nenadálé radosti! Kmotříček svoluje — nic mu otec její nepřekáží. Co to tedy kmotra mluvila?

Byl to smutný, těžký čas a v domě Březinově bylo jako po všem městě a všem okolí dost trudu a zármutku — až v tuto chvíli přiletěla radost. Než pod křídlem jejím ukryla se tajná lítost, o níž ze všech nejšťastnější, Lenorka, neměla ani potuchy. Ale starý emigrant ten — —

XXVI.

Ráno, ještě za tmy, prchal Jiřík zase do skal ku strýcovi. Sotva že zmizel, také Pešek na cestu se vy-

pravoval. Již včera naléhal, aby ještě toho večera byly odbyty námluvy a podepsána svatební smlouva. Činil to proto, poněvadž, jak pravil, má neodkladnou cestu, a poněvadž chtěl mít jistotu k vůli své ženě. Tak se stalo po jeho.

Když Tomáš Březina se svým kamarádem se loučil, zaplakal. Toho dne vyšel také poprvé ven a první jeho cesta byla do kláštera k pateru Bonaventurovi, u kterého dlouho meškal.

Než den se vyjasnil, byl už bludný emigrant daleko za městem. Šlo se mu těžko a často se zastavoval i zpět ohlížel. Šel zase do vyhnanství sám a sám! A přece mu bylo volněji, nežli před lety, kdy loučil se nejen s domovem, vlastí, ale též, jak se domníval, se svým dítětem, které bylo pro něj jako ztraceno, jako mrtvo. A dnes! Ví, že mu v lásce zachováno, že bude šťastno, že on k tomu štěstí také přispěl, a to nemalou obětí. A proto těžká chůze jeho dnes byla snazší.

Než nastalo poledne, již roznoslo se městem, že Pešek zmizel, že nadobro odešel. Lenorka nechtěla věřit, myslíc, že otec za nějaký den, jak louče se po-vidal, přijde. Ale dnové minuli, a co lidé povídali, pravdě se podobalo. Jen že teď jen Lenorka na to myslela; lidé už přestali o Peškovi mluvit, když sešel s oči.

Za nedlouho pak uleveno všemu městu. Koncem ledna odtáhla pruská posádka, aby sesílila vojsko obléhající Kladsko. Aby však Poliční přece měli památku, pobrali Prusáci s sebou všechny peřiny, které jim byly zde poskytnuty ke spaní. Na třiceti vozích si je odvezli.

Tou dobou vrátila se domů již většina mladíků a mladých mužů, kteří se k vůli pruskému odvodu skrývali. Tou dobou oddal také pater Bonaventura Jiříka Březinova s Lenorou Peškovou. Svatba byla

ti chá, jen rodiče Březinovi a Pešková se svědky byli v kostele. Jedním ze svědků byl „skalský“ strýc, jenž nedlouho před svatbou, když Lenorka očekávala otce svého již netrpělivě, plná jsouc nepokoje, přišel a zvěstoval, že se u něho zastavil nějaký člověk z Pruska, kterého tudy cesta vedla. Ten vyřídil od Peška, že nemůže nyní přijít, jak udal a Lenorce slíbil, ale aby proto svatbu neodkládali. To byl zármutek, to byl ten jediný stín, který jí zkalil radost toho šťastného dne. Těšila se však, že otec přijde později. „Skalský“ strýc ovšem nepověděl, že u něho nikdo nebyl, že to, co řekl, ujednal s ním sám Pešek, když z Police odcházej, přišel s ním se rozloučit.

Pešková neměla toho dne ani potom mnoho radosti z manželství Lenorčina, které přes to bylo velmi šťastno. Těšila se však tím, že Peška se zbavila a že přece do smrti své zůstane paní „u tří kohoutů“.

Martin Jelipivův, když přestál ty strachy vojenské, přestál i tento zármutek. Bylo mu sice do pláče, když Jiřík Lenorku do kostela si odváděl, ale kantor pak ho potěšil, že se to všechno poddá a že mu najde děvče jako lusk. — —

Známo z dějin, že v červnu roku 1742. smluven mír Vratislavský, kterým královna Marie Terezie Fridrichovi pruskému postoupila část Slezska i s hrabstvím Kladským.

V Polici a ve všech pohraničných krajinách valně si oddechli — ale ne na dlouho. Prusové do dvou let byli tu zas i hrůzy s nimi, a trvaly do konce roku 1745. Pak teprve nastalo několik let pokojných. Tohoto roku rozloučil se s Polickým klášterem pater Bonaventura. Byl opatem povolán do kláštera Břevnovského, aby tam novicům vykládal theologii.

„Skalský“ strýc teď častěji chodil do města, jen že se nestavoval „u tří kohoutů“, ale u Březinů. Mladí

ho měli rádi a byli mu vděční, že lásku jejich tak podporoval; staří také ho vesele vítali, a nejednou za hovoru mu pochválili svou hodnou nevěstu. Často také všichni vycházeli v duchu do daleka, ku hlavnímu městu sousední říše, kde v osamělé vesnici mezi krajany emigranty žila duše milá — až pak jednou Lenorka se tam opravdu vypravila. „Skalský“ strýc ji doprovázel. Putovali kolik dnů, a když pak došli českého ostrůvku v německém moři, zastali Peška za stavením na zahrádce, an pod stromem zamyšlen seděl. Za těch několik let, co ho neviděli, ještě více sešedivěl a tuze sešel. Rozplakal se radostí, když se mu dcera tak z nenadání zjevila, i dobrý přítel, když slyšel, že je šťastna, že má také zdravého synáčka.

Za nedlouho po tom nastala nová hroznější bouře: válka sedmiletá. Počátku jejího se však Pešek už nedočkal. Na pohraničný horský kraj přišla na novo bída, i na vše české království.

Pater Bonaventura Pitr byl tou dobou proboštem kláštera Rajhradského na Moravě, kdež jako v Polici již pilně pracoval a badal ve starých kronikách, foliitech a listinách, „z nichž se dá připravit lék na občerstvení paměti“. A nejednou pracuje, v duchu sobě doznal a pomyslí: „Ano, kdyby jim tak někdo vyložil, jak u nás v Čechách bývalo, čím jsme byli a co je! Až by se otfásli, kdyby prohlédli! Však jaká to práce tou divočinou a ouhorem!“

Ale pracoval přece, pilně, neunavně, aby aspoň jedno světélko rozžehl do té pusté tmy, které on se tak děsil, o které však krajané jeho většinou ani potuchy neměli.

Konce války sedmileté se však nedožil. Zemřel rok před tím, než umluven mír hubertsburský. Tu bylo Fridrichovi pruskému nejhůře. P. Bonaventura tenkrát aspoň nabyl toho blahého mu přesvědčení, že

výbojnému tomu sousedu již se nepodaří, aby království České rozdělil, aby korunu svatováclavskou rozdrobil, údy jednoho těla roztrhal a je tak zničil.

Volnějších časů Josefinských dožil se mladý Březina; on a jeho manželka vroucně vzpomínali, když toleranční patent nejednoho vystěhovalce do vlasti zpět uvedl, na nebožtíka otce jenž po mnohé klopotě a trudné pouti odpočinul v cizině na osamělém hřbitově české osady Rixdorfské, té opuštěné výspy, kolem kteréž výš a výše stoupají bouřlivé, hltné vlny moře germanského. — —

*

*

Prošed starým klášteřem Polickým, prošed labyrinthem skal divoké Kovářovy rokle, stanul jsem na temenu Stěn, a tu jak jsem se rozhlížel po sousední, už cizí zemi, nad kterou koruna svatováclavská také někdy zářila, i po milých, krásných končinách našeho království, mocně se mi v duchu ozvalo:

„Jsem té lásky k národu a vlasti — a v té lásce svaté je shovívavost, snašenlivost i odpuštění.“

To řekl pater Bonaventura emigrantu Peškovi. A jako v ohlas těchto slov dávných těžkých časů zaznělo mi básníkovy na připomínku naší době:

„Mějme se rádi, a síla slovanská
slavně přemůže ty návaly zlob.

V té víře se tužme, v té naději sejme.
jen mužně si veďme a rádi se mějme.“

